

*0: EK
*1: 2010-2011
*2: 33
*3: WordXP
*4: 33ste vergadering
*5: Dinsdag 5 juli 2011
*6: 13.30 uur
**

Voorzitter: Fred de Graaf

Tegenwoordig zijn 73 leden, te weten:

Backer, Barth, Beckers, Beuving, Van Bijsterveld, De Boer, Van Boxtel, Brinkman, Bröcker, Broekers-Knol, Van Dijk, Dupuis, Duthler, Elzinga, Engels, Essers, Faber-van de Klashorst, Flierman, Franken, Frijters-Klijnen, Ganzevoort, Fred de Graaf, Machiel de Graaf, Thom de Graaf, Marcel de Graaff, De Grave, Hermans, Hoekstra, Holdijk, Ter Horst, Huijbregts-Schiedon, Van Kappen, Klever, Kneppers-Heijnert, Knip, Koole, Kox, Kuiper, De Lange, Van der Linden, Linthorst, Lokin-Sassen, Martens, Meurs, Nagel, Noten, Popken, Postema, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Van Rey, Reynaers, Ruers, Schaap, Scholten, Schouwenaar, Schrijver, Sent, Slagter-Roukema, Smaling, Sörensens, Van Strien, Strik, Swagerman, Sylvester, Terpstra, Thissen, Vliegenthart, Vlietstra, Vos, De Vries en De Vries-Leggedoor,

en de heer Donner, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en de heer Zijlstra, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

**

*N

De **voorzitter**: Ik heet de Kamerleden en de aanwezigen op de tribune welkom.

Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Ester, wegens verblijf buitenslands;

Koffeman, wegens persoonlijke omstandigheden.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee dat het wetsvoorstel 32617, Uitvoeringswet internationale inning levensonderhoud, op verzoek van de fractie van de SP van de lijst van hamerstukken van vandaag is afgevoerd en dus een normale behandeling zal krijgen na het reces.

Ik deel aan de Kamer mee dat het wetsvoorstel 32356, Wijziging van een aantal wetten in verband met het treffen van diverse maatregelen ten behoeve van het bestrijden van verzuim en voortijdig schoolverlaten, aan de lijst van hamerstukken van vandaag kan worden toegevoegd.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet milieubeheer (verbeterde aansluiting van de Wet milieubeheer en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht op de kaderrichtlijn water) (32427);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet werk en bijstand, de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen en enige andere wetten in verband met het afschaffen van specifiek interbestuurlijk toezicht (Wet interbestuurlijk toezicht gemeentelijke inkomens- en werkvoorzieningen) (32453);**

- **het wetsvoorstel Implementatie van het op 23 februari 2006 te Genève tot stand gekomen Maritiem Arbeidsverdrag, 2006 (Trb. 2007, 93) (32534);**

- **het wetsvoorstel Goedkeuring van het op 23 februari 2006 te Genève tot stand gekomen Maritiem Arbeidsverdrag, 2006 (Trb. 2007, 93) (32535, R1923);**

- **het wetsvoorstel Wijziging Scheepvaartverkeerswet en de Binnenvaartwet in verband met de invoering van de ontzegging van de vaarbevoegdheid (32539);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-VIII);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet implementatie EG-richtlijnen energie-efficiëntie (32626);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Leerplichtwet 1969, de Wet educatie en beroepsonderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het primair onderwijs, de Wet studiefinanciering 2000, de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met het treffen van diverse maatregelen ten behoeve van het**

bestrijden van verzuim en voortijdig schoolverlaten (32356);
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de aanpassing van de bewaartermijn voor telecommunicatiegegevens met betrekking tot internettoegang, e-mail over het internet en internettelefonie (32185);**
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet voorkoming verontreiniging door schepen en de Wet op de economische delicten in verband met de aanpassing van de definitie van schadelijke stof, de uitvoering van de in Bijlage II van het Internationaal Verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen opgenomen voorschriften met betrekking tot het voorwassen van ladingtanks, de uitbreiding van de basis voor het aanwijzen van toezichthouders en enige andere onderwerpen (32375);**
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet opnemng buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met het invoeren van een regeling op grond waarvan adoptiefouders een tegemoetkoming kan worden verleend in de gemaakte kosten met betrekking tot interlandelijke adoptie (32446);**
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Meststoffenwet (herinvoering compartimentering) (32469);**
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en de Arbeidstijdenwet in verband met de invoering van een maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs (32531);**
- het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en het Burgerlijk Wetboek ter implementatie van richtlijn nr. 2009/65/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 13 juli 2009 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende bepaalde instellingen voor collectieve belegging in effecten (icbe's) (herschikking) (PbEU L 302) en de daarbij behorende uitvoeringsrichtlijnen (32622).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De Kamer heeft diverse voornemens tot het sluiten, vaststellen, wijzigen of verlengen van verdragen, protocollen en overeenkomsten ontvangen, alsmede enkele algemene maatregelen van bestuur. Deze stukken zijn gedrukt onder de nummers 23908 (R1519), letters AI; 24493 (R1557), letters AE; 29023, letter B; 31789, letter D; 32789, letter A; 32794, letter A; 32796, letter A. Ik stel vast dat voor deze voornemens de termijnen zijn verstreken en dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van deze voornemens geen behoefte bestaat.

**

*B

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming** over het wetsvoorstel **Regeling van de tijdelijke vervanging van wethouders en gedeputeerden wegens zwangerschap en bevalling of ziekte (32209).**

(Zie vergadering van 28 juni 2011.)

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik constateer dat alle leden de presentielijst hebben getekend. Wat een discipline, geweldig.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

De heer **Engels** (D66): Mijnheer de voorzitter. Namens de fractie van D66 heb ik met de minister vorige week drie thema's indringend besproken: de motieven voor het wetsvoorstel, de beperking tot het decentraal bestuur en mogelijke, ongewenste neveneffecten. Wat betreft de motieven is gebleken dat de beantwoording van de vraag voor welk probleem dit voorstel nu precies een oplossing is, in de loop van het debat steeds moeilijker te beantwoorden was, althans voor mijn fractie. Mijn fractie moest ook vaststellen dat de omschrijving en de weging van de eerdergenoemde motieven en de later door de minister aangevulde motieven, nogal eens veranderden. Dat maakte geen consistente en overtuigende indruk. Wat betreft de beperking tot het decentraal bestuur blijf ik van mening dat een deugdelijke onderbouwing daarvoor ook vorige week helaas niet is gekomen.

Als laatste punt noem ik de ongewenste neveneffecten wat betreft de collegialiteit van bestuur, de aard en omvang van de politieke verantwoordelijkheid van de verschillende collegeleden en zeker ook de mogelijke uitholling van het sanctierecht, dus het ontslagrecht van de raad. Deze zijn naar het oordeel van mijn fractie dermate voor de hand liggend dat deze combinatie van motieven en factoren aanleiding is om dit voorstel niet te kunnen steunen.

*N

De heer **Vliegenthart** (SP): Voorzitter. De SP-fractie stond in beginsel positief tegenover de doelstelling van dit wetsvoorstel: meer vrouwen in publieke ambten. Tijdens de plenaire behandeling heeft dit argument echter slechts een ondergeschikte rol gespeeld. Daarnaast heeft de minister geen inzicht kunnen geven in de omvang van het probleem. Hij heeft ook geen overtuigend antwoord kunnen geven op de bezwaren die tegen dit wetsvoorstel zijn ingebracht. Op het voorstel van de SP-fractie om ziekte en zwangerschap te splitsen, heeft de minister negatief geantwoord. Om die redenen zal de SP-fractie met pijn in het hart, maar indachtig de woorden van Donker Curtius dat deze Kamer er niet is om het goede te stichten, maar om het kwade te verhinderen, tegen dit wetsvoorstel stemmen.

*N

Mevrouw **De Boer** (GroenLinks): Voorzitter. De fractie van GroenLinks zou hetzelfde betoog kunnen houden als de fractie van de SP, ware het niet dat onze weging net de andere kant opvalt. Ook wij denken dat deze wet in de praktijk weinig meerwaarde heeft. Wij vinden het echter van belang dat het signaal wordt afgegeven dat ook wethouders en gedeputeerden aanspraak kunnen maken op zwangerschapsverlof en dat zij bij zwangerschap en ziekte vervangen kunnen worden. Naar ons oordeel zijn de ongewenste neveneffecten niet van dien aard dat dit wetsvoorstel moet worden verworpen. Het voegt weinig toe, maar het doet ook niet veel kwaad. Wij zullen voor het wetsvoorstel stemmen.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. De PvdA-fractie staat voluit achter het principe van de wet: het voor wethouders en gedeputeerden mogelijk maken dat zij verlof krijgen bij zwangerschap en ziekte. De vrouwenemancipatie is een belangrijk goed dat ook door deze wet wordt gediend. Het argument dat de omvang gering en het aantal klein is, vinden wij niet doorslaggevend. Het gaat om het principe, ook al wordt er wellicht in de praktijk weinig gebruik van gemaakt. Wij vonden het antwoord van de minister adequaat. Op sommige plaatsen is sprake van haken en ogen, maar die zijn overkomelijk voor de PvdA-fractie. Is deze wetgeving symbolische wetgeving omdat het gaat om kleine aantallen? Nee, maar deze wetgeving is wel een belangrijk symbool en daarom zal de PvdA-fractie voorstemmen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

*N

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de PvdA, de PVV, GroenLinks, 50PLUS en de OSF voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SP, D66, de ChristenUnie en de SGP ertegen, zodat het is aangenomen.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Verkiezing ondervoorzitters der Kamer!

Aan de orde is **de verkiezing van de eerste en tweede ondervoorzitter der Kamer**.

De **voorzitter**: Zoals afgesproken, hebt u allen zaterdag 2 juli de schriftelijke kandidaatstelling thuis ontvangen en is u bekend dat zich maar één kandidaat schriftelijk heeft gemeld voor de positie van eerste ondervoorzitter der Kamer.

Ik geef het woord aan de heer Putters voor een korte toelichting op zijn kandidatuur.

**

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter, beste collega's. Het is mij een eer om namens de PvdA-fractie kandidaat te kunnen zijn voor het ondervoorzitterschap van deze Kamer. U hebt mijn brief kunnen lezen. Ik wil daarbij graag nog drie korte opmerkingen maken.

In de eerste plaats heb ik me sinds 2003 op verschillende terreinen het Kamerwerk eigen gemaakt. Ik heb daarbij gemerkt dat de afstand die er kan zijn tussen de werelden van beleid, uitvoering en burgers juist in deze Kamer door goede, inhoudelijke debatten kan worden overbrugd. Het zou mij een groot genoegen zijn om er als lid van uw Huishoudelijke Commissie mede aan bij te dragen dat wij ons werk in deze Kamer zodanig kunnen doen, dat wij daarmee verder kunnen gaan. Onze taak als medewetgever en controleur van de regering is mijns inziens daarbij gebaat.

Dit betekent in de tweede plaats dat debatten regelmatig op het scherp van de snede moeten worden gevoerd, maar ook met humor en met respect voor ieders inbreng en opvattingen. In de debatten waarin onze Voorzitter mij zal vragen om hem te vervangen indien hijzelf niet aanwezig kan zijn, zal ik daarom streng maar rechtvaardig zijn jegens eenieder, zowel jegens u allen als jegens de leden van de regering. U kunt en mag dit van mij verwachten.

In de derde plaats dient een volksvertegenwoordiging ook herkenbaar te zijn voor de bevolking. Of wij dat nu willen of niet, wij staan vaak op enige afstand van de Nederlandse burger door onze indirecte verkiezing. Dat schept in mijn ogen een extra verplichting om duidelijk te maken wat wij doen en welke meerwaarde wij hebben. Ik zal daaraan graag bijdragen. Alhoewel ik van mijn vorige fractie, maar misschien ook van mijn huidige fractie, niet meer het predicaat "jong" mocht dragen en ik daarmee ook niet wilde pretenderen jongeren te representeren terwijl anderen dat niet zouden doen, is het voor mij een feest van vreugde dat het aantal dertigers in deze Kamer substantieel is toegenomen en ik inmiddels tot de oudere jongeren mag behoren. Het is mijn vaste voornemen om te laten zien dat de senaat de brug naar jongere generaties slaat. Wat gebeurt in dit huis is van belang voor jong en oud, en wat hier wordt beslist wordt dus ook gedaan door jong en oud. Als u mij kiest, zal ik met veel enthousiasme en inzet uw ondervoorzitter zijn.

De **voorzitter**: Ik constateer dat enkele leden het woord wensen.

**

De heer **Van Boxtel** (D66): Voorzitter. Uiteraard wil ik de heer Putters van harte complimenteren met zijn kandidaatstelling. Voor de D66-fractie zal daarvoor geen enkel beletsel zijn. Toch vind ik het nodig om iets te markeren. Zo zei de heer Putters "namens de PvdA-fractie", maar staatsrechtelijk

lijkt mij dat niet de bedoeling voor een ondervoorzitter, want die is er namens iedereen. Belangrijker vind ik dat hij in zijn brief de suggestie wekt alsof hij als oudere jongere ook echt de brug naar de jongeren in de samenleving kan slaan, omdat de rest van de Kamer het beeld van oudere wijzere senatoren met zich draagt. Voor mijn fractie geldt dat in het geheel niet. Wij zullen hem steunen en waar nodig vooruitlopen op die brug naar de jongeren.

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. Mijn fractie zal de kandidatuur van Kim Putters graag steunen, evenals die van de volgende kandidaat voor het tweede ondervoorzitterschap, zoals wij ook de kandidatuur hebben gesteund voor de Kamervoorzitter. Desalniettemin spreek ik hier de wens uit dat wij over vier jaar verkiezingen zullen houden voor de Voorzitter en de twee ondervoorzitters op de wijze die wij zo veel jaren geleden bij de verkiezing van Yvonne Timmerman-Buck afspraken: een open verkiezing, niet gekoppeld aan politieke partijen, met de beste kandidaat op de beste plek. Ik begrijp dat dit nu allemaal wat ingewikkeld is, maar toen hebben wij dat afgesproken. Wij wilden vooroplopen in dit land. Over vier jaar dus graag een verkiezing die is losgekoppeld van de politieke partijen; volgens mij zou dat recht doen aan wat wij ooit hebben besloten hierover. Voor de rest steunen wij de twee kandidaten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Putters voor een korte reactie.
**

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de heer Van Boxtel voor zijn opmerkingen. Ik heb inderdaad de steun van mijn fractie en daarmee ben ik zeer content, zoals men zal begrijpen. Wat de jongeren betreft: "point taken", zou ik zeggen. Het is wel zo dat ik inmiddels lang genoeg hier heb rondgelopen om heel goed te weten hoe alle leden zich in jongeren inleven. Dat heb ik als heel positief ervaren. Dat punt neem ik graag mee.

Tegen de heer Kox zeg ik: ja, het punt van de vrije verkiezing is volgens mij heel belangrijk. Zelf heb ik echt tot vrijdag 12.00 uur, totdat de griffier mij belde om te vertellen hoe de vlag erbij hing, afgewacht of er nog brieven zouden binnenkomen van andere kandidaten. Dat was niet het geval, maar dat hadden alle andere leden kunnen doen.

De **voorzitter**: Dank u wel.

Conform het gestelde in artikel 113 van het Reglement van Orde zal de verkiezing schriftelijk plaatsvinden.

Ik benoem tot stemopnemers de leden Duthler, voorzitter, Backer, De Boer en Essers.

De leden dienen de stembriefjes duidelijk en behoorlijk in te vullen. Niet, niet behoorlijk of niet duidelijk ingevulde stembriefjes zijn ongeldig.
**

Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Duthler, voorzitter van het stembureau.
**

Mevrouw **Duthler**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Uitgebracht zijn 73 stemmen, waarvan 70 op de heer Putters en 3 blanco.

Ik heb overigens nog nooit eerder hetzelfde woord zo vaak achter elkaar uitgesproken als de naam van de heer Putters.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Duthler en de overige leden van het stembureau hartelijk voor het volbrengen van dit deel van hun taak.

Het zal de heer Putters genoegen doen dat de voorzitter van het stembureau kennelijk te jong is om nog strafregels te hebben moeten schrijven, waarbij je niet 73 keer maar wel 1000 keer dezelfde woorden moest herhalen.

Ik constateer op grond van de uitslag van deze verkiezing dat de heer Putters overeenkomstig artikel 115 van het Reglement van Orde een volstreekte meerderheid heeft verkregen en daarmee is gekozen tot eerste ondervoorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.
**

(applaus)

De **voorzitter**: Ik wens de heer Putters van harte geluk met zijn verkiezing en wil die gelukwensen graag vergezeld laten gaan van deze bloemen. Mijnheer Putters, nogmaals gefeliciteerd. Ik vertrouw op een heel goede en plezierige samenwerking, maar ben daarvan bij voorbaat overtuigd.
**

(De voorzitter overhandigt de heer Putters een boeket bloemen.)

De **voorzitter**: Er staat op mijn briefje dat ik word geacht even te schorsen om de heer Putters te feliciteren. Ik dacht echter dat ik dan commentaar zou krijgen van mevrouw Barth, want waarom dan ook niet na iedere maidenspeech schorsen voor felicitaties in plaats van collectief feliciteren? Wij gaan het dus collectief doen. Ik schors pas nadat wij ook over de tweede ondervoorzitter hebben gestemd. Dan kunt u beiden tegelijkertijd feliciteren.

Aan de orde is de verkiezing van de tweede ondervoorzitter der Kamer. Ook voor het tweede ondervoorzitterschap heeft zich één kandidaat aangemeld. Ik geef graag het woord aan de heer Franken voor een korte toelichting op zijn kandidatuur.
**

De heer **Franken** (CDA): Voorzitter. In een korte zakelijke brief aan de leden van deze Kamer heb ik mijn belangstelling voor deze functie doen blijken en de motieven daarvoor aangegeven. Ik ben het geheel eens met de opmerkingen die de heer Putters heeft gemaakt over de attitude van een ondervoorzitter van deze Kamer. Die zou ik graag

onderschrijven. Ik denk dat ik de voortgang van de vergadering hinder als ik zijn woorden nog eens in mijn eigen woordkeuze zou herhalen. Ik volsta dus met het onderschrijven daarvan.

Ik zie als taken van een ondervoorzitter het faciliteren van de vergaderingen door het vervangen van de Voorzitter, het bijdragen aan de voorbereiding van besluiten met betrekking tot bestuurlijke aangelegenheden in de Huishoudelijke Commissie en het vervangen van de Voorzitter bij representatie in het geval dat noodzakelijk is. Hieruit blijkt dat het een functie is die in dienstbaarheid aan de Kamer moet worden verricht. Ik zal die taken gaarne op deze wijze vervullen.

Hierbij wil ik het laten. Wanneer er nog vragen zijn, zal ik die gaarne beantwoorden.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden het woord? Ik constateer dat dit niet het geval is.

Conform het gestelde in artikel 113 van het Reglement van Orde zal de verkiezing schriftelijk plaatsvinden.

Ik benoem wederom tot stemopnemers de leden Duthler, voorzitter, Backer, De Boer en Essers.

De leden dienen de stembriefjes duidelijk en behoorlijk in te vullen. Niet behoorlijk of niet duidelijk ingevulde briefjes zijn ongeldig.

**

Hierna wordt tot schriftelijke stemming overgegaan.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Duthler, voorzitter van het stembureau.

**

Mevrouw **Duthler**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Uitgebracht zijn 73 stemmen, waarvan 69 op de heer Franken en 4 blanco.

(applaus)

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Duthler en de overige leden van het stembureau hartelijk voor het volbrengen van hun taak. Ik heb bij deze stemming de Saksen en de Friezen gemist, naast de Franken. Ik stel in elk geval vast dat de balans weer terug is met de verkiezing van de heer Franken. Wij hebben een verdeling op de leeftijdsschaal die ongeveer met 24 jaar per keer oploopt, beginnend bij de heer Putters. De Kamer mag volgens mij tevreden zijn.

Ik constateer op grond van de uitslag van deze verkiezing dat de heer Franken overeenkomstig artikel 115 van het Reglement van Orde een volstreekte meerderheid heeft gekregen en daarmee is gekozen tot tweede ondervoorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Ik wens de heer Franken van harte geluk. Ook hem wil ik graag een bos bloemen aanbieden. Ik hoop op voortzetting van de vertrouwde en plezierige samenwerking in de achterliggende jaren, ook in de nieuwe functie.

**

(De voorzitter overhandigt de heer Franken een boeket bloemen.)

De **voorzitter**: Ik schors de vergadering om de leden de gelegenheid te geven, de beide ondervoorzitters te feliciteren.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Ruim baan voor talent!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met het uitbreiden van de mogelijkheden van selectie van studenten en van verhoging van het collegegeld alsmede in verband met het aanscherpen van de toelatingsvereisten voor aansluitende masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (ruim baan voor talent) (32253).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van harte welkom in de Eerste Kamer.

Het woord is aan de heer Koole, die zijn maidenspeech zal houden.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Het hoger onderwijs krijgt vandaag ruime aandacht in dit huis. Dat is terecht. Het hoger onderwijs is het sluitstuk van een onderwijsstelsel dat gericht dient te zijn op het ontwikkelen van de talenten die in de samenleving aanwezig zijn. Die talenten zijn aanwezig bij iedereen. Vanzelfsprekend heeft niet iedereen het talent voor het volgen van hoger onderwijs, maar dat betekent niet dat talenten van mensen met minder cognitieve vermogens niet moeten worden ontwikkeld en benut. Daarvoor zijn andere vormen van onderwijs nodig dan het hoger onderwijs, maar daarover spreken wij vandaag niet.

Wij spreken vandaag dus wél over het hoger onderwijs. Wij moeten dat ook doen in termen van wat tegenwoordig heet "het hoger leggen van de lat". Als wij dat doen, moeten wij echter blijven beseffen dat mensen niet gelijk zijn, maar wel gelijkwaardig. Als iemand niet het talent bezit om hoger onderwijs te volgen, is hij of zij daardoor niet minder waard. Ik ga ervan uit dat iedereen in dit huis dat met de PvdA-fractie eens is. Ik zeg het echter met enige nadruk, omdat het gevaar bestaat dat door het voortdurende spreken over toptalent, selectie, het aanscherpen van toelatingseisen, innovatieve kenniseconomie, meer efficiency, excellentie, hightechbanen enzovoorts, bij mensen die niet de hoogste treden van de onderwijsladder kunnen halen de indruk wordt gevestigd dat zij minder meetellen of erger; dat zij minder waard zijn. De indruk kan worden gewekt dat hun talenten niet eens meer als talenten

worden herkend. Dat zou die mensen groot onrecht aandoen en zou een verspilling van talent betekenen.

Wij spreken vandaag onder meer over "ruim baan voor talent". Ik zou het van harte toejuichen als een wet of rapport met die titel nu eens ging over het vmbo of het mbo. Deze hartenkreet betekent niet dat wij in ons hoger onderwijs niet het beste uit de studenten moeten zien te halen. Integendeel, ook al is het goed kunnen leren op zich geen enkele verdienste, het is zowel voor de ontplooiing van de individuele student als voor de samenleving als geheel goed dat persoonlijke capaciteiten worden aangeboord en ontwikkeld. Daarvoor is een heel instrumentarium noodzakelijk. Daarom is het jammer dat wij vandaag dit wetsvoorstel reeds behandelen zonder dat wij uitgebreid hebben kunnen reflecteren op de vrijdag jongstleden gepubliceerde Strategische agenda hoger onderwijs, onderzoek en wetenschap. Want daarin wordt een veel breder kader geschetst dan in het wetsvoorstel waarover wij nu spreken. Ik zal hierover later vandaag nog iets meer zeggen.

Over het voorliggende wetsvoorstel heeft de staatssecretaris vragen van verschillende fracties beantwoord in de memorie van antwoord naar aanleiding van het voorlopig verslag. De leden van de PvdA-fractie hebben hiervan met belangstelling kennisgenomen. Zij willen echter bij verschillende punten van de staatssecretaris nadere vragen stellen over toegankelijkheid, het risico van tweederangs onderwijs en de harde knip, zodat zij de antwoorden daarop kunnen meewegen bij het al dan niet steun verlenen aan dit wetsvoorstel.

De leden van de PvdA-fractie maken zich zorgen over de toegankelijkheid van het speciale kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs. De fractie is vóór het extra uitdagen van extra begaafde studenten, zolang die extra uitdaging maar niet afhankelijk is van de dikte van de portemonnee van de ouders. Kan de staatssecretaris garanderen dat selectie voor dergelijke opleidingen resulteert in gelijke kansen voor gelijkelijk getalenteerde studenten, zonder dat het inkomens- of opleidingsniveau van de ouders doorslaggevend is? In het wetsvoorstel wordt immers gesteld dat aan de toegankelijkheid van het hoger onderwijs geen afbreuk mag worden gedaan. Deze vraag is des te klemmender nu het wetsvoorstel het mogelijk maakt dat de instellingen voor deze bijzondere opleidingen hogere collegegelden vragen. Hoe kan worden voorkomen dat het inkomen van de ouders mede bepalend wordt voor de toegang van hun kinderen tot deze bijzondere opleidingen? Deze bijzondere opleidingen moeten toch geen opleidingen worden voor alleen of hoofdzakelijk kinderen van de maatschappelijke elite? Ziet de staatssecretaris mogelijkheden om ook de toegang van getalenteerde kinderen van ouders met lagere inkomens te borgen?

Is de staatssecretaris in dit verband bereid bij de toetsing van de opleidingen na zes jaar ook dit element te betrekken, zodat kan worden vastgesteld of de studentenpopulatie van de speciale opleidingen op dit punt vergelijkbaar is met

die van de reguliere universitaire opleidingen? Wordt overigens het dure karakter van de opleidingen voor Liberal Arts and Sciences niet al extra bekostigd door het gedeeltelijke bètakarakter ervan -- de sciences -- zodat de noodzaak voor hogere collegegelden misschien wel afwezig is?

Intrigerend is de opmerking op pagina 17 van de memorie van antwoord dat het onderwijsconcept van het kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs duur is "vooral vanwege het buitencurriculair programma". Kan de staatssecretaris uitleggen wat hij daarmee bedoelt? Kennelijk is dat onderwijs niet duur vanwege de kleine groepen of de intensieve begeleiding door hooggekwalificeerde en daarvoor adequaat betaalde docenten, maar kost het zo veel door zaken daarbuiten. Welke zijn dat dan?

In de memorie van antwoord wordt onder het hoofdje "toegankelijkheid" tevens gesteld dat een "terughoudend toestemmingsbeleid" zal worden gevoerd. De staatssecretaris is niet van plan nieuwe aanvragen te honoreren wanneer de toegankelijkheid op stelselniveau in het geding is. Is het niet beter te voorkomen dat die toegankelijkheid in het geding komt? In verband met die terughoudendheid hoort de PvdA-fractie graag van de staatssecretaris welk aandeel van het totaal aantal universitaire studenten nu die bijzondere opleidingen volgt en wat volgens de staatssecretaris het wenselijke maximale aandeel is. Het achterliggende idee is de vrees voor tweederangs onderwijs op de universiteiten. Dit zou kunnen ontstaan wanneer op grotere schaal dan nu bijzondere opleidingen worden gecreëerd die de beste studenten selecteren en waarheen de beste docenten trekken, zodat voor de rest van de studenten tweederangs onderwijs overblijft. In de memorie van antwoord staat dat dit niet zal gebeuren en dat het de bedoeling is dat het gehele hoger onderwijs van kwalitatief hoog niveau is. Voor de PvdA-fractie is het van groot belang dat de kwaliteit van het gehele hoger onderwijs hoog is. Dat betekent niet alleen dat er -- zoals de commissie-Veerman bepleit -- een forse extra investering moet komen, maar ook dat het aandeel van de bijzondere opleidingen met hoger collegegeld op het totaal beperkt blijft, want anders is een tweedeling heel moeilijk te vermijden. Daarom vraag ik wat het aandeel van de studenten van die opleidingen op het totaal is en waar ongeveer het maximum ligt.

Ten slotte heb ik een vraag over een mogelijk effect van de harde knip, het principe "eerst bachelor, dan master". Vanwege die harde knip wordt begrijpelijkerwijs gesproken over de mogelijkheid van extra instroommomenten. In de discussie tot dusver en ook in de memorie van antwoord is weinig oog voor een mogelijk negatief effect op de didactische opbouw van de masteropleiding. Het is al moeilijk om in een eenjarige master iets van een cumulatieve opbouw van de stof te bewerkstelligen. Vergroting van het aantal instroommomenten zal dat nog moeilijker maken. Betekent een vergroting van het aantal instroommomenten dat een masteropleiding in de praktijk zal bestaan uit losse vakken, waarbij in de

ene cursus niet kan worden voortgebouwd op een andere, eerdere cursus en acht de staatssecretaris dit een wenselijke ontwikkeling? De leden van de PvdA-fractie zien de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling tegemoet.

De **voorzitter**: Mijnheer Koole, ik wil u graag feliciteren met uw maidenspeech.

In het dagelijks leven bent u hoogleraar in de politieke wetenschappen aan de Universiteit Leiden, gespecialiseerd in de Nederlandse politiek en haar institutionele ontwikkeling. Het onderwerp van het debat dat wij nu voeren, ligt u als docent en begeleider van studenten waarschijnlijk dan ook na aan het hart. Tot nu toe bent u met name bekend als wetenschapper die veelvuldig heeft gepubliceerd over de politieke verhoudingen in het parlementaire bestel in Nederland.

Vandaag spreekt u voor het eerst in de hoedanigheid van volksvertegenwoordiger. Met het politieke metier bent u echter al langer vertrouwd. Als actief lid van de Partij van de Arbeid was u in diverse functies betrokken bij de standpuntbepaling van uw partij. In uw rol van partijvoorzitter van maart 2001 tot december 2005 was u nauw betrokken bij de politieke koers van uw partij.

Als lid van deze Kamer bent u mede verantwoordelijk voor de wetgeving in ons land en de controle op het regeringsbeleid. Ik krijg uit uw bijdrage van zojuist de indruk dat de overgang van het bestuderen van naar het participeren in het parlement u niet moeilijk valt. In 1986 verscheen van uw hand de publicatie "Binnenhof binnenste buiten: slagen en falen van de Nederlandse parlementaire democratie". Inmiddels zijn wij een kwart eeuw verder en nu komt u van buiten naar binnen. Wellicht geven uw ervaringen in dit huis aanleiding tot een herdruk. Ik wens u persoonlijk meer het slagen toe dan het falen. Ik hoop dat uw oordeel over de werkzaamheid van dit instituut in positieve zin kan worden bijgesteld.

Ik wens u succes met uw werkzaamheden in deze Kamer.

**

De heer **Koole** (PvdA): Dank u wel.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Ook wij van de CDA-fractie feliciteren de heer Koole van harte met zijn maidenspeech. Wij kijken uit naar een heel goede samenwerking.

Zoals ook bleek uit onze schriftelijke inbreng, steunen wij, de leden van de CDA-fractie, de hoofdlijnen van dit wetsvoorstel. Deze instemming geldt in de eerste plaats voor het voorstel om instellingsbesturen de gelegenheid te geven om voor opleidingen met kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs dan wel voor zodanige programma's onder bepaalde voorwaarden studenten te selecteren en in combinatie daarmee een hoger collegegeld te

vragen dan het wettelijk collegegeld voor reguliere opleidingen. Daartoe zal de minister van OCW wel toestemming moeten geven. De NVAO zal de minister adviseren over de toestemming.

Instellingen kunnen regelen dat aan bepaalde studenten op grond van persoonlijke omstandigheden en kwaliteiten geen (volledige) verhoging van het collegegeld wordt gevraagd. Hierbij mogen instellingen wel onderscheid maken, maar dienen zij zich te houden aan gelijke behandeling van studenten. Ook stemmen wij in met het voornemen om bij opleidingen met een numerus fixus de selectiemogelijkheden uit te breiden, opdat betere matching mogelijk is. Ten slotte steunen wij de maatregelen gericht op het afronden van de bachelor voordat kan worden begonnen met een master, de zogenaamde harde knip.

Wij van de CDA-fractie zijn dan ook van mening dat dit wetsvoorstel een belangrijke toevoeging betekent aan de WHW ter uitbreiding van de mogelijkheden in het hoger onderwijs om ruim baan te geven voor talentvolle studenten. Maatregelen die bijdragen aan het elimineren van de zesjescultuur in ons onderwijs, kunnen rekenen op de steun van onze fractie.

Ondanks deze principiële steun willen wij toch een aantal kanttekeningen bij dit wetsvoorstel plaatsen. Het is immers onmiskenbaar dat dit wetsvoorstel, dat is gericht op "Ruim baan voor talent", wordt gedaan in een periode waarin ook van het hoger onderwijs grote financiële offers worden gevergd. Niet uitgesloten dient dan ook te worden dat dit wetsvoorstel door instellingen wordt aangegrepen om te proberen er maximaal gebruik van te maken met de bedoeling om extra collegegelden te incasseren door zo veel mogelijk opleidingen aan te bieden waarvan de kosten lager worden ingeschat dan het verhoogde collegegeld. Dit zou ten koste kunnen gaan van de aandacht en de inzet van middelen voor de reguliere opleidingen, waar nog steeds het gewone collegegeld voor moet worden betaald. Hoe schat de regering het risico in dat dit effect zou kunnen optreden? Hoe zal zij hiermee omgaan als dit effect zich daadwerkelijk zal voordoen? Of is de toets van de NVAO een voldoende waarborg om dit soort tendensen tegen te gaan?

Een hiermee verband houdend risico is dat instellingen onvoldoende objectieve informatie geven bij het bieden van voorlichting aan studenten over de hier bedoelde opleidingen. Natuurlijk zijn er de nodige objectieve informatiebronnen over instellingen en hebben studenten ook een eigen verantwoordelijkheid, maar toch kan de vraag worden gesteld of op dit terrein voldoende waarborgen voor toekomstige studenten bestaan. Juist omdat selectie is gericht op het tot stand brengen van een optimale match tussen opleiding en student, is het van groot belang dat er volstreekte openheid wordt betracht over de instelling en de opleiding. Als er in het kader van het financiële toezicht tegenwoordig allerlei volstrekt terecht eisen worden gesteld aan een emissieprospectus opdat beleggers niet verkeerd worden voorgelicht, is er dan niet des te meer

reden om ook toekomstige studenten te beschermen tegen te rooskleurige informatiedagen en brochures van onderwijsinstellingen? Deze jonge mensen staan immers voor een belangrijke keuze die gevolgen heeft voor de rest van hun leven. Selectie betekent niet alleen dat instellingen de beste studenten kunnen binnenhalen, maar ook dat studenten een verantwoorde keuze kunnen maken. Pas dan is er sprake van een goede match. Wat is de opvatting van de staatssecretaris hierover? Hoe kan worden voorkomen dat studenten op het verkeerde been worden gezet door verkeerde informatie van de zijde van de instellingen? Zeker in tijden van financiële crises dient ervoor te worden gewaakt dat vanwege de prikkel om zoveel mogelijk studenten binnen te halen, afbreuk wordt gedaan aan de objectieve voorlichting van potentiële toekomstige studenten. Dit is overigens een vraag die verder reikt dan alleen de contouren van dit wetsvoorstel.

Verder willen wij graag terugkomen op de reactie van de staatssecretaris in de memorie van antwoord op onze vraag of de uitbreiding van de selectiemogelijkheden bij opleidingen met een numerus fixus niet per opleiding kritisch moeten worden getoetst en op onze vraag of de selectieprocedure niet geharmoniseerd zou moeten worden voor de verschillende studies. Op beide vragen antwoordt de staatssecretaris ontkennend. Een externe toetsing per opleiding vindt nu ook al niet plaats bij decentrale selectie, terwijl de commissie-"Ruim baan voor talent" dat, aldus de bewindsman, ook niet heeft voorgesteld. Dit antwoord komt ons nogal defensief voor. De decentrale selectie wordt met dit wetsvoorstel immers aanzienlijk uitgebreid. En het feit dat de commissie-"Ruim baan voor talent" externe toetsing niet expliciet heeft voorgesteld, laat onverlet dat deze commissie het bieden van een stimulerende onderwijscontext door een opleiding wel heel belangrijk vindt, zodat de vraag of daarbij dan ook niet een externe toetsing hoort, zich als vanzelfsprekend aandient. Graag vernemen wij hierop een reactie van de staatssecretaris.

Op onze vraag of na verloop van tijd de selectieprocedure niet zou moeten worden geharmoniseerd, antwoordt de staatssecretaris dat hij geen voorstander is van harmonisatie van selectieprocedures aangezien de instellingen verantwoordelijk zijn voor het stellen van voor de opleiding relevante selectiecriteria en voor de daarbij het best passende selectieprocedure. Naar onze mening sluiten deze eigen verantwoordelijkheid van de instellingen en de ook ons aansprekende gedachte van subsidiariteit echter niet uit dat instellingen moeten kunnen leren van best practices. In hoeverre bestaat er de gelegenheid om van elkaars ervaringen te leren en desgewenst over te gaan tot aanpassingen? Ziet de staatssecretaris hierin nog een rol weggelegd voor het departement?

Wij hebben er goede nota van genomen dat instellingen die ruimere selectiemogelijkheden mogen toepassen, daarbij wel aan een aantal wettelijke voorwaarden zijn gebonden. Zo mogen de door de opleiding te hanteren selectiecriteria aan

de poort geen betrekking hebben op de behaalde eindexamencijfers. Voor de toelating tot speciale programma's die tot een hoger eindniveau opleiden, mag wel op toetsresultaten worden geselecteerd, maar dat zijn dan resultaten behaald in het hoger onderwijs zelf. Deze selectie mag dan ook pas na drie maanden plaatsvinden, omdat dan inzicht bestaat in de tentamenresultaten. Uit de Strategische agenda hoger onderwijs, onderzoek en wetenschap blijkt dat eindexamencijfers in de toekomst wel een grotere rol zullen spelen bij de selectie aan de poort. In dat verband willen wij de staatssecretaris de vraag voorleggen hoe hij aankijkt tegen het nut van selecteren op eindexamencijfers. Naar onze mening merkt hij in de strategische agenda terecht op dat de wijze van selectie een combinatie van criteria moet betreffen. Eindexamencijfers zijn derhalve niet zaligmakend. Graag verkrijgen wij een nadere toelichting van de staatssecretaris op dit punt.

Ten slotte vragen wij de staatssecretaris of hij van mening is dat bij het hanteren van de knip tussen bachelor en master toch een zekere marge kan worden gehanteerd, bijvoorbeeld als de student nog maar een zeer beperkt aantal studiepunten moet behalen. Met andere woorden: hoe hard is hard? Of valt het nog onder de discretionaire bevoegdheid van de instellingen om uitzonderingen toe te staan? Op zich zijn wij voorstander van een dergelijke discretionaire bevoegdheid van de instellingen. Een andere mogelijkheid is om de instellingen, tegelijk met de harde knip, te verplichten om studenten aan de master te laten beginnen, onmiddellijk nadat de laatste toets van de bachelor is gehaald -- een tentamen, scriptie of anderszins -- teneinde onnodig tijdverlies te voorkomen. Graag vernemen wij hierover de mening van de staatssecretaris. Wij kijken met belangstelling uit naar de beantwoording.

*N

De heer **Smaling** (SP): Voorzitter. Te midden van alle consternatie veroorzakende beleidsvoornemens en wetsvoorstellen van dit kabinet en van de staatssecretaris in het bijzonder, moet de behandeling van het wijzigingsvoorstel Ruim baan voor talent voor hem een relaxed tussendoortje zijn. Het betreft dan ook een wetsvoorstel van het vorige kabinet dat is overgenomen door het huidige. De bijnaam is nogal intrigerend: Ruim baan voor talent. Je eerste gevoel hierbij is: ja, natuurlijk, wie kan daar nou op tegen zijn? Als je wat verder kijkt, bekruipt je toch enige twijfel. Ieder mens heeft talent, maar dan wel op verschillende terreinen. Wat dat betreft is talent geen onderscheidend criterium. Het maakt de term ook een beetje gratuit.

Verder klinkt "ruim baan" in eerste instantie natuurlijk ook positief, maar het is door de voorganger van de staatssecretaris, de heer Plasterk, gewoon geleend van zijn toenmalige collega Eurlings toen deze zijn Spoedwet wegverbreding van een goedverkopend label moest voorzien. Hoewel de regering het ontkent in het memorie van antwoord, zien wij dit wetsvoorstel

wel degelijk als een verzamelwet. Weliswaar gaat het om slechts twee onderwerpen, maar we noemen de collegegelddifferentiatie voor de ambitieuze eerstejaars maar even "de appel" en de harde knip tussen bachelor en master "de peer". Volgens de regering is het zeker geen verzamelwet en zijn zowel de appel als de peer gericht op het verbeteren van de match tussen studenten en hun opleiding. Ik heb in huis iets op vier poten; het is wit met zwarte vlekken. In het weiland buiten mijn dorp lopen ook wat dieren rond die wit zijn en zwarte vlekken hebben. Het zijn allebei gewervelde dieren. Dat dan weer wel.

Aan het wetsvoorstel ging een experimentenwet vooraf. Uit het rapport van de commissie-"Ruim baan voor talent", die het experiment begeleidde, bleek dat het nut van selectie aan de poort bij bacheloropleidingen zich als instrument voor betere matching beperkt tot uitzonderingen. Over het effect van collegegelddifferentiatie werden geen verstrekkende conclusies getrokken omdat het aantal experimenten laag was. In het verslag stelde mijn fractie dat hieruit zou kunnen worden afgeleid dat het experiment geen aanleiding geeft om nu deze wet in te voeren. Het antwoord hierop was best een aardig antwoord, maar het had niets met de vraag te maken. Misschien kan de staatssecretaris hier alsnog op ingaan. Heeft het experiment echt aangetoond dat hier markt voor is? Zo ja, dan krijg ik graag een kwantitatief antwoord dat gestoeld is op feiten.

De SP-fractie heeft geen enkel bezwaar tegen het stimuleren en faciliteren van ambitieuze eerstejaars. Laat dat helder zijn. De vraag is eerder hoe je dat gaat doen. Daar begint de schoen een beetje te wringen met dit wetsvoorstel. Wij vrezen namelijk dat het vanaf dag één apart zetten van ambitieuze eerstejaars leidt tot elitaire toestanden omdat er tot vijf maal het wettelijk collegegeld kan worden geheven. Onzes inziens past het een publieke instelling niet om op dit punt zo fors te kunnen differentiëren. Een tot vijf maal hoger collegegeld is ten enenmale onbereikbaar voor de student uit een achterstandsmilieu. Dit weekend stond er een overigens sympathiek stuk over het University College Utrecht in een van de dagbladen. Als dit een volledig privaat gefinancierde instelling zou zijn, zou mijn fractie er geen problemen mee hebben, zolang de kwaliteit maar geborgd is. In werkelijkheid wordt echter vrij stevig geleund op de Universiteit Utrecht. Dit deel van het wetsvoorstel leest daardoor als een moderne Animal farm, met een aantal varkens dat lekker mag wroeten in de modder, terwijl vele andere in een megastal worden geparkeerd. Hoe ziet de staatssecretaris dit? Waarom worden privaat en publiek hier niet beter gescheiden?

De noodzaak van wetgeving op het punt van collegegelddifferentiatie is mijn fractie niet helemaal helder. Het is toch gewoon mogelijk om via maatwerk de "veelvratens" onder de studenten extra uitdaging te bieden? Je kunt hun extra studiemateriaal geven, je kunt hen extra vakken laten doen, boeken laten lezen of essays laten schrijven. Op dit punt zijn wij het volledig eens met

de CDA-leden die in het verslag stellen dat voor zeer goed presterende individuele studenten buiten het hiervoor gestelde kleinschalige onderwijs ook de mogelijkheid zou moeten bestaan, extra onderwijs en begeleiding te krijgen om als "high potential" af te studeren. De regering juicht dit ook toe, maar wil de instellingen op dit punt tot niets verplichten. Ondermijnt de regering met dit antwoord niet zelf de noodzaak van een wet?

Ten slotte stel ik over dit punt de vraag: wat is een high potential? Op je achttiende zit je vaak nog vol twijfel over jezelf -- over de staatssecretaris misschien niet -- en over je toekomst. Je herkent vaak je kwaliteiten nog niet goed. Op die leeftijd moet je bij de hand worden genomen, je moet worden geadviseerd door het labirint van mogelijkheden. Kortom: er is geen sprake van lineariteit tussen de helderheid van je keuzes op je achttiende en je latere functioneren in de maatschappij. In hoeverre is te voorzien dat degenen die de university colleges instromen, werkelijk de leiders van de toekomst zijn? Wat voor leiders zijn dit dan: grootverdieners in de industrie of mensen die zich bekommeren om ouderen en gehandicapten? Wat maakt je tot een high potential? Moet de notie van succesvol zijn niet eens aan een nadere inspectie worden onderworpen?

Ik kom op de harde knip. Het tweede deel van het wetsvoorstel gaat over de harde knip, waarbij een master slechts kan worden aangevraagd nadat de bachelor is afgerond. Het lijkt ons de oplossing voor een niet werkelijk bestaand probleem. Bovendien richt het zich erg op mobiliteit als doel op zich. Blijkbaar is het ouderwets om een bachelor en een master aan dezelfde hbo-instelling of universiteit te doen en al helemaal als zij op elkaar aansluiten. Dat schijnt totaal niet meer van deze tijd te zijn. Met andere woorden: het lijkt in het wetsvoorstel een pre om een master te volgen die losstaat van de eerder gevolgde bachelor. Waar dit het geval is, is een harde knip logisch, zeker als de switch ook betekent dat er fysiek moet worden verkast. Het is ook logisch ten aanzien van buitenlandse studenten, maar voor hen is het tonen van het bachelordiploma al een toelatingsvereiste op zich. Het is zelfs logisch voor hbo-bachelorstudenten die naar het wo willen doorstromen, aangezien zij sowieso een inhaalslag moeten maken. Kan de regering aangeven in hoeverre thans bij deze drie categorieën studenten de afwezigheid van een harde knip een probleem vormt? Is die harde knip hier nodig?

Wat de doorstromers betreft, zowel in het hbo als in het wetenschappelijk onderwijs: laat die mensen toch flexibel doorstromen! Straks zit een grote groep studenten nog tegen dat ene struikelvak aan te hikken waar zij pas over een halfjaar tentamen in kunnen doen en intussen kunnen zij geen andere vakken doen. Per saldo zal dit leiden tot studievertraging. Daarmee loop ik een beetje vooruit op wat wij later vanmiddag zullen bespreken. Zelf word ik nog regelmatig badend in het zweet wakker van dat ene vak dat ik pas na vijf keer haalde. Een harde knip had in dat geval ook

betekend dat ik niet op de geplande buitenlandse stage had gekund, wat toch een belangrijk aspect van heel veel masteropleidingen is. Ook hiervoor stel ik de vraag: hoe groot is de studentenpopulatie die aan de master begint, terwijl de bachelor nog niet helemaal is afgerond? Staatssecretaris, geef ons goede argumenten waarom het een voordeel is, de huidige situatie te vervangen door de harde knip.

Kortom: enerzijds kun je zeggen dat dit wetsvoorstel niet heel veel pijn doet, anderzijds wordt onzes inziens onnodig een ongelijk speelveld gecreëerd, terwijl andere wegen kunnen worden bewandeld. Het wetsvoorstel wordt gekenmerkt door overbodigheid, omdat een probleem wordt opgelost dat waarschijnlijk niet echt bestaat, terwijl studieovertraging in de hand wordt gewerkt. Dit zijn tegenargumenten die toch grif omhelsd zouden moeten worden door een staatssecretaris van VVD-huize.

*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook ik feliciteer collega Koole en de collega die straks nog volgt.

De versterking van en het investeren in hoger onderwijs is van vitaal belang voor ons land. De kritieke omstandigheden van onze tijd maken deze opdracht alleen maar urgenter. Nederland heeft bovendien een standaard hoog te houden. Het zal daarom nodig zijn om onze talenten goed en nog beter te benutten. Dit wetsvoorstel is de afronding van een traject dat "Ruim baan voor talent" is gaan heten. Deze titel spreekt ons aan. Wij steunen een stelsel van hoger onderwijs dat jonge mensen stimuleert om het beste uit zichzelf te halen en om in alle opzichten goed voorbereid een maatschappelijke loopbaan te kunnen beginnen en dienstbaar te zijn aan de samenleving.

Dat beste ligt niet alleen op het vlak van economische prestaties. Dit kabinet straalt te zeer uit dat hoger onderwijs in functie komt te staan van economische groei-doelstellingen. De gekozen bewoordingen in de strategische agenda wijzen daar in ieder geval vanaf het begin op. Het woord "bedrijven" komt er wel misschien wel net zo vaak in voor als de woorden "universiteiten" en "hogescholen". Onderwijs, zeker hoger onderwijs, betekent echter veel meer. Naast intellectuele ontwikkeling gaat het ook om geestelijke vorming. In de vorming van onze toekomstige artsen, advocaten, sociaal werkers, leraren en professionals op allerlei terreinen moet het om meer gaan dan specialistische vakkennis. In onze gecompliceerde wereld is bezinning en reflectie op beroepspraktijken en vakdisciplines van groot belang. Daarom hechten wij eraan dat de mogelijkheid blijft bestaan om meer dan één master te volgen, zoals de SER heeft bepleit in het onlangs verschenen rapport. De SER neemt afstand van het principe "een bachelor en een master" en dat doen wij ook. Daarnaast bepleiten wij binnen zowel de bachelor als de master aandacht voor bezinnende vakken op het gebied van ethiek, levensbeschouwing en wijsgerige reflectie. Wij

zeggen dit omdat de omkadering van heel veel hoger onderwijsvoorstellen op het ogenblik enorm economisch ingekleurd wordt. We zijn op dit vlak al heel wat kwijtgeraakt in de loop der jaren. Het wordt tijd, hier opnieuw aandacht aan te besteden als we gaan investeren in hoger onderwijs.

Dit wetsvoorstel sluit aan bij de inmiddels gevestigde opvattingen over het belang van differentiatie in het hoger onderwijs. Kleinschalige opleidingen met hoogwaardig onderwijs draaien al een aantal jaren met succes, zoals University College Utrecht, dat in zekere zin een voorbeeld is geworden dat elders navolging vindt. Binnen de universiteiten en het hbo wordt al geëxperimenteerd en gewerkt met "honours programmes". Wij ondersteunen dat voor deze ontwikkelingen ook wettelijk meer vaste grond onder de voeten komt. Voor het hbo is de idee van een differentiatie van leertrajecten voor excellente studenten nog wennen, maar juist omdat hbo's enerzijds veel interesse aan de dag hebben gelegd in de doorstroom vanuit het mbo is het van belang om anderzijds programma's te hebben voor excellente studenten. Anders verliest het hbo verder aantrekkingskracht op studenten met een vwo-achtergrond. Die tendens is al gaande. Kan de staatssecretaris aangeven hoe deze ontwikkelingen hun beslag krijgen in het hbo? Op welke wijze kan, met andere woorden, de differentiatie verder doorwerken in het hoger beroepsonderwijs? Zal daar het principe van selectie goed uit de verf kunnen komen? Wat betekent dit principe van selectie aan de poort bovendien voor de mbo-instroom in het hbo?

Wat het wetenschappelijk onderwijs betreft verwacht de staatssecretaris geen enorme toename van het aantal kleinschalige, relatief dure, residentiële opleidingen. De verwachting is dat de prijs van deze opleidingen zal leiden tot beperking en regulering. De NVAO kan echter in principe een ruim aantal voorstellen positief beoordelen en aan de staatssecretaris voorleggen. In dat geval kan zich de situatie voordoen dat deze vormen van intensief en hoogwaardig onderwijs een nieuwe route worden voor mensen die het kunnen betalen om goed onderwijs in te kopen. Dat is een ontwikkeling -- enkele collega's wezen hier ook al op -- die wij niet willen. Kan de staatssecretaris aangeven hoe hij hiermee zal omgaan? Kan hij aangeven hoe hij aankijkt tegen de macrodoelmatigheidstoets die voor iedere nieuwe opleiding nodig is? Waar liggen hier de grenswaarden? Wanneer komen er nieuwe opleidingen van dit type bij? Wanneer wordt het te veel?

Wij kunnen instemmen met het algemene idee dat selectie een belangrijk instrument is om de kwaliteit van de instroom te verhogen. Het is van belang dat er een goede match is tussen student en opleiding. Die goede match hangt overigens niet alleen samen met de toepassing van selectiecriteria. Er is namelijk ook een zorgvuldige intake en begeleiding van studenten nodig. Dat vraagt persoonlijke aandacht en dus een tijdsinvestering van de instelling, die zich

terugbetaalt als blijkt dat studenten op hun plek zitten.

Wat de toepassing van selectiecriteria betreft, vrezen wij wel dat als hierbij de autonomie van de instelling allesbepalend is, studenten op den duur door de bomen het bos niet meer zien. Zij zullen zich bij hun oriëntatie op een opleiding namelijk geconfronteerd zien met verschillende toelatingsregimes. De vraag naar meer centrale kaders -- of de vraag naar harmonisatie, zoals collega Essers stelde -- is hierbij niet overbodig. Graag horen wij de opvatting van de staatssecretaris hierover.

Onze fractie heeft aarzelingen bij de harde knip die tussen bachelor- en masteropleidingen gemaakt zal worden. Natuurlijk begrijpen wij dat het een praktisch doel dient, allereerst voor de ontwikkeling van studerende zelf. Men moet namelijk eerst een bachelor afronden vooraleer men aan een masterstudie begint. Het is echter een zaak die instellingen prima zelf kunnen behartigen, zoals zij nu ook al doen. Veel opleidingen kennen studieloopbaanadvies en daarvan is dit een onderdeel.

Het kabinet beoogt echter iets anders, zo constateer ik. Allereerst wordt in de memorie van toelichting een taxatie gegeven van het functioneren van de bachelor-masterstructuur. Deze structuur zou niet goed werken, zo wordt opgemerkt, aangezien te veel studenten doorstromen van een bachelor naar een aan dezelfde instelling aangeboden master. Daarbij wordt nog opgemerkt dat de overgang van een bachelor- naar een masterstudie "slechts beperkt als bewust keuzemoment benut" wordt. Hoe weet de regering dit? Wie begint er nu gedachteloos aan een masterstudie? En wat is er kennelijk mis met de voorkeur van de meeste studenten om in dezelfde stad aan dezelfde universiteit verder te studeren? Waarom zouden ze dat niet zelf mogen uitmaken?

De aangegeven motivering voor de invoering van de harde knip overtuigt niet. Formuleringen als dat zowel de bachelor- als de masteropleiding beschouwd dient te worden als een zelfstandig opleidingstraject met een afgeronde kwalificatie, stellen ook niet helemaal gerust. Bedoelt de regering hiermee te zeggen dat het ook prima is om alleen een bachelorstudie in het wo te volgen en daarmee voor een verdere carrière in de samenleving te volstaan? Daarmee zullen er heel veel mensen komen met een bachelordiploma als hoogst genoten vorm van wetenschappelijk onderwijs. Dit staat echter haaks op de aanbevelingen van de commissie-Veerman -- die keren ook terug in de strategische agenda -- dat wij meer mensen nodig hebben die een masteropleiding met een diploma afronden. Onze fractie heeft er behoefte aan om hierover van de kant van de regering meer licht te krijgen.

Wij kunnen het wetsvoorstel in grote lijnen steunen, al hebben wij over enkele onderdelen nog vragen. Intussen zien wij met belangstelling uit naar de antwoorden van de regering.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Ganzevoort, die zijn maidenspeech zal houden.

**

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Het is een bijzonder voorrecht dat de eerste zinnen die ik in deze Kamer mag uitspreken, over het onderwijs gaan. Meer dan dat, is het een bijzonder voorrecht dat wij het in deze Kamer over Ruim baan voor talent mogen hebben in het licht van toenemende excellentie, investeringen in het onderwijs en een strategisch visie. Dat geschiedt allemaal ook nog op de laatste dag voor het reces, met later vandaag de behandeling van een tweede voorstel dat min of meer op hetzelfde terrein ligt.

Wie zou niet vrolijk worden van een onderwijsbeleid dat ruim baan maakt voor talent? Helaas -- u merk het al -- gaat veel de glans eraf als wij door de mooie woorden heen prikken en als wij bekijken wat er echt in de wetsvoorstellen staat. "Ruim baan voor talent" betekent dat instellingen scherper gaan selecteren en niet meer iedereen toelaten. Degenen die wel tot intensieve topopleidingen worden toegelaten, moeten meer gaan betalen. Als je één module vertraging hebt in je bachelor, moet je misschien wel een jaar wachten voordat je met je master mag beginnen. "Ruim baan voor talent" betekent kennelijk niet dat wij struikelblokken wegnemen en mensen stimuleren, maar vooral dat wij extra drempels opwerpen.

Ik vrees dat dit symptomatisch is voor het onderwijsbeleid van dit kabinet. In de strategische agenda -- het is fijn dat die er is -- wordt "ronkend" gesproken over middelen die dit kabinet ter beschikking stelt, waaronder zo'n 250 mln. tot 280 mln. voor onderzoek. Daarvan wordt echter eerst 90 mln. bij de instellingen weggehaald; de rest was al door eerdere kabinetten toegezegd en vastgelegd. Dit kabinet maakt van verhullend taalgebruik een kunst, wat gezien de cultuurbegroting wel een mooie compensatie is.

Ik heb de wellicht onhebbelijke gewoonte om bij voorstellen en ideeën naar een achterliggende filosofie, een visie, te vragen. In dit geval is dat nog niet zo gemakkelijk. Het voorstel bevat namelijk nogal tegenstrijdige elementen. Zo wordt er ruimte gemaakt voor excellente studenten in een kleinschalige, intensieve opleiding waarin ze de top kunnen bereiken. Dat lijkt mij een mooie ontwikkeling die voor deze kleine groep van bevoorrechte studenten heel veel zal opleveren. Door het collegegeld te verviervoudigen zal deze opleiding echter vooral studenten trekken die het sowieso al goed hebben en kans hebben om dit soort stappen te zetten. We weten namelijk dat studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond moeilijker doorstromen naar de top en bovendien veel meer opzien tegen de hogere lening die zij moeten afsluiten om het collegegeld te kunnen betalen. Ruim baan dus voor talent met een elitaire achtergrond. Ik hoor graag van de staatssecretaris wat het kabinet doet om ook de talenten van studenten uit achterstandsituaties te activeren.

Maar goed, laten we het deze elitaire groep gunnen. Dan nog snapt mijn fractie niet dat aan de ene kant deze ruimte wordt geboden terwijl aan de andere kant een maatregel wordt ingevoerd die de doorstroming juist belemmert, namelijk de harde knip tussen bachelor en master. Die knip moet voorkomen dat studenten te makkelijk kiezen voor de doorstroommaster en moet instellingen dwingen tot meer instroommomenten en meer concurrenten. Wat een bevoogding, wat een paternalisme. Individuele studenten die een andere master willen volgen, kunnen dat al en doen dat al. Meer instroommomenten zijn bij sommige opleidingen uitstekend te realiseren maar bij andere niet. In dat kader ben ik benieuwd hoe de regering omgaat met de in de Tweede Kamer breed aangenomen motie-De Rouwe/Lucas, waarbij de harde knip alleen wordt ingevoerd als er meerdere instroommomenten zijn; ik voeg daaraan toe "en ook meerdere instroommomenten mogelijk zijn". Ik vraag de staatssecretaris om een reactie hierop.

Ik ga een stapje verder. Waarom laat het kabinet het niet aan de instellingen, zoals dat nu ook het geval is? Waarom krijgt de instelling wel meer beslissingsruimte bij de selectie aan de poort van de bachelor maar niet bij de doorstroomselectie? Laat ik het met een voorbeeld concreet maken. In het reglement van de faculteit waaraan ik verbonden ben, staat dat men mag instromen in een eenjarige master met maximaal zes studiepunten vertraging en in een tweejarige master met maximaal twaalf studiepunten vertraging. Daarmee wordt dus geen grote vertraging gestimuleerd. Het biedt wel net dat stukje beslissingsruimte dat nodig is om studenten te faciliteren die bijvoorbeeld een paar maanden in het buitenland hebben gestudeerd; die een sterfgeval in de familie hebben meegemaakt; of die te maken hebben gehad met roosterproblemen doordat ze een extra vak volgden. Faculteiten en universiteiten zijn prima in staat om daar op een gebalanceerde manier mee om te gaan en om een goede regeling te handhaven. Zij schieten weinig op met een wettelijk opgelegde, massieve, harde knip.

Wij zijn zeer voor kwaliteitsverbetering. Wij zien zeker het belang van nominaal studeren in. Na de schriftelijke beantwoording van de vragen is het ons echter nog volstrekt onduidelijk waarom het systeem zo rigide moet worden gemaakt. Ik vraag de staatssecretaris om een reactie hierop. "Ruim baan voor talent" zou toch moeten betekenen dat we geen onnodige drempels opwerpen.

De combinatie van deze zo zeer verschillende onderdelen in één wetsvoorstel maakt niet alleen de wegging door de Kamer ingewikkeld maar roept ook de vraag op naar de achterliggende visie. Blijkens onder andere de memorie van antwoord bestaat die visie uit het identificeren en zo veel mogelijk ondersteunen van mensen met een hoog potentieel. Zulke intellectuele topsport is prima, zeker als hij niet ten koste gaat van de breedtesport. Wat de harde knip echter bijdraagt aan dat identificeren en ondersteunen mag Joost weten. Als de staatssecretaris het ook weet, hoor ik graag zijn uitleg. Ik hoop dan ook dat hij verder gaat dan het verbeteren van de matching.

Zoekend en gravend heb ik overigens wel een idee gekregen van die achterliggende visie, mede dankzij de strategische agenda. Dat kostte mij een weekend lezen maar het was de moeite waard. Het betreft een agenda die net als dit voorstel door de staatssecretaris van OCW en de minister van ELI samen is ingediend. Dat vind ik heel kenmerkend, maar ik ben nieuw in deze Kamer; misschien ligt het dus aan iets anders.

Al in de tweede regel van het voorwoord van de agenda wordt naast de termen "onderzoek" en "onderwijs" ook de term "ondernemerschap" genoemd. Vervolgens wordt er breeduit geschreven over "verdiencapaciteit" en "economisch groeivermogen". Het lijkt alsof op dat vlak de echte doelen van het onderwijsbeleid liggen; collega Kuiper wees daar al op. Om die doelen te bereiken, werkt het kabinet vervolgens een efficiënte productielijnfilosofie uit. De ruwe grondstof van aankomende studenten gaat door de zeef van de selectie. Materiaal met een hoog potentieel gaat naar de specialistische afdeling waar extra geïnvesteerd en vooral extra verdiend wordt. De rest gaat in de bulkproductie en moet zo snel mogelijk verwerkt worden tot een arbeidsmarkt klaar eindfabricaat. Beetje vertraging halverwege? Dan parkeren we ze tot de volgende batch de productielijn ingaat. Dit is een effectief model. Er zal namelijk altijd vraag zijn naar zowel handgemaakte designer producten als goedkope massaconfectie. Zo optimaliseer je de productie, versterk je de onderlinge concurrentie tussen de instellingen en maximaliseer je de verdiencapaciteit. Daar ging het immers om.

Onderwijs draait niet in de eerste plaats om een marktaandeel, productie en winst. Wie dat soort termen als basis neemt voor het paradigma van het onderwijs, doet iets heel oneigenlijks. De kern van het onderwijs ligt niet in economische, maar in pedagogische doelen. Een onderwijsinstelling is niet in eerste instantie een bedrijf, maar een ruimte waar leerlingen en studenten een tijd lang verblijven om zich te ontwikkelen tot het voor hen optimale niveau en daarin gefaciliteerd moeten worden, zo verschillend als ze zijn. "Ruim baan voor talent" zou dan ook moeten betekenen dat we voor elke student een hoge kwaliteit van onderwijs en begeleiding bieden en een systeem dat flexibel genoeg is om het leerproces van al de verschillende studenten mogelijk te maken. Differentiatie is prima en uitdagen tot een hoger niveau is prachtig, maar de harde knip is een heel vreemde eend in deze bijt.

Het is te betreuren dat de regering ons een hutspotwet voorlegt met zulke ongelijksoortige en onsamenhangende onderdelen. We zien uit naar de antwoorden van de staatssecretaris op onze vragen. Die zullen beslissend zijn voor ons oordeel over dit wetsvoorstel. Meer dan dat zien we echter uit naar het gesprek over de onderwijsvisie en de strategische agenda.

De voorzitter: Mijnheer Ganzevoort, ik feliciteer u met uw maidenspeech. Met uw aantreden in deze Kamer zet u uw eerste schreden in de landelijke politiek. Sinds 2009 bent u actief binnen

GroenLinks, het laatste jaar als lid van de partijraad. Uw maatschappelijke ervaring ligt op het terrein van het hoger en wetenschappelijk onderwijs, in het bijzonder opleidingen voor theologie en pastoraat. Van opleiding bent u predikant, gepromoveerd theoloog aan de Rijksuniversiteit Utrecht in 1994 en derhalve zeer goed thuis in de exegese. De bekwaamheden van een prediker en een theoloog bieden ook nuttige vaardigheden in dit huis. Immers, een debat wordt voor een belangrijk deel beslecht met de kracht van de retorica, maar om dit gezaghebbend te kunnen doen is een nauwgezette exegese van complexe wetteksten en beleidsvoorstellen onontbeerlijk. Binnen uw partij hebt u als voorzitter van een platform voor religie en politiek op diverse terreinen de brug geslagen tussen ethiek en politiek. Dat doen wij allen van tijd tot tijd, en wij zien met belangstelling uit naar uw bijdrage aan de gedachtevorming in dit huis. Ik wens u namens alle leden een goede tijd toe als lid van deze Kamer!

**

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Ook namens mijn fractie hartelijke felicitaties voor de heren Koole en Ganzevoort, die hun maidenspeech hebben gehouden. Wij wensen hun veel succes en vooral veel plezier in deze Kamer.

Het wetsvoorstel waarover wij het nu hebben, kent een lange voorgeschiedenis. Daarover is al het een en ander gezegd. Ik zal dat niet herhalen. Dat het hoger onderwijs een kwaliteitsimpuls behoeft, blijkt wel uit de incidenten waarmee wij de afgelopen tijd zijn geconfronteerd. Diverse gevallen van diploma fraude hebben zich voorgedaan. Het is voor veel afgestudeerden en werkgevers de vraag welke waarde sommige diploma's nog hebben. Ook staat de kwaliteit van het hoger onderwijs in het algemeen ter discussie. De kranten hebben hier vol van gestaan. "Hollands drama", zo noemde Bastiaan Bommeljé in NRC Handelsblad de berichtgeving over de kwaliteit van het hbo en delen van het universitair onderwijs. Het was wat Louise Fresco betreft in diezelfde krant "de druppel die de emmer deed overlopen". Hoe kan de ambitie van het kabinet-Rutte om te behoren tot de top vijf van kenniseconomieën van de wereld worden waargemaakt op basis van een falend onderwijssysteem, zo vroeg zij zich af. Gelukkig is de staatssecretaris niet op zijn handen blijven zitten en is hij onder andere met het onderhavige wetsvoorstel gekomen en de genoemde strategische agenda, die wij het afgelopen weekend mochten ontvangen.

Het spreekt de leden van de VVD-fractie aan dat dit wetsvoorstel een impuls beoogt te geven aan een verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Dat is ook nodig. De leden van de VVD-fractie zijn echter wel benieuwd naar de maatregelen die de staatssecretaris neemt, anders dan in het onderhavige wetsvoorstel, om te voorkomen dat de kwaliteit van hbo-opleidingen opnieuw ter discussie komt te staan. Hoe krijgen aankomende studenten weer vertrouwen in de kwaliteit van de opleiding die zij van plan zijn te

volgen? Hoe krijgen zij er vertrouwen in dat hun diploma op de arbeidsmarkt echt iets waard is? Hoe sluiten de plannen van de staatssecretaris aan op de plannen die de minister van ELI heeft met zijn tien topsectoren? Hoe denkt de staatssecretaris de verbinding te maken, te herstellen of te verstevigen tussen onderwijs, arbeid en economie? Hoewel dit wetsvoorstel daar niet specifiek over gaat, is voor de beoordeling ervan nader inzicht in de beantwoording van deze vragen wel relevant voor de VVD-fractie.

Instellingsbesturen kunnen voor opleidingen of programma's binnen opleidingen met kleinschalig, intensief en residentieel onderwijs onder bepaalde voorwaarden studenten selecteren en kunnen in combinatie daarmee een hoger collegegeld vragen dan het wettelijk collegegeld voor reguliere opleidingen. De minister van OCW moet toestemming geven op advies van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, de NVAO. De NVAO zal zo'n advies opstellen aan de hand van een openbaar gemaakt accreditatiekader. Ik heb eens bekeken op de website hoe zo'n accreditatie er nu eigenlijk uitziet. Behalve dat het mij moeite kostte om het accreditatiekader te vinden, kostte het mij ook moeite om het te doorgronden. De ervaring leert dan ook dat zo'n accreditatiekader grondig moet worden bestudeerd om de accreditatiecriteria goed op een rij te kunnen krijgen. Hoe voorkomt de staatssecretaris dat zo'n accreditatiekader tot verdergaande bureaucratisering leidt? Met andere woorden: hoe voorkomt de staatssecretaris kwaliteitsverlies doordat te veel tijd moet worden besteed aan het bestuderen van het accreditatiekader? Vervolgens moet worden aangetoond dat aan de criteria wordt voldaan.

De leden van de VVD-fractie vinden de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het accreditatiekader wat mager. Wij hebben daar ook vragen over gesteld. Een van de criteria die de NVAO wil gaan hanteren, is of de instelling aandacht heeft besteed aan de functies waartoe afgestudeerden worden toegelaten. Impliciet betekent dit volgens de staatssecretaris dat het bedrijfsleven dus betrokken zal worden bij het accreditatiekader. Dit is alles. Bovendien is het een toets achteraf. Het inzicht hebben in de functies waartoe afgestudeerden worden toegelaten, betekent nog niet dat het bedrijfsleven vooraf invloed heeft op of betrokken is bij de uitwerking van de accreditatiecriteria. Ook betekent het nog niet dat de toets achteraf inhoudt dat de functies waartoe afgestudeerden worden toegelaten, ook de functies zijn waarop het bedrijfsleven zat te wachten. Hoe zorgt de staatssecretaris ervoor dat het bedrijfsleven vooraf wordt betrokken? Wordt de aansluiting van de opleiding op de behoeften van het bedrijfsleven een van de criteria van het accreditatiekader? Zo ja, hoe wordt deze getoetst? Anders dus dan een inventarisatie van functies waartoe afgestudeerden worden toegelaten.

De leden van de VVD-fractie staan in beginsel positief tegenover het wetsvoorstel. Het hoger onderwijs behoeft een kwaliteitsimpuls.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Wat bedoelt mevrouw Duthler met de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het accreditatiekader? Stel dat een University College, zoals in Utrecht, of een andere universiteit zich ergens wil vestigen. Zou het bedrijfsleven bij de aanvraag door een dergelijke kleinschalige instelling op voorhand betrokken moeten worden als zij een brede bachelor aanbiedt in de liberal arts?

Mevrouw **Duthler** (VVD): Mijn bedoeling is dat het bedrijfsleven betrokken wordt bij de opleidingen die worden aangeboden. Het is van groot belang dat opleidingen worden aangeboden waarmee wordt ingespeeld op de behoefte van het bedrijfsleven en dat de aansluiting tussen opleidingen, arbeid en economie wordt verbeterd. Daarom is het van belang dat het bedrijfsleven daarbij meer betrokken wordt dan nu het geval is; nu wordt alleen bekeken in welke functies afgestudeerden terechtkomen.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Ik kan mij dat voorstellen bij het mbo, en ook nog wel bij het hbo, maar dit beslaat een breder gebied dan het bedrijfsleven alleen. Ook maatschappelijke instellingen en werkvelden en ziekenhuizen moeten hierbij worden betrokken. Dat laatste gebeurt trouwens al. Doelt mevrouw Duthler ook op de kleine residentiële opleidingen op academisch niveau, waar het in deze wet specifiek over gaat?

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ja, dit geldt juist ook op academisch niveau. Wij hebben namelijk behoefte aan hoogopgeleide mensen die van toegevoegde waarde zijn en die hoogwaardige diensten kunnen verlenen. Wij moeten het in Nederland daarvan hebben, willen wij kunnen blijven meespelen in de top vijf van de kenniseconomie.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Als mevrouw Duthler alleen het bedrijfsleven noemt, is de aanval wel erg selectief. Er is namelijk nog veel meer te noemen; je zou het hele maatschappelijk vlak kunnen noemen. Ik vind trouwens dat je je moet afvragen of je dit wel moet willen bij een academische opleiding, die vrij moet kunnen zijn in haar beweging.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Mijn opmerkingen hebben geen betrekking op de vrijheid van het wetenschappelijk onderzoek; die wil ik niet inperken. Ik vind het wel van belang dat de aansluiting op de behoefte van het bedrijfsleven goed wordt geborgd.

De heer **Smaling** (SP): Ik schrik er een beetje van dat het bedrijfsleven sinds de komst van de strategische agenda, vrijdagmiddag, een nieuwe rol speelt bij het goedkeuren van studierichtingen en invloed uitoefent op de bestemming van onderzoeksgelden. Ik schrok ook al van de eerste pagina van de strategische agenda, maar daar zullen wij ongetwijfeld nog over spreken. Dat is voor mij een nieuw geluid. Naar ik meen, hebben zich de laatste maanden en jaren veel situaties voorgedaan waarbij het bedrijfsleven een te grote

vinger in de pap had bij de keuze van onderzoeksonderwerpen en de resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Af en toe bleek daar toch een bias in te zitten. Waarom is het nu ineens gegitied dat het bedrijfsleven daar zo'n sterke rol in speelt? Ik heb het SER-rapport ook gelezen; daaruit blijkt dat de driehoek is vertegenwoordigd. Waarom zou het bedrijfsleven nu ineens zo'n sterke vinger in de pap moeten hebben?

Mevrouw **Duthler** (VVD): Mijn opmerkingen hebben tot doel dat de aansluiting op de behoefte van het bedrijfsleven beter wordt geborgd. Dat wil niet zeggen dat de betrokkenheid van het bedrijfsleven doorslaggevend moet zijn. De betrokkenheid zou wel verder moeten gaan dan nagaan waar afgestudeerden terechtkomen. Ik vraag de staatssecretaris of hij duidelijk wil maken hoe het bedrijfsleven daarbij wordt betrokken. Dat is voor mijn fractie namelijk onduidelijk.

De heer **Smaling** (SP): Is mevrouw Duthler er niet bang voor dat het brede wetenschappelijke veld wordt verengd tot technologieën, dat het gestuurd zal worden op technologie, en dus niet op die andere zaken waar wetenschappelijk onderzoek naar kan worden gedaan en waar je goede studieprogramma's voor kunt maken?

Mevrouw **Duthler** (VVD): Al die andere wetenschappelijke onderzoeken staan naar de mening van de VVD-fractie buiten kijf. Die zijn natuurlijk nodig en die moeten ook blijven, maar het is wel nodig dat meer aandacht wordt gegeven aan toegepast wetenschappelijk onderzoek. Het een sluit het ander niet uit.

De heer **Smaling** (SP): Meer van het één betekent echter automatisch minder van het ander.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ik wacht de antwoorden van de staatssecretaris op dit punt graag af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Mij blijkt dat er geen andere leden zijn die in eerste termijn over dit wetsvoorstel het woord wensen te voeren.

Ik verzoek de heren Koole en Ganzevoort om voor de stoel van de voorzitter te gaan staan, opdat eenieder hen kan feliciteren met hun maidenspeech.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Collegegeld langstudeerders!

Aan de orde is de behandeling van:
- het wetsvoorstel Wet verhoging collegegeld langstudeerders (32618).

De **voorzitter**: De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap was al welkom geheten,

maar hij blijft welkom, ook bij de behandeling van dit wetsvoorstel.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Koole** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Inderdaad mag ik hier vandaag opnieuw spreken over een verwant onderwerp.

Stel, een universitair docent moet een eindschrijft van een bachelorstudent beoordelen, maar in plaats van een integrale versie ontvangt hij slechts een paar bladzijden over een enkel onderdeel, waarin voor de nadere uitwerking en context wordt verwezen naar een uitvoerige andere notitie. Die ontvangt hij echter pas op het allerlaatste moment. Bovendien mag hij die notitie niet meenemen bij de bepaling van het cijfer voor de eindschrijft, want deze maakt daar immers geen deel van uit. Een onmogelijke situatie. Grote kans dat de docent de schrijft als onvoldoende beoordeelt.

Deze week voelde ik mij zo nu en dan als die universitair docent. In het wetsvoorstel over de langstudeerders wordt voor nadere argumentatie zo vaak naar de strategische agenda verwezen dat het wetsvoorstel niet goed los daarvan te beoordelen is. Die strategische agenda kregen de leden van de Eerste Kamer pas vrijdag onder ogen. Tijd voor serieuze reflectie, bijvoorbeeld met de eigen fractie of mede op basis van een advies van de Onderwijsraad, was er niet. Dat is voor dit huis, dat zich graag *chambre de réflexion* noemt, toch eigenlijk een doodzonde. Is de staatssecretaris het met mij eens dat deze gang van zaken geen schoonheidsprijs verdient?

De beantwoording van de vragen door de staatssecretaris in de nadere memorie van antwoord ontving deze Kamer ook pas vrijdag jongstleden. Deze beantwoording heeft de PvdA-fractie vooralsnog niet overtuigd. Daarom stelt zij de staatssecretaris verschillende aanvullende vragen. Voorop zij vermeld dat ook de PvdA-fractie voorstander is van maatregelen die het onnodig lang studeren van studenten proberen tegen te gaan, onder meer door een betere matching van studenten en opleiding te bevorderen, maar zij heeft grote moeite met het nu voorgestelde instrumentarium. Daarvoor is ten minste een vijftal redenen te noemen.

1. Het karakter van deze specifieke maatregel als bezuinigingsmaatregel, terwijl de commissie-Veerman nu juist om extra investeringen heeft gevraagd. De opbrengst van deze maatregel wordt slechts ten dele teruggesluisd naar het hoger onderwijs, ondanks opmerkingen in de nadere memorie van antwoord dat de besparingen worden geherinvesteerd in het hoger onderwijs. De staatssecretaris spreekt niet graag van een bezuinigingsmaatregel, maar liever van ombuigen om te kunnen investeren. De vraag is of dat alleen op deze manier kan. Het staat weliswaar in het regeerakkoord, maar het denken staat daarna toch niet stil? Heeft de staatssecretaris

gezocht naar alternatieven om de benodigde middelen te vinden, bijvoorbeeld in samenspraak met de sector? Indien dat niet het geval is, kan de staatssecretaris dan bevestigen dat de bezuiniging als gevolg van deze langstudeerdersmaatregel inderdaad voor de volle honderd procent in het hoger onderwijs wordt geherinvesteerd?

2. Het zeer gebrekkige verband tussen de efficiencykorting op de instellingen en het doel om studievertraging te voorkomen. Ook al daalt het aantal langstudeerders, de efficiencykorting blijft op hetzelfde niveau. Dat is op zichzelf dus geen prikkel voor de instellingen om erg hun best te doen om het aantal langstudeerders terug te dringen. De korting blijft immers altijd gehandhaafd? Dat betekent dat dit in feite een generieke efficiencykorting betreft. Het zou de staatssecretaris sieren als hij dit ook zou erkennen.

De aanvullende redenering in de aanvullende memorie van antwoord is dat de op gelijk niveau blijvende korting gerechtvaardigd is, omdat de instellingen minder kosten hebben wanneer langstudeerders geen gebruik meer maken van onderwijsvoorzieningen. Die redenering is een gotspe, zoals Amsterdammers dat noemen. Dat geldt immers ook voor een student die na een jaar al stopt met zijn studie, of voor een student die netjes, nominaal afstudeert. Aan niet meer ingeschreven studenten hoeft immers geen onderwijs gegeven te worden? Is de staatssecretaris het ermee eens dat deze redenering geldt voor alle uitgeschreven studenten en niet alleen voor voormalige langstudeerders? Als dat zo is, waarom heeft hij deze redenering dan opgenomen in dit specifieke stuk?

3. Het nog steeds onvoldoende recht doen aan het rechtszekerheidsbeginsel is voor de PvdA een heel belangrijk punt. Hoewel een jaar uitstel een verbetering is, blijft het probleem ten principale bestaan. Ook de staatssecretaris zegt niet te kunnen garanderen dat studenten die vertraging hebben opgelopen in een periode waarin zij niet op de hoogte konden zijn van de voorgestelde maatregelen om die reden niet gedwongen zullen worden tot betaling van het verhoogde college als zij hun studie willen afmaken. Het jaar uitstel is geen overgangsrecht, zoals sommigen suggereren. De "boete" -- het verhoogde collegegeld -- gaat alleen maar een jaar later in. De fractie overweegt op het punt van het overgangsrecht een motie in te dienen. Is de staatssecretaris het eens met de constatering dat het jaar uitstel geen overgangsrecht inhoudt? Dat vertraagde studenten in de studie jaren 2012-2013 en 2013-2014 het verhoogde tarief kunnen lenen, ongeacht de stand van hun studiefinancieringsaanspraken, is mooi, maar heeft met rechtszekerheid weinig te maken. Is de staatssecretaris het hiermee eens?

4. Er is sprake van een staatsrechtelijk bedenkelijke figuur, namelijk de redenering dat het moment van presenteren in het regeerakkoord in september 2010 van het plan meetelt bij de periode waarin de studenten op de hoogte konden zijn van de maatregel. De regering zegt in feite dat studenten er al vanaf september 2010 rekening mee konden houden. Maar in een parlementaire

democratie hoort het zo te zijn dat pas vanaf het moment van publicatie van een wet in het Staatsblad mag worden verondersteld dat de bevolking daarvan op de hoogte is. Een voornemen in een regeerakkoord kan immers op allerlei bezwaren stuiten in het parlement, waardoor het niet zeker is dat het doorgaat. Door het regeerakkoord als begindatum te nemen -- en dat gebeurt in de memorie van antwoord -- stelt de regering in feite dat het parlement er niet toe doet. Dat is staatsrechtelijk onjuist en zeker bij een minderheidskabinet ook nog eens onverstandig. Als pas na parlementaire behandeling zekerheid bestaat over het al dan niet doorgaan van een maatregel, mag dan van studenten worden verlangd dat zij er al bijna een jaar eerder van uit mogen gaan? Graag hoor ik de opvatting van de staatssecretaris over deze vraag van staatsrechtelijke aard.

5. De staatssecretaris houdt geen rekening met de speciale positie van deeltijdstudenten. Ook dit punt is van groot belang voor mijn fractie en ook hier overwegen wij een motie in te dienen. Gemotiveerde mensen die naast hun baan een deeltijdstudie volgen om hun positie op de arbeidsmarkt te verbeteren, zouden een steuntje in de rug moeten krijgen. Het tegendeel lijkt nu het geval. Als voorname reden om deeltijdstudenten te behandelen als voltijdstudenten wordt genoemd het voorkomen van een vluchtroute. Maar het is niet echt aannemelijk gemaakt dat die niet op andere wijze kan worden tegengegaan. Genoemd is de mogelijkheid om het collegegeld voor overstappers van de voltijd- naar deeltijdvariant van dezelfde opleiding te verhogen. De staatssecretaris zegt in de nadere memorie van antwoord dat de regering niet wil ingrijpen in de inrichtingsvrijheid van instellingen, maar dit wordt in belangrijke mate onderuit gehaald door de eveneens in die memorie opgenomen verwachting van de regering dat instellingen van wetenschappelijk onderwijs de deeltijdopleidingen beter laten aansluiten op de nominale studieduur. Oftewel: de deeltijdopleidingen moeten net zo lang duren als de voltijdsopleidingen. Waarom hanteert de regering niet een speciale regeling voor deeltijdstudenten die ruimte laat voor opleidingen die langer duren dan voltijdsopleidingen, juist in het belang van life long learning? Bovendien wordt hier te gemakkelijk over het probleem van vrijstellingen heengelopen. Die komen in het wetenschappelijk onderwijs minder vaak voor dan in het hbo. Dat is voor het hbo al zorgelijk. Worden vrijstellingen niet te gemakkelijk weggegeven, waardoor de waarde van het diploma daalt? Is ook de staatssecretaris van oordeel dat nieuwe diplomaschandalen moeten worden voorkomen? In het wetenschappelijk onderwijs zouden meer vrijstellingen bovendien betekenen dat van het aanleren van een academische attitude helemaal niets meer terecht komt. Dat is naast kennisoverdracht op academisch niveau de andere pijler van universitaire opleidingen. Die academische attitude ontwikkelt zich niet of veel te weinig als de student voor veel vakken vrijstellingen krijgt. Is de staatssecretaris ook niet van mening dat het aanleren van een

wetenschappelijke attitude een belangrijke pijler is van het academisch onderwijs en dat terughoudend met het geven van vrijstellingen moet worden omgegaan?

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Gisteren sprak onze minister-president met zijn Vlaamse collega Peeters over toekomstige gezamenlijke economische kansen, in het bijzonder in de Nederlands-Vlaamse delta en havens. Dat is hard nodig, we moeten op zoek naar economische kansen. Daarvan moeten we het hebben, willen we ons welvaartsniveau, ons onderwijs, onze zorg en onze veiligheid betaalbaar houden. Er is heel wat aan de hand in de wereld: instabiliteit rond de Middellandse Zee, Noord-Afrika, het Midden-Oosten en zelfs Zuid-Europa; een instabiliteit die wordt weerspiegeld in de grilligheid van de prijzen van voedsel en energie. Het tekort aan water is reëel, de bevolkingsdruk neemt toe, de biodiversiteit neemt af, er is een run op grondstoffen. De financiële crisis voelen we op dit moment het meest: wereldvaluta, de dollar, het monetaire systeem dat we na de Tweede Wereldoorlog hebben ontwikkeld, staan onder druk. Er zal een nieuw verdelingsvraagstuk ontstaan. De enige zekerheid die we hebben, is dat we een periode van grote onzekerheid tegemoet gaan en dat we economische groei nodig hebben om andere grote vraagstukken te kunnen aanpakken. Die andere grote vraagstukken bieden veel kansen voor economische groei.

De economische ontwikkelingen in het Verre Oosten zijn niet te stoppen. Veel bedrijven, kennis en kunde lekken weg naar het Verre Oosten, al was het alleen maar omdat via het internet kennis laagdrempelig te verkrijgen is en bovendien mobiel, met name voor hoger opgeleiden in tegenstelling tot bijvoorbeeld mbo'ers. De kans is reëel dat we filialen worden van China of andere opkomende economieën. Om dat te voorkomen hebben we mensen nodig die goed zijn opgeleid, die vooraan willen staan, die Nederland verder willen helpen, die de niet-gebaande paden gaan en die verantwoordelijkheid nemen. We moeten de verbinding tussen onderwijs, arbeid en economie behouden of herstellen. Op prijs kunnen wij niet meer concurreren en uitbreiding van capaciteit -- om bij het voorbeeld van de havens te blijven -- leidt vooral tot een race to the bottom. Wij moeten het hebben van toegevoegdewaardediensten en hoogwaardige dienstverlening. Daarvoor heb je goed en hoogopgeleide mensen nodig.

Je kunt je nog afvragen of het zo erg is als Nederland een filiaal wordt van het Verre Oosten. Ja, want willen wij ons welvaartsniveau handhaven, onze zorg kunnen blijven verlenen, ons onderwijs en onze veiligheid behouden, dan moeten wij meer doen dan dat. Wij hebben die goed opgeleide mensen hard nodig om onze economische groei te kunnen realiseren. Wij hebben de ombuigingen hard nodig om hervormingen in het onderwijs door te kunnen voeren; middelen vrijmaken op de ene plek, om ze gedeeltelijk op een andere plek te

kunnen besteden. Het wetsvoorstel maakt middelen vrij door prikkels in te bouwen om wat minder extra lang over een studie te doen.

Het spreekt de leden van de VVD-fractie zeer aan dat in de Strategische agenda voor het hoger onderwijs, die afgelopen vrijdag bekend is geworden, een verband wordt gelegd met de plannen van minister Verhagen om de internationale positie van het bedrijfsleven te versterken door de versterking van de topsectoren, onze exportpositie en een uitstekend innovatie- en vestigingsklimaat. De keuze die de regering maakt in het onderwijs-, innovatie- en bedrijfsbeleid heeft als rode draad dat ondernemers, onderzoekers, docenten en studenten meer uitgedaagd worden om te excelleren. Zij krijgen de ruimte om zelf keuzes te maken en worden uitgelokt om te investeren in hun kracht, zich te durven specialiseren en dus te kiezen.

Het wetsvoorstel is naar de mening van de VVD-fractie een heel liberaal voorstel. Ik zal dat toelichten. Recentelijk bracht ik een werkbezoek aan een asielzoekerscentrum in Rotterdam. Mij trof een poster die op verschillende plekken in het pand was opgehangen, met de volgende tekst: "Neem initiatief, maak keuzes en draag verantwoordelijk voor de consequenties van die keuzes". Zo is het ook met studenten. Waarom zou voor studenten niet gelden wat voor asielzoekers wel geldt? Aan de studieduur verandert voor bachelor- en masterstudenten niets. Zonder dat hun collegegeld wordt verhoogd, mogen studenten een jaar extra doen over hun bachelorfase en een jaar extra over hun masterfase. Als studenten er nóg langer over doen, vraagt de regering -- en dat is wel nieuw -- een extra financiële bijdrage. Ze mogen dus nog steeds langer studeren, alleen dragen ze nu wel een deel van de kosten daarvan. Het liberale aan deze maatregel is dat studenten nog steeds een vrije keuze hebben, maar die vrije keuze is niet zonder verantwoordelijkheid. Op het moment dat de student ervoor kiest om bijvoorbeeld in het bestuur van een studentenvereniging te gaan zitten of om op topniveau te gaan sporten, is die keuze niet langer vrijblijvend. Het recht op onderwijs lijkt vanzelfsprekend, maar wij moeten niet vergeten dat het nog steeds een voorrecht is om te mogen studeren. Tegenover dit voorrecht staan ook plichten. Je mag van studenten verwachten dat zij hun studie serieus oppakken en met enige voortvarendheid door de stof heen gaan en examens afleggen. Het is hun eigen toekomst, waarin zij zelf investeren. De investering door anderen, de samenleving, is niet vrijblijvend. Daarbij komt dat, als van bijna iedereen in de samenleving wordt gevraagd om te versoberen, het gek is om studenten te ontzien.

Er verandert niets aan de termijnen van de studie. Die blijven drie jaar voor de bachelorfase en een jaar voor de masterfase. Dat was al zo en dat blijft zo. Het verschil is, zoals ik zei, dat er een hogere financiële bijdrage wordt gevraagd als je meer dan een jaar extra over de bachelorfase en een jaar extra over de masterfase doet. Voor bepaalde situaties van overmacht zijn er maatregelen getroffen. Instellingen kunnen

bovendien gebruikmaken van het Profileringsfonds. Studenten zullen ook het verhoogde collegegeld tegen gunstige voorwaarden kunnen lenen.

Hoewel het duidelijk zal zijn dat de leden van de VVD-fractie sympathiek tegenover dit wetsvoorstel staan, hebben zij nog wel enkele vragen. Zij hebben eerder, in het voorlopig verslag, vragen gesteld over de deeltijders en de studenten die een technische opleiding volgen. Zij hebben daarop van de staatssecretaris niet echt een bevredigend antwoord gekregen. De staatssecretaris schrijft in de memorie van antwoord dat in het wo deeltijdstudenten er weliswaar langer over doen, maar dat deze groep relatief klein is. De keuze in het wetsvoorstel is mede gemaakt om te voorkomen dat via de route van de deeltijdstudie de langstudeerdersmaatregel wordt ontdoken. Zegt de staatssecretaris nu eigenlijk dat, omdat het maar een kleine groep betreft, er geen rekening mee wordt gehouden? Is de staatssecretaris bereid om voor deze groep in het wo wel de uitloop naar rato te differentiëren, alsmede voor de groep die daarna de trajecten volgt? Het gaat dan om trajecten voor studenten die een opleiding volgen, bestaande uit een theoretisch en een praktisch gedeelte. zou het leeftijdscriterium geen oplossing kunnen zijn voor de deeltijders, bijvoorbeeld in de zin dat je pas na je dertigste deeltijdstudent kunt worden? Dat levert dan misschien wel leeftijdsdiscriminatie op, maar dat zou kunnen worden ondervangen doordat er een gerechtvaardigd belang is.

Een andere vraag is dit: hoe kijkt de staatssecretaris aan tegen de stelling van onder anderen de VSNU dat als gevolg van de langstudeerdersregeling studenten relatief veeleisende studies zullen mijden, zoals de belangrijke tweejarige bèta- en techniekopleidingen? Weliswaar geeft de regering in de nadere memorie van antwoord aan dat zij vanaf 2011 jaarlijks 10,9 mln. extra beschikbaar stelt voor het Sectorplan Technologie 2011-2015 van de drie technische universiteiten, waarbij met deze universiteiten is afgesproken dat dit besteed wordt aan het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Het punt was echter niet dat de kwaliteit onvoldoende was. Het punt was, dat deze studies vanwege de hogere moeilijkheidsgraad minder studenten zullen aantrekken, omdat de financiële consequenties mogelijk zwaarder zullen wegen. Wat gaat de staatssecretaris eraan doen om deze studies toch aantrekkelijk te laten blijven voor aankomende studenten? Hoe hangt het Sectorplan Technologie samen met de Strategische agenda hoger onderwijs, die wij afgelopen vrijdag mochten ontvangen?

Een van de redenen waarom studenten in het eerste studiejaar uitvallen, is het maken van een verkeerde studiekeuze. Om die reden zet de regering in op goede voorlichting op grond van betrouwbare informatie, en op het vervroegen van het tijdstip van aanmelding en brede invoering van studiekeuzegesprekken. Waarom is de staatssecretaris van mening dat het vervroegen van het tijdstip van aanmelding verkeerde studiekeuzes zal beperken? Aankomende studenten hebben dan

immers minder tijd om een weloverwogen keuze te maken dan zij nu hebben. Graag hoor ik hierop een reactie van de staatssecretaris.

De Tweede Kamerleden Van der Ham en Lucas hebben de staatssecretaris vragen gesteld over de mogelijkheden voor en consequenties van het zich laten uitschrijven van de universiteit als studenten een jaar fulltime een bestuursfunctie op zich nemen, het zogenaamde "collegegeldvrij besturen 3.0". Welke mogelijkheden ziet de staatssecretaris voor het collegegeldvrij besturen? Hoe ver is hij met de beantwoording van de hierover gestelde vragen?

Dit waren de vragen die de leden van mijn fractie nog hadden. Wij wachten de beantwoording daarvan met belangstelling af.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Sörensen, die zijn maidenspeech zal houden.

**

*N

De heer **Sörensen** (PVV): Voorzitter. Ik verkeerde in de veronderstelling dat wij altijd met iets persoonlijks zouden beginnen, maar dat blijkt niet het geval te zijn. Ik wijk van de mores af, wat ik misschien wel meer ga doen.

Ik vind het een groot voorrecht om namens de PVV lid te zijn van de Staten-Generaal. Mijn politieke carrière is vergeleken met die van mijn leeftijdgenoten hier vrij kort. Mijn politieke carrière heeft bovendien, buiten enkele hoogtepunten, natuurlijk ook een absoluut dieptepunt gekend. Bij mijn vertrek uit de Rotterdamse gemeenteraad heb ik gezegd dat de woede die bij mij opkwam toen ik hoorde dat onze toenmalige fractievoorzitter Fortuyn was vermoord nooit helemaal is weggegaan. Ik kan garanderen dat ik mij niet door die latent aanwezige woede, noem het verbittering, zal laten leiden bij mijn werk hier.

Ik zie onze taak, als PVV, vooral als het kijken naar de menselijke maat in de wetgeving. Wij zijn ervan overtuigd dat veel problemen die in onze samenleving vóórkomen, kunnen worden voorkómen door te luisteren naar de mensen op de werkvloer. De agent op de straat, de verpleegster aan het bed en de onderwijzer voor de klas kunnen het beste bepalen hoe de problemen in hun sector kunnen worden opgelost en, nog beter, kunnen worden voorkomen. Dat zal onze leidraad zijn.

Voor ons ligt een wetsvoorstel dat veel stof heeft doen opwaaien. De oorzaak daarvan ligt onzes inziens in het feit dat studenten, van wie in deze economisch niet al te beste tijd toch ook een offer wordt gevraagd, heel goed in staat zijn om de media en de publieke opinie te bespelen. Dat is prima, maar wij mogen ons daardoor niet laten leiden. Wij hebben het vermoeden dat dit een van de wetsvoorstellen is die door de ondertussen misschien spreekwoordelijke sneeuwschuiver van de heer Cohen, door de oppositie, opzij zou zijn geschoven.

Overigens werd de campagne voor de Provinciale Statenverkiezingen voor een groot deel door de leiders uit de Tweede Kamer gevoerd in plaats van door de leiders uit de Eerste Kamer. Dat

is voor ons het bewijs dat de Eerste Kamer vooral moet worden gezien als een politiek orgaan. Als de kiezer anders had beslist, was het in plaats van een chambre de réflexion een chambre de résistance of zelfs een chambre d'obstruction geworden.

Het behoeft geen twijfel dat mijn fractie dit wetsvoorstel zal steunen. Dat is niet alleen omdat wij het regeerakkoord en het gedoogakkoord met de daarin opgenomen verschuivingen en bezuinigingen binnen het onderwijsveld steunen, maar vooral -- dat mag van ons worden verwacht -- omdat wij het er inhoudelijk mee eens zijn. Iedereen in ons land moet de broekriem aanhalen. Vorige week hebben wij een wetsvoorstel gesteund dat ten koste gaat van de redelijk verdienende oudere, waar ik overigens zelf binnenkort het slachtoffer van ben. Dat is geen enkel probleem. Dat hoort. Nu vragen wij een klein offer aan de studenten die studeren aan het hoger onderwijs. Er is niets mee mis als wij jonge mensen laten realiseren dat zij een onderdeel zijn van een samenleving die ze veel geeft en waarvan ze alle kansen krijgen, maar die ook iets van ze vraagt. In dit geval gaat het daarbij om de vraag om binnen een bepaalde termijn gewoon af te studeren.

Iedere student kost de samenleving €6000 per jaar. Dat hebben wij graag voor deze studenten over, maar er mag best iets tegenover staan, bijvoorbeeld plichtsbesef dat tot uiting komt in een bewuste keuze en misschien -- ik gebruik ouderwetse woorden -- in ijver of arbeidzaamheid. Van alle studenten haalt 52% het bachelor niet binnen de gestelde tijd. Niet alleen mijn fractie vindt dat een te hoog percentage, maar ook de onderwijsinstellingen vinden dat.

Ondertussen keert de wal inderdaad het schip, zoals de heer Fortuyn voorspelde. Hij zei: als er ooit wordt bezuinigd, dan zal men overgaan tot reflectie en bezinning over de uitgaven die worden gedaan. De soms exorbitant hoge salarissen en de ruime onkostenregelingen van het kader worden eindelijk onder de loep genomen. De Erasmus Universiteit stelt dat alle eerstejaars studenten hun studiepunten dienen te halen. Er komen intakegesprekken. De cijfers die zijn behaald in het voortgezet onderwijs, gaan meetellen bij de toelating tot sommige faculteiten. Dit vindt mijn fractie een uitstekende ontwikkeling.

Ook binnen het voortgezet onderwijs kan men veel efficiënter gaan werken. Ooit zijn daar vakkenpakketten ingevoerd om de studierichting extra vroeg te kunnen bepalen. Hiervan is echter eigenlijk helemaal niets terechtgekomen. Eigenlijk is het gewoon een bezuinigingsmaatregel en de zoveelste verlakking van het onderwijs geweest. Misschien kan men, uiteraard binnen het eigen budget, meer aandacht gaan geven aan het decanaat, dat toch is bedoeld om de vervolgstudie met de leerling te bepalen. De dekking van de extra kosten die daarmee gemoeid zullen zijn, mag wat mijn fractie betreft worden gevonden in een reducering van de overheadkosten in het voortgezet onderwijs en het stoppen met vermoeiende en taakverzwarende onderwijsvernieuwingen. Is de staatssecretaris bereid om met de minister in overleg te treden, om

er op die manier voor te zorgen dat aan de besturen in het voortgezet onderwijs wordt gevraagd, meer aandacht te geven aan dat decanaat?

Bezuinigen doet men meestal op luxe en op overbodige kosten. Dat geldt ook voor bezuinigingen die studenten treffen. Laat ik vooropstellen dat ik een jaar langer studeren niet zie als luxe, tenzij de vertraging wordt veroorzaakt door een te uitbundig studentenleven. Als de vertraging daardoor wordt veroorzaakt, is er wel degelijk sprake van luxe en is er geen enkel bezwaar tegen als die extra tijd extra wordt belast. Dat geldt zeker als die extra belasting via een sociaal leenstelsel mogelijk wordt gemaakt. Geld lenen door mensen die waarschijnlijk bovengemiddeld gaan verdienen, is volgens ons niet vreemd. Ons land kent 60.000 langstudeerders. $60.000 \times \text{€}6000 = 360 \text{ mln.}$ Van dat geld kunnen wij heel leuke dingen doen. Wij begrijpen uiteraard wel dat wij er nooit in zullen slagen om alle studenten op tijd te laten afstuderen, maar het reduceren van het aantal langstudeerders en daarmee het reduceren van het bedrag dat aan hen wordt uitgegeven, is wenselijk.

Mijn fractie vindt het voorliggende voorstel absoluut niet zo zwaar als het door sommigen in de media en in de Tweede Kamer is voorgesteld. De student behoudt uitloopjaren, zodat hij toch ook van de plezierige kanten die het studentenleven biedt, en die vaak vormend zijn voor de rest van het leven, volop gebruik kan blijven maken. Verder krijgen studenten met een functiebeperking een extra jaar. Het is van groot belang dat studenten worden ontzien die naast hun opleiding een onderwijs- of gezondheidsopleiding kunnen volgen. Mijn fractie vindt die opleidingen namelijk van extra maatschappelijk belang. Dat vindt de staatssecretaris overigens ook. Het is natuurlijk goed dat voor de altijd bestaande uitzonderingen een Profileringsfonds bestaat waarop een beroep kan worden gedaan.

Het eventueel belasten van extra jaren moet uiteraard een extra stimulans of stok achter de deur zijn om op tijd af te studeren. Dit is een eis die volgens mijn fractie mag worden gesteld en die studenten ervan bewust maakt dat studeren geen vanzelfsprekendheid is, maar een mogelijkheid die hun door de samenleving wordt geboden. Die mogelijkheid wordt uiteraard ook geboden in het belang van die samenleving. Er mag volgens mijn fractie best iets tegenover deze geboden mogelijkheid staan.

De **voorzitter**: Mijnheer Sörensen, ik feliciteer ook u met uw maidenspeech. U bent en blijft een man van het onderwijs. Dat blijkt ook nu weer uit uw bijdrage. In het onderwijs hebt u als leraar geschiedenis en biologie, overigens een bijzondere combinatie, een groot deel van uw loopbaan doorgebracht. U hebt dus zeker affiniteit met het onderwerp dat aan de orde is.

Met uw aantreden als lid van de Eerste Kamer stijgt u in uw loopbaan als volksvertegenwoordiger naar wat wij wel de derde verdieping noemen, althans, in het huis van

Thorbecke. Hiervoor was u vier jaar lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Van maart 2002 tot vorige maand was u lid van de gemeenteraad van Rotterdam. Als gemeenteraadslid bereikte u via de landelijke media zelfs nationale bekendheid, en dat kan maar van weinig raadsleden worden gezegd. Onder voor ons land uitzonderlijke omstandigheden nam u de taak van fractievoorzitter van Leefbaar Rotterdam over en zag u kans om het debat over de stedelijke politiek te voorzien van nieuwe thema's en van een ander temperament. In deze reflectieve Kamer brengt u veel ervaring mee. We zijn dan ook benieuwd naar uw inbreng in de werkzaamheden van dit huis en wensen u daarmee zeer veel succes.

Het woord is aan de heer Thom de Graaf, die zijn maidenspeech zal houden.

**

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. De laatste maal dat ik in deze Kamer het woord voerde over een wetsvoorstel, ruim zes jaar geleden, werd dat helaas niet met de in dat geval benodigde meerderheid aanvaard. Ik heb daar nog een zekere levendige herinnering aan. Nu voer ik voor het eerst het woord als lid van deze Kamer over een wetsvoorstel waarvan ik nagenoeg zeker weet dat het zal worden aanvaard, maar waarvan ik oprecht meen dat het beter zou zijn als dat niet het geval zou zijn. Het kan verkeren.

Ik veroorloof mij een prealabele opmerking over de procedure die wij bij dit wetsvoorstel over langstudeerders hebben gevolgd. Een meerderheid van deze Kamer vindt het nodig, de dringende en beargumenteerde wens van een zeer betekenisvolle minderheid om de plenaire behandeling van het voorstel uit te stellen tot de eerste vergadering na het zomerreces, te negeren en behandeling nu met stoom en kokend water af te dwingen. Afgelopen week zijn door vijf verschillende fracties nog indringende nadere vragen aan de regering gesteld over met name aspecten van behoorlijke wetgeving. Van de uitgebreide nadere antwoorden hebben wij eerst een paar dagen geleden kennis kunnen nemen. Het wetsvoorstel beoogt door middel van de langstudeerdersboete gelden vrij te maken voor de uitvoering van een strategische agenda voor het hoger onderwijs, maar deze agenda mag in de afwegingen bij dit wetsvoorstel kennelijk geen rol spelen, immers, deze omvangrijke nota is ook pas sinds dit weekend beschikbaar gekomen. Toch moet en zal dit wetsvoorstel er vandaag nog doorheen worden gejaagd. De reden daarvoor is mij tot op dit moment onhelder en moet dus wel van betrekkelijk eendimensionale politieke aard zijn.

Aan de staatssecretaris is gevraagd of de ombuigingsdoelstelling, waar het bij dit wetsvoorstel toch om begonnen is, in het geding zou komen als het voorstel direct na de zomer zou worden behandeld, wellicht vergezeld van een technische novelle om de invoeringsdatum aan te passen. Dat is niet het geval, zo kan ik uit zijn brief en uit de nadere memorie van antwoord afleiden. Toch wordt de Kamer door haar eigen meerderheid

afgehouden van een weloverwogen behandeling op een later en beter moment. Dat stelt mij teleur. Ik spreek de hoop uit dat dit niet het begin is van een nieuwe cultuur, die gelijkenis gaat vertonen met wat tegenwoordig aan de overkant heel gebruikelijk is.

Mijn fractie wil er bij de behandeling van de verhoging van het collegegeld voor langstudeerders geen twijfel over laten bestaan dat ook wij de noodzaak inzien van maatregelen die het studierendement in het hoger onderwijs vergroten, de studenten bewuster en meer gedisciplineerd laten studeren en de kwaliteit van het onderwijs bevorderen. Daar zijn inhoudelijke maatregelen voor nodig, waarover wij graag het gesprek met de regering aangaan. De zojuist verschenen strategische agenda biedt daarvoor op het eerste gezicht veel aanknopingspunten. Deze agenda bouwt immers deels voort op datgene dat al door de commissie-Veerman werd losgewoeld en waarvoor ook in de wereld van de kennisinstellingen en de onderwijsgevenden draagvlak kan worden gevonden. Wij kunnen over de verschillende maatregelen wellicht van mening verschillen, maar de grote, onderliggende noodzaak van verandering en vernieuwing in het hoger onderwijs met meer scherpzede, meer profilering en meer ruimte voor excellentie spreekt ons aan. Wij stemmen overigens ook in met het wetsvoorstel Ruim baan voor talent. Ook de ambitie om de studiecultuur inspirerender en verplichtender te laten zijn spreekt ons aan.

Het politieke probleem hierbij is natuurlijk dat dit kabinet slechts middelen voor de uitvoering van de strategische agenda kan vinden door binnen het hoger onderwijs zelf om te buigen. Substantiële, extra investeringen in de kennis als grondstof van de door het kabinet zo relevant geachte kenniseconomie zijn er echter niet bij. Die keuze is de onze niet, maar dat is de staatssecretaris genoegzaam bekend. De ruimte die het kabinet poogt te vinden om deze agenda uit te voeren door enerzijds de instellingen aan te slaan en anderzijds de langstudeerders te beboeten, is naar het oordeel van D66 volstrekt onvoldoende om echt competitief te zijn in de mondiale kenniseconomie. Maar bovenal zijn het willekeurige ingrepen zonder goede en zorgvuldige onderbouwing met ongerechtvaardigde nadelen voor betrokkenen. Dat geldt niet alleen voor instellingen maar zeker ook voor veel studenten die door de langstudeerboete dreigen te worden getroffen.

Ondanks alle omzwachtelende taal in dit wetsvoorstel kunnen wij gewoon over een boete voor te lang studerende studenten spreken. De staatssecretaris doet dat liever niet. Hij spreekt over een financiële prikkel. Hoe het ook zij, net als bij de bonnenquota in politieland is hier sprake van een maatregel die boetes genereert om een financiële doelstelling te bereiken. Wij van de D66-fractie hebben geen principiële bezwaren tegen het heffen van wat ik maar noem "extra studieleges" als de kosten voor de samenleving van het te lang dralen in de studie te gortig worden. Ook wij vinden dat van studenten, naarmate zij langer studeren,

zelf meer verantwoordelijkheid mag worden gevraagd, ook financieel, maar dan duidelijk, zorgvuldig, met inachtneming van opgewekt vertrouwen en in redelijke mate. Het spijt ons te constateren dat het onderhavige wetsvoorstel aan die criteria niet kan voldoen.

In de eerste plaats wordt met het voorstel door het ontbreken van een redelijke overgangsregeling het belang dat de overheid moet hechten aan gerechtvaardigde verwachtingen van burgers, geschonden. Dat de tariefstelling voor langstudeerders in het eerste jaar van de wet, dus tot 1 september 2012, op nul is gezet onder druk van de Tweede Kamer doet niet af aan het bezwaar dat veel studenten nu onderworpen worden aan een voor hen nadelige maatregel, waar zij geen rekening mee hadden gehouden en ook niet behoeften te houden. Studenten die in 2008 aan hun bacheloropleiding begonnen of in 2010 wellicht aan hun masteropleiding en inmiddels de zekerheid hebben dat ze ten minste een jaar of langer vertraging hebben opgelopen, zullen hoe dan ook die extra €3000 gaan betalen. Dat kunnen zij niet meer door eigen toedoen voorkomen. Het negeren van hun gerechtvaardigde verwachtingen is in strijd met de rechtszekerheid op dezelfde onjuiste wijze als indertijd de Harmonisatiewet. De staatssecretaris wil om financiële redenen niet weten van zorgvuldig overgangsrecht door middel van een cohortbenadering. Dan duurt het namelijk te lang om de benodigde miljoenen binnen te halen. Die duidelijkheid geeft de staatssecretaris, wat wij op zichzelf wel kunnen waarderen, maar het betekent ook dat hier het geld boven het recht gaat, en dat waarderen wij niet.

In de tweede plaats vrees ik dat ook het gelijkheidsbeginsel met voeten dreigt te worden getreden door het generieke karakter van dit wetsvoorstel. De boeteregeling is in zijn eenvoud begrijpelijk, maar daarom nog niet rechtvaardig. Ongelijke gevallen worden over één kam geschoren en gelijke gevallen worden ongelijk behandeld. Dat geldt bijvoorbeeld voor lichtere en zwaardere studierichtingen. In het bijzonder overtuigt de argumentatie van de staatssecretaris met betrekking tot de deeltijdstudenten niet. De staatssecretaris ontkent niet dat deeltijders in het wetenschappelijk onderwijs vaker langer over hun studie moeten doen omdat zij geen vrijstellingen kunnen krijgen, maar ziet geen mogelijkheid om voor hen een apart regime te maken, omdat anders trage voltijders van deze ontsnappingsroute gebruik zouden kunnen maken door zich als deeltijder in te schrijven. Dat alleen al is natuurlijk een uitzonderlijk slecht argument om deeltijdstudenten te benadelen. Het betekent vooral dat de uitgedachte wettelijke regeling in zichzelf onvolkomen is.

In dit verband vraag ik de staatssecretaris ten eerste waarom hij niet heeft gekozen voor een aparte regeling voor deeltijders die al als zodanig ingeschreven stonden. Een tweede vraag in het verband van het gelijkheidsbeginsel betreft studenten die zich in de loop van hun bachelorfase al voor mastervakken hebben ingeschreven. Tot op heden is dat nog mogelijk; de harde knip bestaat

nog niet. Hoe hadden deze studenten kunnen weten dat zij door deze vaak inhoudelijk gemotiveerde beslissing plotseling tijd hebben verbruikt in de zin van dit wetsvoorstel?

Het spijt mij ook te moeten constateren dat het wetsvoorstel op belangrijke punten mank gaat aan een gebrek aan zorgvuldige motivering. De regering is onhelder in de doelstellingen en spreekt dan eens van onderwijskwaliteit, dan weer van studierendement en elders van ombuigingen om andere maatregelen te kunnen betalen. En als de vergroting van het studierendement een belangrijke doelstelling is -- dat zou kunnen, al doet de regering zelf vermoeden dat het vooral om het ophalen van geld gaat -- dan mist de maatregel een zorgvuldige en controleerbare onderbouwing. De regering verwacht dat een kwart van de studenten sneller gaat studeren maar heeft daarvoor weinig grond. Zij meent dat aankomende studenten een bewustere studiekeuze zullen maken, maar erkent dat die verwachting op niets is gebaseerd.

Ook een onderbouwing van de redelijkheid van de boete -- het betreft een verhoging met maar liefst €3000 -- ontberen wij. Ik vind dat ernstig, omdat het ontbreken van een goede motivering, juist van zoiets, afbreuk doet aan het gezag van de maatregel. Niet voor hetzelfde geld, maar wel even willekeurig zou de langstudeerdersboete ook bijvoorbeeld €5000 hebben kunnen bedragen, of €10.000. De staatssecretaris geeft daar geen goede argumentatie voor. De staatssecretaris zal hopelijk begrijpen dat zijn argumentatie in de stukkenwisseling op dit punt zeer aanvechtbaar is. Hij schrijft: "De maatregel is redelijk, omdat het doel redelijk is." En een regel verder: "De te verwachten effectiviteit draagt eveneens bij tot de redelijkheid van de regeling." Ik zal geen voorbeelden verzinnen om de gevaarlijkheid van zo'n redenering aan te tonen, maar ik hoop dat de staatssecretaris straks in zijn antwoord in eerste termijn een nieuwe en betere poging wil wagen om de redelijkheid van het bedrag van de verhoging te beargumenteren. Het doel heiligt immers nooit alle middelen.

Mijn fractie bespeurt ook nog steeds een gespannen verhouding tussen deze bewuste forse ophoging van collegegelden voor diverse doelgroepen en het bepaalde in artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR). Daarin hebben de verdragsstaten zich onder meer verplicht om te streven naar een geleidelijke invoering van kosteloos hoger onderwijs. De regering meent dat de toegankelijkheid tot het onderwijs doorslaggevend is en niet de vraag of en hoeveel voor dat onderwijs wordt geheven. Niettemin staat de zinsnede over het geleidelijke streven naar kosteloosheid wel in het verdrag. Ik zou dus graag van de staatssecretaris willen weten of hij nu in internationaal verband gaat pleiten voor aanpassing van deze verdragsbepaling. Op andere terreinen is het kabinet immers ook al aan de slag om verdragsverplichtingen die het slecht uitkomen, te verruimen. Het zou mij dus niets verbazen.

Hoewel mijn fractie zich niet op voorhand verzet tegen maatregelen die een beter

studierendement kunnen opleveren, mag het duidelijk zijn dat het voorliggende wetsvoorstel niet op onze steun kan rekenen. Het betreft een zuiver financiële maatregel zonder een duidelijke en onderbouwde relatie met verbetering van studierendement of bewustere studiekeuze, het benadeelt groepen van studenten op onjuiste en soms onrechtmatige wijze en het legt geen verband met het bredere domein van de visie van de commissie-Veerman en de voorstellen die het veld en het kabinet zelf recentelijk hebben gedaan voor de toekomst van het hoger onderwijs en het onderzoek.

Ik heb nog een belangrijke vraag aan de staatssecretaris. De Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten constateert dat er nog heel wat mazen in dit wetsvoorstel blijven, waardoor studenten worden uitgenodigd tot "creatief inschrijfgedrag", zoals de VSNU het omschrijft. Ook daarop zouden wij graag nog een reactie willen hebben.

Kwaliteitsverbetering, bijvoorbeeld in het onderwijs, zit vaker in slimme vernieuwingen dan in geld en regels. Ik citeer hier het regeerakkoord. Helaas is dit wetsvoorstel hier geen goed voorbeeld van.

Ik sluit af met een opmerking over het begrip "studierendement". Dat begrip komt voort uit de vrijemarkteconomie. Ik zou in het onderwijs liever willen praten over prestaties en over vaardigheden. Wij willen studenten stimuleren om hun kennis, maar ook hun vaardigheden in te zetten voor de samenleving. Dit betekent dat wij willen dat zij tijdens hun studietijd kennis opdoen, maar ook vaardigheden ontwikkelen in het organiseren, het debatteren en het maatschappelijk betrokken zijn. Dit is niet allemaal te vangen in het begrip "studierendement".

Ik citeer graag een enkele strofe uit een gedicht. Dit zal de staatssecretaris, die niet alleen verantwoordelijk is voor hoger onderwijs, maar ook voor cultuur deugd doen. Het is een citaat uit het gedicht "Effectief studeren" van Jan Kal. wanneer ik al mijn uren zou rangschikken naar wijze van besteding, in rubrieken, die ik weer uit zou zetten in grafieken, beleefde ik geen leuke ogenblikken.

(...)
In studietijd ontwikkel ik technieken om mijn studeergewoontes te verwrikken, waarmee ik uur na uur zit te verzieken.

De voorzitter: Ik dank u van harte, mijnheer De Graaf. Ik feliciteer u met uw maidenspeech. Het zojuist door u gevoerde woord is niet uw eerste betoog in dit huis. Dat hebt u zelf al aangegeven in de eerste alinea van uw bijdrage. In de periode van mei 2003 tot maart 2005 nam u als minister zonder portefeuille geregeld deel aan debatten in de Eerste Kamer, maar dan achter de regeringstafel. Niet dat zo'n inbreng voor ons niet telt, maar het woord van de regering wordt hier toch anders gewogen dan het woord van de leden. Dat zult u begrijpen.

De laatste keer dat u hier sprak, was op de late avond van 22 maart 2005. Daar refereerde u al aan. Dat is een datum die u zal heugen. Toen kreeg

u in deze Kamer niet de steun van de vereiste twee derde meerderheid voor een grondwetswijziging die de weg zou vrijmaken voor de gekozen burgemeester. De verwerping van deze grondwetswijziging waar toen toe werd besloten, markeerde de slotfase van een omstreden voorstel en uiteindelijk ook van uw ministerschap. Als troost moge ook nu nog gelden dat het niet vaak voorkomt dat een bewindspersoon in de senaat een wijziging van de Grondwet verdedigt. Dit is zeldzaam. Iemand die dat doet, moet van goeden huize komen.

Dat kan van u zeker worden gezegd, want u hebt een lange staat van dienst op het vlak van staatsrecht en binnenlands bestuur. Al op 35-jarige leeftijd was u lid van de commissie-De Koning voor staatsrechtelijke vernieuwing en in tal van andere adviesorganen hebt u uw inzicht in de werking van het openbaar bestuur van ons land aangescherpt, met name op het vlak van de aansturing van het politiebesteding en van het veiligheidsbeleid. Daar bent u op dit moment als burgemeester van de grote stad Nijmegen volledig bij betrokken.

In de periode 1994 tot 2003 was u negen jaar lid van de Tweede Kamer, waarvan vijf jaar als fractievoorzitter van uw partij. Als lid van deze Kamer vindt u mogelijk nieuwe wegen en instrumenten om uw visies op het openbaar bestuur opnieuw tot gelding te brengen. Ik wens u dan ook een zeer inspirerende tijd toe als lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

**

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Namens de CDA-fractie wil ik gaarne de collega's Sörensen en De Graaf van harte feliciteren met hun maidenspeech en hen veel succes en plezier toewensen in deze Kamer.

De leden van de CDA-fractie onderschrijven het uitgangspunt van dit wetsvoorstel dat studenten moeten worden gestimuleerd om hun studie in een redelijke termijn af te ronden. Zoals wij ook in onze schriftelijke inbreng hebben gesteld, is het maatschappelijk gezien vandaag de dag niet langer te verdedigen dat activiteiten die studenten naast hun studie verrichten tot disproportionele studievertraging leiden, hoezeer deze activiteiten ook vaak buitengewoon zinvol zijn en tevens onmiskenbaar de persoonlijke ontwikkeling van studenten en hun arbeidsmarktperspectieven ten goede komen.

Een lastig aspect bij de beoordeling van dit wetsvoorstel is dat het een tweeledige doelstelling heeft. Behalve het verhogen van het studierendement beoogt dit wetsvoorstel ook een bijdrage te leveren aan de financiële taakstelling die het kabinet zich heeft gesteld teneinde de overheidsfinanciën weer op orde te brengen en te kunnen investeren in de verhoging van de onderwijskwaliteit. Daarmee dreigt dit wetsvoorstel in een spagaat te geraken, zoals dat ook het geval is bij veel fiscale milieueffingen: naarmate ze effectiever zijn, leveren ze minder geld op voor de schatkist. Voor mijn fractie weegt bij dit

wetsvoorstel het streven om het studierendement te verhogen het zwaarste.

Een belangrijk bezwaar dat de CDA-fractie tegen het oorspronkelijke wetsvoorstel had, was het ontbreken van overgangsrecht. In de aanvankelijke opzet bevatte het wetsvoorstel een niet geringe, materieel terugwerkende kracht. Studenten die in september 2011 langer hebben gestudeerd dan de in dit wetsvoorstel voorziene periode, zouden worden geconfronteerd met de verhoging van het collegegeld. Op het moment dat zij met hun studie begonnen, konden zij deze verhoging echter niet voorzien en derhalve ook niet voorkomen.

De Raad van State zegt hierover in zijn advies dat de vraag of overgangsrecht nodig is, in feite een beleidsmatige afweging betreft tussen het rechtsgelijkheidsbeginsel enerzijds en het rechtszekerheidsbeginsel anderzijds, waarbij onder meer de doelstelling van het voorstel een rol speelt. Aan de ene kant zouden de zittende studenten, als zij zouden worden ontzien, in een veel gunstigere positie verkeren dan de aankomende studenten; dat zou afbreuk doen aan de rechtsgelijkheid. Aan de andere kant is het evident dat ten aanzien van de zittende studenten het rechtszekerheidsbeginsel wordt geschonden als zij per 1 september 2011 het hogere collegegeld zouden moeten betalen. Alles afwegende adviseert de Raad van State in het licht van het rechtszekerheidsbeginsel, de studenten die op 1 september 2011 reeds studievertraging hebben opgelopen, te ontzien omdat het voor hen onmogelijk is het hogere collegegeld te ontgaan. Om recht te doen aan de in het wetsvoorstel geboden mogelijkheid van een uitloopjaar, zouden de studenten die in het studiejaar 2011-2012 studievertraging oplopen, eveneens moeten worden ontzien, volgens de Raad van State. Voor de anderen zou, op basis van een doorrekening van de budgettaire consequenties, kunnen worden voorzien in een groeiemodel, in die zin dat de jongste cohorten het eerst met de nieuwe maatregel worden geconfronteerd. Daarbij wijst de Raad van State onder andere op het Harmonisatiewet arrest van 14 april 1989 (NJ 1989, 469). In dat arrest overwoog de Hoge Raad, overigens zonder daaraan consequenties te verbinden vanwege het verbod om formele wetten te toetsen aan de Grondwet en fundamentele rechtsbeginselen, dat het beperken van de inschrijvingsduur van een tweede studie en het verhogen van het collegegeld en het afschaffen van de studiefinanciering voor auditoren in strijd waren met de gerechtvaardigde verwachting van studenten, omdat zij niet meer de mogelijkheid hadden om een tweede studie als student af te ronden.

De staatssecretaris wees het voorstel van de Raad van State om tot een cohortsgewijze invoering over te gaan van de hand omdat daarmee de financiële taakstelling op korte termijn, ik citeer, "volledig teniet" zou worden gedaan. Naar zijn mening is de Harmonisatiewet veel ingrijpender dan het onderhavige wetsvoorstel. Niet alleen moest een auditor als gevolg van die wet een hoger collegegeld betalen, hij kreeg ook geen studiefinanciering meer, terwijl toen evenmin de

mogelijkheid van een studielening bestond. Dat geldt volgens hem niet voor het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel. Dit voorstel impliceert weliswaar een substantiële collegegeldverhoging voor een bepaalde categorie studenten, maar laat alle wettelijke aanspraken van de desbetreffende categorie studenten intact. De student kan zich blijven inschrijven voor de opleiding van zijn keuze aangezien er qua inschrijvingsrecht geen sprake is van een beperking van het aantal studiejaar. Hij hoeft geen instellingscollegegeld, dat vaak hoger ligt, te betalen en in geval van een functiebeperking heeft hij recht op een extra uitloopjaar. Bovendien heeft de student de mogelijkheid, het hogere collegegeld te lenen via het collegegeldkrediet en kunnen universiteiten ook nog bij springen in individuele "hardheidsgevallen". De staatssecretaris concludeerde vervolgens dat de gevolgen van onmiddellijke werking in bepaalde gevallen hard, maar niet onaanvaardbaar zijn, temeer omdat de maatregel niet onverwacht is aangezien deze in september 2010 was aangekondigd en inmiddels brede bekendheid heeft gekregen, maar vooral omdat naar zijn mening geen enkele student als gevolg van dit wetsvoorstel met zijn opleiding zou hoeven te stoppen. Deze redenering kon ons niet overtuigen.

De leden van de CDA-fractie wijzen er in dit verband op dat er geen vaste ordening tussen rechtsbeginselen is aan te geven. Zij hebben een relatieve werking. Welk beginsel in een bepaalde situatie voorrang krijgt, is mede afhankelijk van het doel van de regeling.

Het onderhavige wetsvoorstel heeft, zoals opgemerkt, een tweeledige doelstelling. In de eerste plaats is die het behalen van de financiële taakstelling en in de tweede plaats het verhogen van het studierendement. Aangezien er niets meer te doen is aan de studievertraging die de zittende studenten in het verleden hebben opgelopen, zal het laten ingaan van de verhoging van het collegegeld voor deze categorie langstudeerders per 1 september 2011 uitsluitend zijn ingegeven door de eerste doelstelling, namelijk het behalen van de beoogde extra middelen. De in de memorie van toelichting gedane oproep tot tijdige en volledige informatieverstrekking over het collegegeld heeft immers voor de in het verleden opgelopen studievertraging geen enkel effect meer. Dat geldt uitsluitend voor de toekomst.

Dat de extra middelen die worden behaald als gevolg van het betrekken van bestaande langstudeerders in deze maatregel vervolgens weer worden ingezet voor het onderwijs, is geen garantie voor de verbetering van het studierendement. Dit zou betekenen dat de reden voor het niet willen opnemen van enige vorm van overgangsrecht uitsluitend budgettair zou zijn bepaald. In dat geval is het naar onze mening niet gewenst om het gelijkheidsbeginsel dat pleit voor onmiddellijke werking, voorrang te geven op het rechtszekerheidsbeginsel dat pleit voor eerbiedigende werking. Het argument van de staatssecretaris dat het verhoogde collegegeld kan worden bij geleend, kon ons in dat verband niet overtuigen. De Raad van State wees er terecht op

dat dit argument niet wegneemt dat elke langstudeerder ten minste een factor 2,75 duurder uit is. Het argument dat het wetsvoorstel al is aangekondigd, kon ons ook niet overtuigen.

Het voorgaande sluit naar onze mening echter niet uit dat het, in het geval dat er wordt gekozen voor eerbiedigende werking, moet geschieden op een zodanige wijze dat zo veel mogelijk recht wordt gedaan aan de doelstellingen van het wetsvoorstel. Het voorstel van de Raad van State om studenten die per 1 september 2011 al meer dan de toegestane twee jaren verloren hebben, volledig te ontzien, gaat naar onze mening en gelet op die doelstelling, te ver. Deze categorie studenten zou dan immers geen prikkel ondervinden om zo snel mogelijk af te studeren. Een meer proportionele overgangsregeling is naar onze mening om de studenten die in september 2011 de toegestane uitlooperperiode van één jaar bachelor en/of één jaar master al hebben verbruikt, een additionele maximale uitlooperperiode van één jaar te bieden om hun bachelor respectievelijk master alsnog na 1 september 2011 af te ronden, op straffe van een verhoging van het collegegeld voor de toekomst na ommekomst van de toegestane periode. De facto zou dat betekenen dat de effectuering van de verhoogde collegegelden met één jaar in de tijd wordt uitgesteld. In dat geval worden de budgettaire nadelige consequenties voor de schatkist, de eerste doelstelling, beperkt zonder dat het streven om het studierendement te verhogen, de tweede doelstelling, voor deze categorie studenten helemaal wordt losgelaten.

Gelet op het voorgaande, zal het geen verbazing wekken dat de CDA-fractie van harte kan instemmen met het de facto uitstel van één jaar van de verhoging van het collegegeld voor langstudeerders, waarmee de regering tijdens de behandeling in de Tweede Kamer heeft ingestemd. Daarmee wordt naar onze mening een proportionele overgangsregeling bereikt die zowel recht doet aan de budgettaire doelstelling van dit wetsvoorstel als aan het streven, het studierendement te verhogen. Ook het intrekken van het voornemen om de instellingen per langstudeerder te korten in ruil voor een eveneens getemporiseerde generieke korting, kan op de instemming van de CDA-fractie rekenen. Er is hier immers sprake van een collectieve verantwoordelijkheid van het hoger onderwijs.

Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer is een bonte stoet aan bijzondere studenten langsgelopen die al dan niet buiten de langstudeerdersmaatregel zouden moeten vallen. Zo zijn onder anderen aan bod gekomen: studenten die bestuursfuncties vervullen, studenten met vertraging door medische oorzaken, studenten in bètastudies, deeltijdstudenten, studenten die tijdelijk een andere, aansluitende studie doen, een zogenoemde parkeerstudie, om daarna in te stromen in de studie van hun keuze, hbo-doorstromers, zwangere studenten, studerende moeders, topsporters en Surinaamse studenten. De regering heeft vrijwel alle gevallen afgewezen onder verwijzing naar de uitloopmogelijkheid van twee jaren die dit wetsvoorstel biedt dan wel onder

verwijzing naar het Profileringsfonds. Voor studenten met een handicap of chronische ziekte kan één extra jaar uitstel worden verleend. Tevens geldt een uitzondering voor studenten die een opleiding volgen op het terrein van de gezondheidszorg of het onderwijs in verband met de bijzondere overheidsverantwoordelijkheid voor de arbeidsmarkt in deze sectoren.

De staatssecretaris heeft toegezegd de positie van de deeltijders nader te evalueren en te monitoren. Dit kan ook gevolgen hebben voor de definitie van een langstudeerder. Mijn fractie is zeer benieuwd naar de uitkomsten van deze evaluatie -- wij hopen dat deze spoedig beschikbaar is -- vooral vanwege het rechtszekerheidsaspect dat hiermee gemoeid is. Wij hebben goed nota genomen van het streven van de staatssecretaris om de evaluatie nog vóór het eind van dit jaar af te ronden. Is dit streven nog steeds haalbaar?

Uit het veld van het hoger onderwijs krijgen wij veel verontruste reacties over de gevolgen van dit wetsvoorstel voor deeltijdopleidingen. Zo zijn er in bijvoorbeeld Nijmegen en Tilburg deeltijdopleidingen Rechtsgeleerdheid/Nederlands recht, waarvan het beoogde nominale programma een periode van ten minste zeven jaren belooft. De vrees bestaat dat studenten zich in de toekomst niet of nauwelijks meer voor deze opleidingen zullen aanmelden. Dit lijkt ons ook vanuit maatschappelijk oogpunt zeer ongewenst. Hoe kun je nu studenten die nominaal studeren, die een regulier programma in deeltijd volgen, aanmerken als langstudeerder en ze een verhoging van het collegegeld opleggen terwijl ze daar niks aan kunnen doen? Graag een reactie hierop van de staatssecretaris.

Van de vele brieven die wij vanuit het onderwijsveld over dit wetsvoorstel hebben gekregen, wil ik de staatssecretaris er een tweetal voorleggen. Het eerste geval betreft studenten met de Surinaamse nationaliteit en deeltijdstudenten. Aangezien zij meestal niet in aanmerking komen voor studiefinanciering, kunnen zij in het geval van een handicap of chronische ziekte ook niet in aanmerking komen voor een jaar extra prestatiebeurs. Daardoor kunnen zij op grond van de letterlijke tekst van het wetsvoorstel ook niet een extra jaar studie-uitloop krijgen. Ziet de staatssecretaris mogelijkheden om deze studenten gelijk te stellen met studenten met een handicap of chronische ziekte, die wel in aanmerking komen voor studiefinanciering?

Het tweede geval betreft afgestudeerde hbo'ers die aansluitend een masteropleiding zijn gaan volgen die qua vooropleidingseisen niet direct aansluit op hun voorafgaande opleiding, waardoor zij om toegelaten te worden tot die master extra studieonderdelen hebben moeten afleggen in de vorm van een schakelklas. Aan het Centraal Register Inschrijving Hoger Onderwijs zijn deze inschrijvingen door sommige instellingen als bachelor- en door andere als masterinschrijving doorgegeven. Daardoor dreigt thans rechtsongelijkheid. Masterstudenten wier inschrijvingen in de schakelklas door hun instelling als inschrijving voor de masterfase zijn

doorgegeven, hebben in die voorbereidende fase hun uitloopjaar al geheel of gedeeltelijk verbruikt. Zij komen derhalve eerder in aanmerking voor het verhoogd tarief dan studenten van instellingen die de schakelklasinschrijving als een bachelorinschrijving hebben doorgegeven. Is de staatssecretaris bereid om in dergelijke gevallen toe te staan om desgewenst de registratie in het Centraal Register Inschrijving Hoger Onderwijs alsnog aan te passen?

Ten slotte vragen wij de staatssecretaris hoe hij zal omgaan met ontgaansconstructies die studenten kennelijk kunnen toepassen om de werking van dit wetsvoorstel te voorkomen. Op dat terrein krijgen wij namelijk nogal wat alarmerende geluiden te horen van de zijde van de VSNU. Wat gaat de staatssecretaris hieraan doen? Hoe voorkomt hij met name dat maatregelen waarmee dit soort oneigenlijk gebruik wordt tegengegaan een te zware druk op de toch al zwaar belaste studentenadministraties leggen? Wij kijken met belangstelling uit naar de beantwoording door de staatssecretaris.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Ik heb een enkele vraag aan de heer Essers. Hij noemt het financiële aspect als een van de twee doelstellingen van dit wetsvoorstel. In mijn woorden zegt hij dat het een bijdrage levert aan het gezond maken van de overheidsfinanciën. Voor het goede begrip vraag ik het volgende. Is de heer Essers het met mij eens dat de bedragen die met de maatregel in kwestie worden gegenereerd op zich geen bezuiniging zijn in de zin van de 18 mld. die moet worden opgebracht? Hierbij gebeurt namelijk het volgende. Door de verhoging van collegegelden wordt een budget gecreëerd waaruit opnieuw in het onderwijs zelf wordt geïnvesteerd. Dat geldt ook voor de efficiencykorting. Het is dus geen bijdrage aan de bezuinigingen van 18 mld. -- naar ik meen is dat ook gezegd door de minister van Financiën -- maar een manier om middelen te genereren binnen de begroting van OCW.

De heer **Essers** (CDA): Uit de strategische nota blijkt dat de regering van plan is om de gelden die met dit wetsvoorstel worden gegenereerd, te gebruiken om een verdere kwaliteitsverbetering in het onderwijs aan te brengen. Verder is de vraag wat je onder bezuinigen verstaat. Bezuinigingen hebben altijd een doelstelling. Daarmee kun je namelijk andere prioriteiten stellen.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Zojuist is door een andere collega gezegd dat iedereen de broekriem moet aanhalen omdat we nu eenmaal in een tijd van bezuinigingen leven. Ik constateer dat dit niet van die categorie is. Dit is dus bedoeld om middelen te genereren zodat men kan herinvesteren in het onderwijs. Klopt dat?

De heer **Essers** (CDA): Ook als we niet in een financiële crisis zouden hebben verkeerd, zouden we dit wetsvoorstel hebben toegejuicht, net vanwege de verbetering van de studierendement.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Ik heb nog een vraag over het overgangsrecht. Met het uitstel van een jaar is volgens de CDA-fractie voldaan aan het overgangsrecht dat nodig zal zijn. Ik ben van mening dat er ondanks het uitstel van een jaar nog steeds groepen studenten overblijven waarvoor dit nadelig zal uitpakken. Ook zullen sommige studenten het gevoel houden dat de spelregels tijdens het spel veranderd zijn. Voor hen is dit geen overgangsrecht. Is de heer Essers het daarmee eens?

De heer **Essers** (CDA): Ik heb in mijn betoog de spanning geschetst tussen aan de ene kant het rechtszekerheidsbeginsel en aan de andere kant het rechtsgelijkheidsbeginsel. Dat heb ik ook gekoppeld aan de doelstelling van het wetsvoorstel. Je kunt wel zeggen dat één jaar te kort is en dat het wellicht twee jaar had moeten zijn. Eén jaar vind ik echter een redelijke tegemoetkoming aan het streven van dit wetsvoorstel om niet alleen het studierendement van zittende studenten te verbeteren maar om ook redelijk om te gaan met de rechtszekerheid; je moet wat de rechtszekerheid betreft namelijk niet te ver teruggaan.

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Ik krijg de smaak te pakken op deze manier. Ik denk dat ik daarbij mede namens de collega spreek die voor mij zijn maidenspeech heeft gehouden en al eerder zijn tweede termijn heeft gehad. Degenen die zojuist hun maidenspeech hebben gehouden, houd ik voor dat de tweede keer nog leuker is dan de eerste keer.

Op de valreep van het reces ligt er een wetsvoorstel op tafel dat grote vragen en bezwaren oproept. Het is op zijn minst zorgelijk dat noch het kabinet noch de fracties van de regerings- en gedoogpartijen in deze Kamer ruimte willen maken voor een zorgvuldige behandeling. Het voorstel wordt er nu doorheen gejast, terwijl de antwoorden van de staatssecretaris op de vragen van verschillende fracties variëren van halve informatie en drogredenen tot het simpelweg langs de vragen heengaan. Daarvoor zouden mijn studenten geen voldoende krijgen, laat staan een staatssecretaris die steeds het mantra zingt van de kwaliteitsverbetering.

Ik ga maar meteen op de hardste vragen en bezwaren in. Het begint al bij de motivatie of de doelstelling van het wetsvoorstel. Die is, zo lezen we steeds, tweeledig en nevenschikkend. Aan de ene kant gaat het om een eenvoudige bezuiniging met het oog op herinvestering later, aan de andere kant gaat het om het stimuleren van studenten om sneller af te studeren. Helder, zou je zeggen. Maar de staatssecretaris gaat niet in op de spanning die onze fractie nadrukkelijk aan de orde heeft gesteld in de nadere vragen. Deze twee doelen sluiten elkaar namelijk uit. Immers, als studenten inderdaad sneller gaan studeren, dan levert deze maatregel minder op en klopt de begroting niet meer. Als de bezuiniging wel gehaald wordt, dan wordt het studierendement niet beter.

Ik kom dus terug op de vraag welk doel prioriteit heeft. Klopt het dat de regering ervan uitgaat dat de maatregel maar een beperkt effect heeft op studierendement en dat het voor het overige puur om bezuinigingen gaat? Ik krijg graag een klip-en-klaar antwoord.

Als het alleen om bezuinigen gaat, zou dat overigens wel verklaren waarom het kabinet zo weinig moeite doet om de regeling inhoudelijk te onderbouwen. Er komt namelijk geen antwoord op vragen naar de motieven van langstudeerders, naar hun kenmerken, naar hun situatie et cetera. De tekst staat vol met zinnen als "de regering gaat ervan uit", "verwacht", "vindt het aannemelijk" enzovoorts. Er is echter geen concreet onderzoek waarop het beleid is gebaseerd. Sterker nog: de staatssecretaris beroept zich op een onderzoek van de Stichting Onderwijs Evaluatie Rapport als basis van zijn verwachting dat 25% van de studenten sneller zal gaan studeren. Dat klinkt overtuigend. Maar wie dat rapport echt leest, ontdekt dat de redenen van het langstuderen vaak studiegerelateerd zijn. Zeker, er is ook sprake van soms gebrekkige voorbereiding op tentamens, verkeerde studiekeus, enzovoorts, maar studenten geven zelf aan dat persoonlijke omstandigheden, de moeilijkheidsgraad van tentamens, het volgen van een tweede studie, stage in het buitenland en werk naast de studie belangrijke en volgens hen legitieme redenen voor vertraging zijn. Voor drie kwart van de studenten is de langstudeerdersboete ook helemaal geen zinvolle prikkel om te versnellen, maar enkel een onterechte en, gezien hun situatie, onvermijdbare straf. Ze kunnen hun studiegedrag helemaal niet aanpassen, tenzij ze afzien van zaken die ook van groot belang zijn voor hun ontwikkeling of simpelweg voor hun levensonderhoud, bijvoorbeeld om hun gezin in leven te houden. Dat is ook een goede doelstelling. Dat staat allemaal in het rapport en dat is iets anders dan de selectieve en suggestieve weergave in de nadere memorie van antwoord. En daarom herhaal ik de vraag van mijn fractie nog maar eens: vindt de regering het echt rechtvaardig mensen met zo'n forse collegegeldverhoging te confronteren indien de reden van hun vertraging legitiem is? Graag een antwoord van de staatssecretaris.

Datzelfde geldt eigenlijk voor de efficiëncykorting die de instellingen wordt opgelegd. Die is oorspronkelijk bedoeld als parallel voor de collegegeldverhoging van studenten, maar is nu omgezet in een generieke korting. Kennelijk gaat het inderdaad niet om een rendementsverbetering en het handelen van de instelling, maar om bezuinigen. Er moet gewoon 370 mln. worden ingeleverd door de instellingen, een bedrag dat dan later grotendeels terugkomt als zogenaamde kwaliteitsimpuls. En dan komt er een prachtige drogreden: omdat instellingen medeverantwoordelijk zijn voor het langstuderen, is het logisch dat ze ook gekort worden. En als het aantal langstudeerders daalt, en kennelijk de instellingen hun werk goed doen, blijft de korting staan, want dan maken de instellingen minder kosten. Ik zou graag zien dat de staatssecretaris deze drogreden voor mij opheldert. Het zou

misschien helpen als we gewoon eerlijk zouden zeggen dat het allemaal enkel om bezuinigen gaat en dat de rest pure gelegenheidsargumenten zijn.

Natuurlijk kan een kabinet kiezen om te bezuinigen op onderwijs. En van mij mag het kabinet dat ook nog wel in mooie woorden verpakken. Ik hou zelf meer van een eerlijk en transparant verhaal, maar vooruit. En als we over de strategische agenda gaan spreken, constateren we dat het beleid van dit kabinet een aantal goede lijnen vanuit het verleden doortrekt en een paar goede stappen zet. Niet wereldschokkend, wel zinnig. Dat er wordt ingezet op betere studiekeuze, betere begeleiding, betere doorstroming, dat is allemaal niet verkeerd, integendeel. En dat het bezuinigde geld grotendeels terugkomt bij het onderwijs, is bij het huidige getij al heel wat. Ik hoop dat mijn ironie overkomt. Wat echter wel echt verkeerd is, is het effect op deeltijdstudenten. Dit is door heel wat collega's gezegd. Daar maakt de regering zich makkelijk vanaf, en het antwoord op de fundamentele vragen van verschillende fracties is niet meer dan een herhaling van zetten. Dan moet het maar in dit debat.

Waarom is het zo'n slecht idee? De kern van de zaak is dat een deeltijdopleiding, zeker in het wo, vaak gevolgd wordt door mensen die al een baan en soms een gezin hebben. Soms gaat het om verdieping van het beroep dat ze al hebben, soms willen ze nieuwe wegen inslaan, omscholen bijvoorbeeld. Het is, zo zegt de staatssecretaris terecht, geen grote groep. Maar het is wel een groep die zich veel inspanning getroost om een studie te volgen naast een baan, gezin, et cetera. Het is een groep die toch al geen studiefinanciering krijgt en vaak alles zelf betaalt. Als deze studenten in vijf, zes, zeven jaar hun studie halen, is dat een geweldige prestatie, maar volgens dit kabinet zijn het dan langstudeerders die extra moeten dokken. Dat is onrechtvaardig. Het is ook onverstandig, want dit zijn juist mensen die werk maken van een leven lang leren.

De staatssecretaris heeft wel een oplossing. Hij schrijft eigenlijk dat de opleidingen dan maar gehalveerd moeten worden. In mooie woorden: "De regering gaat ervan uit dat de instellingen in het wo nu maatregelen nemen om de deeltijdopleidingen beter te laten aansluiten op de nominale studieduur." Oftewel: van belang is niet meer het aantal studiepunten dat bij een bepaald studieniveau hoort, maar het aantal jaren dat iemand ingeschreven staat. En wie in deeltijd studeert, die moet met bijvoorbeeld 90 studiepunten hetzelfde niveau kunnen bereiken als een voltijder met 180. Dat is misschien nog denkbaar bij een beroepsverdiepende opleiding waarbij elders verworven competenties kunnen worden verdisconteerd, maar het is echt onzinnig bij studenten die een nieuwe richting inslaan, wat vaak in het wo gebeurt. Zij krijgen dankzij de opstelling van de regering straks een volwaardig diploma voor een halve opleiding. Over kwaliteitsimpuls gesproken. Ik hoor graag hoe de staatssecretaris hierover denkt.

In de nadere memorie van antwoord noemt de staatssecretaris nog een andere oplossing: "De regering gaat onderzoeken of een andere regeling van het deeltijdonderwijs in de WHW zinnig is." Dat lijkt mij een goede zaak, maar het doet een beetje denken aan het spreekwoord over het kalf en de put. Deeltijdstudenten die naast hun baan en gezin halftijds studeren en daarbij relatief gezien net zo veel punten halen als hun voltijdscolllega's worden weggezet als trage studenten die onvoldoende prioriteit geven aan hun studie. Om die reden moeten ze niet alleen zonder enige vorm van studiefinanciering het wettelijk collegegeld betalen, maar ook een boete van €3000, die ook nog eens niet fiscaal aftrekbaar is. Ik weet dat dit geen boete heet, maar dat is het natuurlijk wel. En als het dan deze hardwerkende deeltijders onmogelijk is gemaakt om hun studie te vervolgen, dan gaat het kabinet onderzoeken of er iets kan worden gedaan als stimulans voor een leven lang leren. Dat is nobel, maar wel te laat als eerst dit problematische voorstel in deze vorm wordt aangenomen. Ik hoor graag van de staatssecretaris of hij bereid is om op korte termijn voor de deeltijdstudenten een adequate en rechtvaardige oplossing te creëren.

Er zijn grote bezwaren tegen dit wetsvoorstel in te brengen, zelfs als je het met de principes eens zou zijn. Wat zijn bijvoorbeeld de punten waar juist de Eerste Kamer naar zou moeten kijken? Ten eerste: een heldere en eenduidige motivatie. In dit geval is er sprake van twee elkaar tegenwerkende doelstellingen. Ten tweede: effectiviteit. Die is gering als het gaat om studierendement. De meeste langstudeerders zullen ook volgens de regering niet versnellen, waarschijnlijk omdat dit in hun situatie helemaal niet kan. Ten derde: rechtvaardigheid. Die is met name in het geding bij deeltijdstudenten. Voor hen lost dit voorstel geen probleem op; het veroorzaakt alleen maar een probleem.

Ik kan dankzij de kwaliteiten van ons onderwijs redelijk rekenen en ga ervan uit dat de meerderheid van de Kamer het bezuinigingsuitgangspunt van dit voorstel deelt. Maar eerlijk gezegd kan ik mij niet zo goed voorstellen dat deze Kamer achter de onevenredige consequenties voor deeltijdstudenten staat. Ik overweeg dan ook een motie op dit punt.

We weten allemaal dat er moet worden bezuinigd. Daartegen richt ons bezwaar zich dan ook niet. Dat richt zich wel tegen de keuzes die daarbij worden gemaakt. Op investeringen in het onderwijs moeten we nog even wachten en het geld moet door het onderwijs zelf worden opgebracht. Dat zijn onverstandige keuzes. Juist nu moeten we van de nood een deugd maken door stevig in te zetten op een toegankelijk en flexibel onderwijssysteem, door mensen te belonen die naast hun werk en gezin tijd en geld investeren in verdere scholing en door instellingen ruimte te geven om extra werk te maken van begeleiding en ondersteuning. Onderwijs is geen kostenpost, maar een investering in mensen, in de maatschappij, en ja, ook in economische groei.

Ik blijf hopen dat deze laatste dag voor het reces een goede dag voor het onderwijs zal zijn. Dan moet vandaag echter nog wel wat gebeuren.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Ganzevoort. Op verzoek van de staatssecretaris onderbreek ik de vergadering enkele ogenblikken.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

De heer **Smaling** (SP): Voorzitter. Wij staan hier, terwijl de inkt van de memorie van antwoord, de nadere memorie van antwoord en de Strategische agenda hoger onderwijs, onderzoek en wetenschap nog nat is. Dit alles, en het feit dat dit de laatste vergadering is voor het reces, heeft niet bepaald bijgedragen aan de gedegen en solide voorbereiding van plenaire behandeling die de Eerste Kamer zo kenmerkt.

Dat de staatssecretaris haast heeft, is zijn goed recht. Dat antwoorden op de schriftelijke vragen op veel punten summier, onvolledig of totaal onbevredigend zijn, vloeit voort uit deze haast, maar rechtvaardigt niet dat wij hier vandaag al debatteren over dit wetsvoorstel. Wat mijn fractie stoort, is de powerplay die aan de dag is gelegd binnen de commissie OCW. Als gevolg daarvan staan wij hier vandaag toch, met een voorbereiding die ons niet past. Ik hoop dat dit niet de maat der dingen wordt in deze Kamer. Inhoud, diepgang en onderbouwing moeten ons drijven, dwars door de politieke kleuren heen.

Het onbehagen van de SP over juist deze langstudeerderswet is er alleen maar groter door geworden. Dit wetsvoorstel wordt niet alleen door ons als Eerste Kamer afgeraffeld, maar het gaat ook tegen veel adviezen van de Raad van State in. Ik denk dat iedere regering, rechts of links, zich zwaar achter de oren dient te krabben wanneer de Raad van State zoveel commentaar heeft. Daar komt nog bij dat nergens anders een langstudeerdersboete bestaat, waarmee je dus geen enkel referentiekader hebt. Wij jassen deze er vandaag doorheen, omdat 38 van de 75 leden dat blijkbaar willen. Kortom, ik sta hier wel, maar ik heb flink de pest in. Ik laat mijn humeur er verder niet door bederven, maar ik glimlach altijd, zoals men weet.

Ik maak een paar opmerkingen over de strategische agenda. Het is goed dat deze er vrijdagmiddag was, zodat wij voor dit debat, hoe kort van tevoren ook, nota hebben kunnen nemen van de plannen van de regering. De lijn van Veerman via het overigens heldere en beknopte SER-advies naar deze agenda is zichtbaar. Het advies van de Onderwijsraad komt er nog achteraan. Het is helemaal geen verkeerd proces, maar mijn fractie is wel geschrokken van het voorwoord op pagina 1, zoals ik daarnet ook heb gezegd. Wij vinden het zeer onwenselijk dat wetenschap en ondernemerschap zo nadrukkelijk in één adem worden genoemd. Ik ben eigenlijk van mijn stoel gevallen bij het lezen van dat voorwoord,

waarin de verdien capaciteit in de eerste zes regels al twee of drie keer wordt genoemd. Verwar alstublieft nooit wetenschap met ondernemerschap. De aanwijzing van die topsectoren, ik vind het allemaal prima, maar ga wetenschap niet verenigen tot technologie.

Wetenschap gaat over het stellen van de juiste vragen, over de zoektocht naar de dingen waarvan we weten dat we ze niet weten of nog leuker, de zaken waarvan we niet weten dat we ze niet weten. Dat de resultaten van wetenschapsbeoefening nuttige producten voor de maatschappij opleveren, is mooi meegenomen, maar mag nooit de enkele leidraad zijn. Ik geef geen uitvoerige appreciatie van de agenda, maar zoals ik al zei, helpt deze wel om het wetsvoorstel waarover wij vandaag praten, te zien als onderdeel van een totaalplaatje; een apocrief onderdeel, dat dan weer wel.

Ik denk dat er brede consensus is over de onwenselijkheid van de schaalvergroting en de vrijblijvendheid die de laatste jaren de boventoon zijn gaan voeren in het hoger onderwijs. De fusies zijn geen onverdeeld succes geweest, om het maar vriendelijk uit te drukken. De verschillende bekostigingsmodellen werden gekenmerkt door outputdoelstellingen die permanent als perverse prikkels hebben gefungeerd.

Studenten stroomden massaal in, maar dat is niet bijgebeend door het aanbod, lees: inhoudelijk goede, inspirerende docenten, uitdagende lesstof en vooral voldoende contacturen. Iedereen die op school heeft gezeten, en dat zijn er hier nogal wat, weet wel een of twee docenten te noemen die het verschil hebben gemaakt, die net die vonk hebben doen overslaan waardoor de waas voor je ogen ineens optrok. Vaak waren dat momenten waarop je iets werd verteld waardoor een figuurlijke deur ineens openging. Iedereen hier kan dat soort momenten nog oproepen.

De docent in het hoger onderwijs heeft echter enkele decennia achter de rug, waarin zijn of haar positie er niet bepaald beter op is geworden. Ten eerste waren er elkaar snel opvolgende fusies en bezuinigingen vanaf de jaren tachtig, waarvan in het weekend in een van de kranten nog een mooi overzicht stond. Ten tweede is de instroom steeds minder goed te behappen van minder gemotiveerde of ontevreden studenten, met hoge uitvalpercentages. Ten derde was er een hele batterij zwaar overbetaalde, in driedelig gehulde, luchtverkopende al dan niet interim-managers, met niet getoetste concepten, zoals competentiegericht onderwijs. Ten vierde was er de concurrentie met die andere bezigheid, namelijk onderzoek. Jouw status als medewerker wordt bepaald door je publicaties, je aantallen promovendi, je visitatiecijfers, je binnengehaalde projecten en je invitaties om gastspreker te zijn tijdens een belangrijk congres. Niet omdat je een goede lesboer bent! Daaraan moet iets veranderen, want die goede lesboer staat tegenover tientallen studenten. Het multipliereffect voor de maatschappij van een goede docent is vele malen hoger dan dat van het vier jaar begeleiden van een

promovendus, hoe bevredigend dat ook kan zijn als de persoon in kwestie klaar is.

De regering zwaait van de vrijblijvende kant nu hard door naar de selectieve en repressieve kant met bijvoorbeeld selectie aan de poort als instrument, grotendeels op basis van eindexamencijfers. Experimenten hebben uitgewezen dat dit niet goed werkt. Een selectie op eindcijfers geeft slechts een zeer beperkt beeld van talent en van vaardigheden die bepalen of jij straks in het leven wel of niet gemakkelijk je weg vindt en of de maatschappij in brede of enge zin wat aan jou heeft. Het denken nu gaat wel erg uit van de volwassenheid van een 18-jarige. Niet voor niets is het sabbatical na de middelbare school erg populair. Zo'n gap year kan op die leeftijd net het verschil maken tussen het wel of niet de juiste keuzes maken. Ik lees daar helemaal niets over. De vrijblijvendheid mag minder, maar je moet van jongeren niet te snel volwassenen maken.

Er is niets op tegen om meer op prestaties te sturen. Gezien de demografische ontwikkelingen is het ook legitiem erop te sturen dat mensen sneller op de arbeidsmarkt komen, hoewel er natuurlijk in relatief korte tijd al flink gehakt is in de studieduur. Je komt nu met veel minder bagage op die arbeidsmarkt dan twintig, dertig jaar geleden. Bovendien zitten ze allemaal achter de kassa. Dus hoezo te laat op de arbeidsmarkt?

Voorzitter. Wij werken om te leven, niet andersom. Je kunt van alles economie maken, van alles geld en comfort maken om de tijd op aarde zo prettig mogelijk door te komen met jezelf als middelpunt van het universum. Maar dat kan toch nooit het grotere doel zijn?

Het wetsvoorstel kenmerkt zich door een erg rigide karakter. €3000 is €3000 voor de luie student, vroeger bekend als "langharig werkschuw tuig" en €3000 is ook €3000 voor de instelling van hoger onderwijs die die mensen niet achter de vodden zit. In een van de vele recente bespiegelingen over deze staatssecretaris valt te lezen dat hij niet houdt van doelgroepenbeleid, want dat leidt alleen maar tot uitzonderingen. Hier is sprake van een fundamentele denkfout. Ieder individu maakt onderdeel uit van diverse doelgroepen. Je identiteit wordt erdoor bepaald. Je huidskleur, geslacht, leeftijd, seksuele voorkeur, geloof, hobby's, baan, studie, manier van verplaatsen, ziekte, zorgbehoefte, woonsituatie, voorkeur voor begraven of gecremeerd worden, we zijn allemaal onderdeel van doelgroepen. Een hoofdtaak van de overheid is om hierin faciliterend op te treden. De staatssecretaris gaat uit van een ultraliberaal perspectief waarin iedereen met dezelfde kansen wordt geboren. Je hoeft ze eigenlijk alleen nog maar te grijpen.

Zelfredzaamheid wordt als een individualistische kwaliteit gezien, niet als iets waarmee de een meer gezegend is dan de ander. Een doelgroep wordt in zo'n geval al snel een verzameling zeurkousen waarvoor zo nodig weer iets extra's moet worden geregeld. Maar is dat wel zo? Het uitzetten van allochtone kinderen kun je ook doelgroepenbeleid noemen. Radio 2 opdragen om 35% van de tijd Hepie en Hepie te draaien, 130 km/u rijden, 17-

jarigen auto laten rijden, allemaal zaken die met doelgroepenbeleid hebben te maken. De Crisis- en herstelwet is een doelgroepenwet, bestemd voor het bouwende deel van Nederland. Zelfs de verlaging van de overdrachtsbelasting kun je zo betitelen, want huurders hebben er helemaal niets aan.

In de nadere memorie van antwoord lees ik dat, als er sprake is van klaarblijkelijke hardheid, een tegemoetkoming uit het Profileringsfonds tot de mogelijkheden behoort. De heer Essers noemde ook al enkele situaties waarin de staatssecretaris blijkbaar al enige coulantie aan de dag heeft gelegd. Toch is dat fonds in onze ogen een sigaar uit eigen doos. De instelling beheert namelijk zelf het Profileringsfonds en krijgt geen extra budget om de doelgroepen waarover wij het hebben tegemoet te komen.

In dit verband wil ik speciaal ingaan op de positie van de allochtone student. De statistieken over de laatste jaren laten zien dat er een forse toename is van de instroom in het hoger onderwijs en dat vooral meisjes het erg goed doen. Tegelijk zijn de uitvalpercentages nog aan de hoge kant en is de allochtone student vaak ook een langstudeerder. Op basis van wat hierover is onderzocht stel ik vast dat we midden in een transitieproces zitten. Het is namelijk een normaal verschijnsel bij migrantengroepen van de tweede en derde generatie. Op dit moment wordt een inhaalslag gemaakt, maar er is nog werk aan de winkel om achterstanden weg te werken. De langstudeerdersboete gaat dit proces zeer grondig verstoren, mede door de minder draagkrachtige achtergrond van deze studenten. Mijn fractie vraagt de regering om nota te nemen van de successen die de laatste tijd zijn gerealiseerd met betrekking tot allochtone studenten en hun instroom in het hoger onderwijs en om een voorstel te doen om deze positieve ontwikkelingen te bestendigen. Het Profileringsfonds lijkt ons hiervoor niet het aangewezen instrument, tenzij de staatssecretaris dat weet te verruimen.

De volgende vraag is: wie zijn ze eigenlijk? Eigenlijk is ons meest fundamentele bezwaar het totale gebrek aan inzicht in wie die langstudeerders zijn. Mijn fractie heeft daar in de schriftelijke rondes twee keer naar gevraagd, maar wij kregen geen bevredigend antwoord. De regering is wel in staat om langstudeerders te rubriceren naar studierichting, maar niet naar de situatie van de studenten in kwestie. Bovendien zijn de percentages die in de nadere memorie van antwoord worden gegeven, niet onderverdeeld naar bijvoorbeeld de duur van de wo-master. Het is toch onbestaanbaar dat je een maatregel voorstelt zonder dat je weet wie je er eigenlijk mee raakt? Die luiwammes zijn misschien 10% of 15%, geen 80%. We praten over 72.000 studenten op een totale populatie van 600.000, dus een zeer aanzienlijk percentage. Kan de staatssecretaris, bijvoorbeeld via een snelle steekproef, een inschatting maken van de personen over wie we het werkelijk hebben? Hoeveel van deze grote groep mensen zijn de traditionele eeuwige studenten en hoeveel doen er lang over vanwege allerlei andere

oorzaken? Ik zou zo graag een toezegging hierover krijgen.

Keer op keer komen kabinetten met nieuwe voorstellen om het hoger onderwijs te bekostigen en telkens leveren die weer perverse prikkels op: bekostiging op de uitgereikte bul betekent dat de instelling zesjes pusht, door bekostiging op de totale studentenaantallen schieten studierichtingen als paddenstoelen uit de grond en bekostiging op eerstejaars zorgen voor extreme pr-kosten om hen te lokken. De langstudeerder van nu is duur, maar bij een andere vorm van bekostiging zou dat helemaal niet het geval zijn. Het rekensommetje van 72.000 x €6000 heeft de regering snel gemaakt. Dat begrijpen wij, het is immers een bezuinigingsmaatregel die op deze manier ook nog fors uitkomt boven het beoogde bedrag van 370 mln. En het wordt alleen maar beter voor de regering wanneer er inderdaad een gedragseffect is van 25%, terwijl de boete gelijk blijft. Maar kost die langstudeerder nu echt €6000 per jaar? Ja, als je kijkt naar de manier waarop het hoger onderwijs nu is bekostigd. Nee, als je kijkt naar het werkelijk gebruik van faciliteiten, docententijd, voorzieningen et cetera. Het wringt ook erg dat de straf naar twee kanten wordt uitgedeeld: de langstudeerder moet de portemonnee trekken, maar de instelling ook. Het effect laat zich raden: de instelling pusht de langstudeerder met zesjes de deur uit en er is sprake van een dubbel perverse win-winsituatie. Waarom zo'n helse boete naar twee kanten, waarom geen lichtere vorm van druk, desnoods op straffe van het vervallen van tentamenresultaten of beëindiging van de inschrijving?

Het wetsvoorstel wordt ook erg gekenmerkt door een gebrek aan causaliteit. Of je het er nu politiek mee eens bent of niet, je wilt graag de redenering van de indieners doorgronden. Zo blijkt uit onderzoek dat ingrijpen in de studiefinanciering of in de hoogte van het collegegeld weinig invloed heeft op studierendement, maar toch wordt dit middel weer van stal gehaald en lijkt het alsof we weigeren om lessen te trekken, alsof het wiel weer iedere keer opnieuw moet worden uitgevonden. De €6000 wordt gekoppeld aan een kwaliteitsimpuls, maar hoe het een met het ander samenhangt wordt niet duidelijk. De Raad van State merkt ook op dat het gebrek aan internationaal referentiekader dit versterkt. Ik heb nog geen afdoende antwoord gezien; de twee memories van antwoord vertonen een soort Oost-Indische doofheid wanneer daarover vragen worden gesteld. Het financiële overzicht in de strategische agenda neemt trouwens niet meer dan één A4'tje in beslag, dus de kwaliteitsimpuls, de vertaling van de ombuiging naar de investering is alleen maar op een zeer hoog aggregatieniveau zichtbaar. Voor dit debat helpt dat ook al niet. De ultrakorte memorie van toelichting past ook in dit beeld. Ik hoef niet per se een lange memorie van toelichting, maar bij een wetsvoorstel als dit doorkomen met een zo summier geschrift, geeft aan dat het geen doorwrocht wetsvoorstel betreft.

De sociale gevolgen van de maatregel worden onzes inziens zwaar onderschat. Het gaat straks niet alleen over de langstudeerder. Iedere student zal gaan calculeren en bijvoorbeeld gaan

voor die gemakkelijke studie.

Vrijtijds wetenschappen is dan toch wat veiliger dan kosmologie. Mensen die net de kinderboerderij uitkomen enquêteren en vragen of zij het naar hun zin hebben gehad, of kinderen tellen die wel of niet zijn gaan huilen als ze op een te dikke dwergesel zijn gezet, is toch wat overzichtelijker dan zwarte gaten verklaren. Of moet iedereen bedrijfskunde gaan studeren? Is dat de bedoeling van de strategische agenda?

Studenten werken op dit moment gemiddeld twee à drie dagen per week. Met een basisbeurs en eventueel een aanvullende beurs van rond €250 per week zul je wel moeten, als je ouders niet willen of kunnen bijslaffen. De student gaat rekenen: red ik het nog met het baantje achter de kassa in het weekend? Moet er nog een dag achter de kassa bij? Dat is toch totaal niet wenselijk? Wie is er straks nog te porren voor extracurriculaire activiteiten? Geen hond. Het hele studentenleven zal als een plumpudding in elkaar zakken. Elke student zal, als het even kan, thuis blijven wonen. Is dat wenselijk als je 18, 20 of 22 bent, en je mens worden zich dient te voltrekken, met alle boeiende en tragische aspecten van dien? Heeft elke hogeronderwijsinstelling straks alleen nog een groep bleke, nerderige bolleboosjes met een Roy Orbisonbril, of depressieve meisjes met zureregenkapsels, die geen tijd meer hebben om lezingen te organiseren, actief te zijn in debat- of actiegroepen, boeken te lezen die niet met de studie te maken hebben, biologisch-dynamische veldjes met groenten te onderhouden, te voetballen, ritmisch te gymnastieken, te schaken, postduiven te houden, af en toe een stevig biertje te drinken en halve of hele blauwtjes te lopen en daar vervolgens van bij moeten komen?

Hoe ziet de staatssecretaris dit? Hoe strookt het met zijn eigen zes jaar en vier maanden, of met de studieduur van zijn collega-bewindspersonen, die hij weigerde openbaar te maken in de memorie van antwoord, omdat het zogenaamd niet relevant was?

Opvallend in dit wetsvoorstel is het gebrek aan liefde voor de deeltijdstudent. Verschillende collega's hebben er al aandacht aan geschonken. Ook in de Tweede Kamer is het uitvoerig aan de orde geweest, maar ik wil er toch nog even aandacht aan besteden. Deeltijders zijn namelijk vaak zeer gemotiveerde studenten. Bindende studieadviezen zijn voor hen niet nodig. Toch lopen deze mensen tegen de volgende situatie aan. Ten eerste hebben zij vaak geen recht op studiefinanciering. Ten tweede moeten zij het volledige instellingscollegegeld betalen wanneer het een tweede studie betreft. De Wet versterking besturing hoger onderwijs kan hierop van invloed zijn. In de derde plaats noem ik een zekere langstudeerdersboete, gelet op het karakter van de deeltijdstudie. Verder is er zeker nu ook een teruglopende bereidheid bij werkgevers om deze studie deels of geheel te helpen financieren. Bij elkaar opgeteld betekent dit naar de mening van mijn fractie het einde van de deeltijdstudent en het einde van concepten als een leven lang leren. Je lot wordt definitief bepaald door je aanvankelijke,

vroege studiekeuze. Mijn fractie doet een klemmend beroep op de regering om een oplossing te vinden voor dit probleem en het niet over de schutting te gooien naar de hogeronderwijsinstellingen zelf. De combinatie van de Wet versterking besturing hoger onderwijs en de langstudeerderswet is echt te veel van het goede, zeker voor dit type studenten. De regering gaat wel uitvoerig in op deze problematiek in de nadere memorie van antwoord, maar naar de inschatting van mijn fractie onderschat zij toch het effect, omdat niet alle vier hierboven genoemde negatieve prikkels helder op het netvlies staan. Graag zien wij een voorstel van de staatssecretaris om de pijn voor deze doelgroep te verzachten, indachtig ook de adviezen van de SER op dit punt. Volgens ons kan dit bijvoorbeeld door een AMvB toe te zeggen.

Wij rekenen op een inhoudelijk adequaat weerwoord van de staatssecretaris. Bij de behandeling van de kortingen op de kunst kon hij zich nog verschuilen achter het feit dat hij niet zo veel met die sector heeft, maar op het terrein van het hoger onderwijs was hij een scherpzinnig Tweede Kamerlid. Ik las zijn bijdragen altijd met genoegen en het verbaast mij dan ook dat hij zich in zijn nieuwe rol zo'n stijfkoppige houding aanmeet. Kortom, laat zakken dat masker, toon de zachte kant en steek straks de hand uit naar de hele Kamer. Ik denk hierbij nog aan mijn vader, die eens in een Duits restaurant, bij het aanschouwen van zijn te kleine biefstuk, de woorden sprak: "Wo bleibt die andere Halbe?"

*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Felicitaties namens mijn fractie aan de collega's Sörens en De Graaf, en in zekere zin ook aan collega Smaling, die, ondanks dat hij hier een heel mooie carrière doormaakt, volgens mij ook een carrière heeft gemist, wellicht in het schrijverscircuit.

Wij behandelen vandaag een wetsvoorstel dat heel veel stof heeft doen opwaaien en dat al luid en duidelijk door studenten en instellingen is becommentarieerd. Het maakt onderdeel uit van een veel breder pakket aan maatregelen dat erop gericht is het hoger onderwijs in Nederland te versterken. Dat is althans de bedoeling. Wij ontvingen afgelopen vrijdag de Strategische agenda hoger onderwijs, onderzoek en wetenschap 2011. Ik verwacht dat wij die op een ander moment uitgebreid zullen bespreken, als het advies van de Onderwijsraad er is. In het najaar wordt er bovendien een hoofdlijnenakkoord met de universiteiten gesloten, dat een aantal keuzes extra duidelijk zal maken. Ik hoop dat wij daar nog grondig over met elkaar kunnen spreken.

De fractie van de ChristenUnie onderschrijft de noodzaak van de doelstelling waarover wij spreken, namelijk verbetering van de kwaliteit het hoger onderwijs in Nederland. Zo hier en daar is inderdaad de klad erin gekomen, al is dat niet overall. Er zijn echter beslist sectoren waaraan de vraag naar stevigere prestaties mag worden gesteld.

Bij de vraag wat kan bijdragen aan verbetering van het hoger onderwijs, moet ook het verband met vroeger beleid in het oog worden gehouden. Ik doel onder andere op de ontwikkeling naar grootschaligheid, die heel bewust is ingezet. Er was een stimulans om veel studenten te kunnen inschrijven. Dat alles heeft mede gezorgd voor nivellering, massaproductie in de collegezaal en in het algemeen een neerwaartse druk op de kwaliteit. Ook de cultuur binnen de instellingen speelt een rol. Die is niet altijd met organisatie en regels te beïnvloeden. Het hbo is minder innovatief dan de bedoeling was. Daar spreken wij al ongeveer tien jaar over. Het wil naast de ontwikkeling van lectoraten, een goede ontwikkeling, een mbo-instroom absorberen. Het deed dit alles met een staf van docenten die vaak al heel lang aan de hogescholen waren verbonden.

Universiteiten zijn het afgelopen decennium, misschien nog wel langer, schoolser geworden. Er zijn zelfs studenten die als zij naar de universiteit gaan, zeggen dat zij naar school gaan. De universiteiten slaagden er niet altijd in een academische denk- en werkcultuur op studenten over te dragen. Als de strategische agenda het hoger onderwijs uitdagender wil maken, zou het idee van een brede en diepe academische vorming moeten terugkeren aan de universiteiten. Dat is althans de wens van mijn fractie.

De langstudeerdersmaatregel is in de kern een verdedigbare maatregel. In de uitwerking bevat deze echter een aantal niet goed doordachte elementen die mijn fractie de nodige hoofdbreken geven. De langstudeerdersmaatregel stelt beperkingen aan de duur waarop een student gebruik mag maken van onderwijsfaciliteiten tegen een basistarief en is uiteraard een signaal aan studenten dat de studie binnen een redelijke termijn moet worden afgerond. Tot zover kunnen wij de maatregel steunen.

Dan kom ik op de elementen die in de uitvoering voor problemen zullen zorgen. Die problemen zijn toch niet gering. In de eerste plaats de snelheid van de invoering en de hoogte van het bedrag. Ook bij de effectivering van de maatregel per 1 september 2012 blijven er studenten die zich hier niet vanaf de aanvang van de studie op hebben kunnen voorbereiden. Daarop was mijn vraag aan de heer Essers net gericht. Hoeveel dat er zullen zijn per 1 september 2012, als wij het jaar uitstel eigenlijk al hebben gehad, blijft ongewis. Wij hebben ernaar gevraagd in het nader voorlopig verslag. In zijn beantwoording stelt de staatssecretaris dat het er per 1 september aanstaande 67.000 zullen zijn en dat hij geen extra gedragseffect verwacht van het uitstel van de invoering met een jaar. Ik begrijp dat niet. Als argument wordt gebruikt dat studenten inmiddels een jaar min of meer bekend zijn met het beleidsvoornemen, zou het niet zo moeten zijn dat het er ook per 1 september 2012 nog 67.000 zijn. Dat uitstel zou toch moeten leiden tot een snellere reductie van het aantal langstudeerders tussen nu en over een jaar? Kan de staatssecretaris nog even op dat getalsmatige aspect ingaan?

Terwijl het hoger onderwijs gebaat is bij rust en stabiliteit, zorgt deze maatregel, ook binnen de instellingen, voor veel onrust. Studenten gaan meer dan ooit calculeren welke inschrijvingsroute hun het meeste voordeel oplevert. Driejarige masteropleidingen zouden weleens heel populair kunnen worden, terwijl het de bedoeling is om tegelijkertijd een tweejarige master te volgen. De VSNU waarschuwt voor de mazen in de wet die tot creatief inschrijven zullen leiden. Universiteiten zullen zich genoodzaakt zien om hier weer op te reageren. Dit geeft veel onrust en onduidelijkheid. Weegt de opbrengst wel op tegen de nadelen en lasten van studenten, universiteiten en hogescholen, en tegen het nadeel van deze onrust binnen de instellingen?

Een groep langstudeerders zal niet ontkomen aan de effecten van de terugwerkende kracht. Er wordt in dat verband gesproken over rechtsonzekerheid. Wij zijn het ermee eens dat die rechtsonzekerheid niet hierin bestaat dat er niet opnieuw kan worden ingeschreven. De mogelijkheid om te studeren blijft gewoon bestaan. Alleen wordt de student geconfronteerd met een verhoogd collegegeld. Het zou fraaier zijn geweest als zou zijn begonnen met een voorbereiding. Het zou fraaier zijn geweest als voor de eerste nieuwe lichten zou zijn begonnen met het verhogen van het collegegeld met een kleinere stap. Een verhoging van het collegegeld met €1000 zal waarschijnlijk ook al tot het gewenste effect kunnen leiden. Het blijft een magere repliek van de regering als zij stelt dat cohortsgewijze invoering niet aan de orde kan zijn vanwege de gestelde financiële doelen. Het budget moet dus gewoon worden binnengehaald. Hiervan is dus wel een groep studenten de dupe.

Verscheidene woordvoerders hebben al gesproken over de deeltijdstudenten en de manier waarop zij worden getroffen door deze maatregel. Deeltijdstudenten zijn over het algemeen gemotiveerde studenten die in de avonduren nog bezig zijn met het behalen van een diploma. Zij willen dat in hun eigen tempo en op eigen wijze doen. Het lijkt erop dat ook zij nu worden aangepakt, omdat er anders een vluchtroute zou ontstaan voor voltijders die verhoging van hun collegegeld proberen te ontlopen. Ik proef in zijn antwoorden dat ook de staatssecretaris verlegen is met dit element. Er wordt gemorrelt aan definities van deeltijdstudenten, maar eigenlijk is dat geen oplossing voor de consequentie dat ook deeltijders nu worden aangepakt. Zij ontvangen ook al geen studiefinanciering. Zij worden nu alleen maar aangepakt om een vluchtroute af te stoppen. Onze fractie heeft hier moeite mee.

Mijn fractie heeft nog een aantal vragen die betrekking hebben op het te voeren beleid. Beter presterend hoger onderwijs is de inzet van dit kabinet. Het zijn uiteraard altijd docenten, hoogleraren en studenten die deze prestaties moeten leveren. Excellente studenten worden aangemoedigd. Daarover hebben wij het ook al gehad bij de behandeling van het vorige wetsvoorstel over ruim baan voor talent. Excellente studenten worden aangemoedigd om meer uit

zichzelf te halen en hun talent te gebruiken. Werkt deze langstudeerdersmaatregel daaraan mee? Geldt de regel "nominale studieduur plus een jaar" bijvoorbeeld ook als een student twee bachelorstudies naast elkaar wil volgen? Ik noem als voorbeeld de excellente student die heel graag behalve de rechtenstudie ook de economiestudie wil volgen. Aan de Erasmus Universiteit bestaat een combinatiestudie economie en rechten. Dat is een bekende route die al sinds jaar en dag bestaat aan de Erasmus Universiteit voor de meer begaafde student. Deze combinatiestudie wordt nu echter bedreigd door deze maatregel. Kan de staatssecretaris eens op deze casus ingaan? Differentiatie zou ook moeten betekenen dat wij voor deze routes mogelijkheden openhouden. Nu lijkt het erop dat de langstudeerdersregeling met de regel "nominale plus één" eigenlijk tot grote beperkingen zal leiden voor de meer excellente studenten die juist meer willen doen, maar daarvoor net iets meer tijd nodig hebben.

Ook wil ik de situaties noemen waarbij instellingen een premaster aanbieden. Soms valt die aan de top van de bachelor en soms aan de voet van de masteropleiding. Voor zo'n premaster wordt dan een halfjaar ingebouwd. Het is werkelijk belangrijk dat deze premaster niet ten kosten gaat van de uitlooptijd. Deze premaster moet dus, linksom of rechtsom, een vast onderdeel vormen van de nominale studieduur. Kan de staatssecretaris dat toezeggen?

Deze maatregel, in samenhang met de efficiencykorting, is van het type "eerst het zuur en dan het zoet". Ons wordt voorgehouden dat het de bedoeling is dat er in de komende jaren een investeringsagenda komt met olopende jaarlijkse bedragen tot 300 mln. in 2020. De commissie-Veerman heeft veel grotere bedragen becijferd, maar die laat ik maar terzijde. Zonder extra middelen zullen de doelstellingen niet worden gehaald. We zijn ook benieuwd hoe de herinvestering zal plaatsvinden. Zal bij de herverdeling van de gelden bijvoorbeeld ook worden gerekend met de reeds geleverde prestaties van universiteiten en hogescholen? Een universiteit met weinig langstudeerders zal weinig bijdragen door middel van de verhoogde collegegelden die in het gezamenlijke budget komen. Dit betekent ook dat zij minder delen in de investeringen. Hoe gaat de kwaliteitsimpuls uitpakken voor de universiteiten en de hogescholen en spelen hun eigen prestaties hierbij mee?

In de strategische agenda worden de topsectoren benoemd. Zal de pot met geld die wordt gecreëerd door de herinvestering van de kwaliteitsimpuls vooral naar de topsectoren gaan? Ik vraag de staatssecretaris om heel duidelijk antwoord te geven op deze vraag. Is het de bedoeling van de strategische agenda dat de herinvestering van de middelen die met deze maatregelen worden vrijgespeeld, gaat toevloeien naar de genoemde topsectoren en naar het onderwijs en onderzoek die eronder hangen? Deze vraag heeft alles te maken met het financiële perspectief dat we voor ons zien.

Onze fractie heeft nog een aantal stevige bezwaren. Wij zullen ons definitieve standpunt bepalen na beantwoording van onze vragen door de staatssecretaris. Pas later op deze dag zal ons standpunt ook voor onszelf echt duidelijk worden. Wij zien daarom met grote belangstelling uit naar die antwoorden.

*N

De heer **De Lange** (OSF): Voorzitter. Allereerst feliciteer ik namens mijn fractie de heren Sörensens en De Graaf met hun maidenspeech. Ik mocht dit heuglijke moment vorige week zelf ervaren.

Ik ga meteen over op een wat minder vrolijk onderwerp, de collegegeldverhoging voor langstudeerders, althans, het voornemen daartoe. Dit voorstel roept bij mijn fractie veel vragen op, allereerst over de noodzaak ervan, maar ook over de evenwichtigheid.

Waarom wordt dit voorstel separaat gelicht uit alle problematiek die bij het hoger onderwijs aan de orde is? De Strategische agenda hoger onderwijs die wij onlangs ontvingen, grossiert, overigens niet ten onrechte, in problemen, en het vermeende probleem van de langstudeerders kan in die context onmogelijk gezien worden als bijzonder prangend of urgent. In de nadere memorie van antwoord wordt weliswaar gesteld dat volgens het regeerakkoord pas verder in het hoger onderwijs geïnvesteerd kan worden indien eerst elders bezuinigingen worden gerealiseerd, echter, een op dit punt gebrekkig regeerakkoord kan nooit aanleiding zijn om niet met verstand te bekijken wat er werkelijk aan de hand is. Gezien de jarenlange onderinvesteringen in het hoger onderwijs, met name bij het onderwijs en onderzoek in de natuurwetenschappen, blijft Nederland steeds meer achter bij de omringende landen. Het is aan de bijzondere kwaliteit en inzet van onze wetenschappers te danken dat Nederland op de internationale ranglijsten op geselecteerde vakgebieden nog steeds een indrukwekkende positie inneemt. De vraag rijst wel voor hoelang nog, want de trends zijn zorgelijk.

Het valt niet in te zien hoe de doelstellingen van innovatie en het bereiken van de top vijf in de wereld op het gebied van kenniseconomie in de verste verte haalbaar zijn zonder aanzienlijke nieuwe investeringen in het hoger onderwijs. Die broodnodige investeringen afhankelijk maken van de vraag of langstudeerders al dan niet meer collegegeld gaan betalen, gaat voorbij aan de urgentie die een adequate financiering van innovatief onderwijs en onderzoek op relevante gebieden eigenlijk al jaren met zich mee brengt. Momenteel, en als emeritus hoogleraar natuurkunde weet ik waar ik over praat, maken de bètafaculteiten zeer moeilijke tijden door. Het dode hout, als daar ooit sprake van was, is al jaren geleden gekapt. Momenteel wordt gesneden in researchgroepen die internationaal bewezen hebben uitermate levensvatbaar te zijn. Wat dit betekent voor de motivatie van zeldzaam capabele onderzoekers en, misschien nog erger, voor die van competente aankomende wetenschappers, laat zich helaas raden.

Het hoger onderwijs kent eerder een overmaat dan een tekort aan rendementsdenken. Door de bekostiging bijna uitsluitend afhankelijk te maken van de parameters instroom en afstudeerrendement, verschaffen we allerlei prikkels die -- ik ontleen mijn terminologie maar even aan de pensioenproblematiek -- met recht en reden pervers genoemd kunnen worden. Over waartoe dit bij het hbo heeft geleid, kan men bij Inholland, en daar niet alleen, uitgebreid verhalen. Reeds jaren geleden oefende mijn toenmalige decaan bij een tentamenuitslag die inderdaad matig was, druk op mij uit de cijfers aanzienlijk te verhogen. Ik heb het pakket tentamens aan deze decaan overhandigd met de opmerking dat hij er elk gewenst cijfer onder kon zetten, mits bekrachtigd met zijn eigen handtekening. Dat het in dit geval hierbij gebleven is, betekent bepaald niet dat er ook in het hoger onderwijs geen zwaarwegende verleidingen zijn om het niveau ondergeschikt te maken aan de financiering.

Naast de problemen die al jarenlang worden veroorzaakt door het rendementsdenken, moet geconstateerd worden dat er geen eenduidige relatie bestaat tussen de studieduur en de uiteindelijke kwaliteit van de afgestudeerde. De uiteindelijke kwaliteit wordt vooral bepaald door een combinatie van aanleg en motivatie. Het spreekt bepaald niet vanzelf dat die factoren binnen een studieduur van vier jaar volledig tot rijping komen. Ik zal u niet vermoeien met voorbeelden, maar ik kan u melden dat sommige van de beste fysici die Nederland thans kent, onder het nu voorgestelde regime beboet -- of moet ik zeggen "gecorrigeerd"? -- zouden zijn.

Wellicht verdient het daarom uitdrukkelijk aanbeveling eens na te denken over de vraag hoe de meer dan gemiddeld competente studenten gestimuleerd kunnen worden, liever dan een te groot deel van onze aandacht en energie te besteden aan te grote aantallen middelmatige studenten. Het moge zo zijn dat een doctoraalexamen aan het eind van de studie een soort bodemgarantie voor een zekere kwaliteit vertegenwoordigt, dit laat onverlet dat voor werkelijke innovatie het zeldzame talent dat ver boven de basale normen uitsteekt, de echte bron is waar de Nederlandse samenleving het van moet hebben.

Samenvattend, de voorgestelde aanpak van langstudeerders is naar de mening van mijn fractie een gelegenheidsmaatregel die vooral beoogt inkomsten voor de staatskas te genereren. Als het er echt om zou gaan een probleem te bestrijden, dan is het veel eenvoudiger om een beperkte geldigheidsduur van tentamens toe te kennen. Behalve bij de vakken archeologie en geschiedenis veroudert kennis op relevante vakgebieden immers vrij snel. Langstudeerders zijn in de praktijk geen grote belasting voor de primaire processen in het hoger onderwijs. Los van de kennelijke opbrengst van de maatregel wordt er geen wezenlijk probleem in het hoger onderwijs mee opgelost. Integendeel, de suggestie dat door deze maatregel de kwaliteit van het hoger onderwijs zal verbeteren, is dermate illusoir dat de werkelijke problemen nog langer en

meer dan tot nu toe toch al het geval was, onderbelicht blijven. Dat zou pas echt een probleem voor ons hoger onderwijs zijn.

Graag hoor ik het commentaar van de staatssecretaris op deze opmerkingen en stellingen.

*N

De heer **Nagel** (50PLUS): Voorzitter. Als je de laatste spreker bent van een lijstje van tien, heb je de keuze om nog eens keer alle te berde gebrachte argumenten op een fraaie rij te zetten en daarmee wellicht de langste speech van de middag te houden. Een dergelijk record vestigen is op zich aantrekkelijk, maar ik kan de staatssecretaris en de Kamer geruststellen dat ik dat niet zal doen. Ik zal mij beperken tot het aanduiden waar wij de accenten leggen.

Bij het vormen van ons oordeel heeft de analyse van prof. mr. Barkhuysen en mr. Collignon die wij op 20 juni ontvingen, een sterke invloed gehad. De hoofdargumenten zijn vaak genoemd. Ik duid ze slechts kortheidshalve aan: het gebrek aan overgangsrecht, waardoor het rechtszekerheidsbeginsel wordt geschonden, en de schending van het gelijkheidsbeginsel, dat vanuit vele kanten vanmiddag is benoemd. Hierbij gaat het om deeltijdstudenten die even snel moeten afstuderen als voltijdstudenten. Dat is onnodig, omdat het blokkeren van een vluchtroute vrij eenvoudig is. De heer Koole heeft daar ook uitvoerig over gesproken. Er moet dan ook worden gevreesd voor een behoorlijke afname van het aantal deeltijdstudenten. Wij zouden dat een enorme verarming vinden. Wij vragen nadrukkelijk aan de staatssecretaris of hij dit gevaar ziet. Gaat het hem ter harte? Hoe gaat hij het vervolgens te lijf?

Er is ook geen rekening gehouden met bijzondere omstandigheden van de individuele student, zoals ziekte, fouten bij de onderwijsinstelling, familieomstandigheden ... De heer Thom de Graaf is uitvoerig ingegaan op artikel 13 van het internationaal verdrag waarbij Nederland zich committeert aan de geleidelijke invoering van het kosteloos hoger onderwijs, waar wij ons bij aansluiten. Ten slotte is het niet inzichtelijk of de doelstellingen met het wetsvoorstel worden behaald.

Dat zijn voor ons de belangrijkste zwaarwegende argumenten die een beletsel kunnen vormen om dit wetsvoorstel te steunen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Ik verzoek de heren Sörensen en Thom de Graaf, voor het rostrum plaats te nemen om gefeliciteerd te worden met hun maidenspeech.
**

De vergadering wordt van 17.30 uur tot 18.15 uur geschorst.

*B

!Ruim baan voor talent!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met het uitbreiden van de mogelijkheden van selectie van studenten en van verhoging van het collegegeld alsmede in verband met het aanscherpen van de toelatingsvereisten voor aansluitende masteropleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (ruim baan voor talent) (32253).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **Zijlstra**: Voorzitter. Laat ik beginnen met de heren Koole en Ganzevoort te feliciteren met hun maidenspeech. Dit is mijn tweede optreden in deze Kamer, maar het eerste optreden in de nieuwe Kamer. In die zin is dit voor mij dus ook een soort maidenspeech. Het is altijd een gedenkwaardig moment; dat weet ik uit mijn eigen parlementaire ervaring. En de tweede keer is vaak nog leuker dan de eerste keer, zeg ik tegen de heer Ganzevoort. Al is het maar omdat mensen je dan mogen interrumpen. Soms is dat heel handig, ook vanwege de spreektijd.

Ik dank de leden voor hun bijdragen. Veel leden hebben uitgesproken op zijn minst elementen van het voorliggende wetsvoorstel te kunnen steunen, net als de achterliggende gedachte, namelijk differentiatie in opleidingen. Het meeste commentaar kwam op het onderdeel van de harde knip. Ik zal de onderwerpen langslopen als ik op de verschillende bijdragen inga. Ik zal geen inleidende speech van twintig minuten houden, maar beginnen bij de heer Koole.

Ik kon het niet méér met de heer Koole eens zijn toen hij zei dat iemand niet minder waard is als hij niet in staat is om hoger onderwijs te volgen. Dat ben ik hartgrondig met hem eens. Het is ook iets waar we aandacht aan moeten besteden. We hebben kwalitatieve doelstellingen gekozen, zoals bijvoorbeeld dat 50% hoger opgeleid moet zijn, met de allerbeste bedoelingen. We moeten er echter voor oppassen dat we daarmee niet uitstralen dat je, als je het niet wilt of kunt, gefaald hebt in het leven. Dat is natuurlijk absoluut niet zo. Sterker nog, we zien juist grote tekorten ontstaan aan mbo'ers. We mogen onszelf soms zelfs de vraag stellen in hoeverre het raadzaam is dat een mbo'er ervoor kiest om nog een hogere opleiding te gaan volgen. Misschien was het verstandiger om eerst naar de arbeidsmarkt te gaan. Ik ben het dus zeer eens met de heer Koole. Het is ook iets wat we constant moeten wegen in het onderwijsbeleid. In de strategische agenda heeft de Kamer daar ook dingen over gelezen. Ik moet oppassen dat ik te veel verwijs naar de strategische agenda vanwege het wetsvoorstel waarover we straks in debat gaan. Dit zou zo maar eens tot onvoorziene effecten kunnen leiden. Ik doe het toch stiekem maar even.

De heer Koole geeft aan dat hij zorgen heeft over de toegankelijkheid van het onderwijs. Dit heb ik ook de heer Ganzevoort en de heer

Smaling horen zeggen. De laatste twee gebruikten ook termen als "elitair onderwijs". Dat willen wij absoluut niet. Dit is ook duidelijk niet de intentie van het voorliggende wetsvoorstel. Ik zeg gaarne toe aan de heer Koole dat ik zijn vraag meeneem of we bij de toetsing over zes jaar kunnen bekijken wat de effecten zijn geweest op het opleidingsniveau en de inkomenspositie van ouders en of dit bepalend is geweest. Dit is namelijk waardevolle informatie. Als dit inderdaad van invloed zou zijn, dan moeten we dat mijns inziens weten en dan moeten we daar eventueel naar kunnen kijken. Dit laat onverlet dat het kabinet vindt dat er meer differentiatie nodig is en dat dit wetsvoorstel daar goed in past. Overigens vonden vorige kabinetten dit ook. Het proces is namelijk in 2003 gestart.

De heer Koole vroeg welke kosten ik voor het buitencurriculair onderwijs heb aangegeven. Het zijn dus niet alle andere zaken die voor kosten kunnen zorgen. Laat ik helder zijn: we hebben gekozen voor de term "buitencurriculair" om te vermijden dat we "extracurriculair" gebruiken. Buitencurriculair betekent in deze situatie ook dat dit heel intensieve onderwijs met name rond de lesuren voor heel veel kosten en inspanning zorgt. Het is niet zo dat een docent college komt geven, dat na dit college de wegen van student en docent scheiden en zij elkaar bij een volgend college weer tegenkomen. Ik zeg er eerlijkheidshalve bij dat je dit natuurlijk hoopt voor elke opleiding. Eén van de kenmerken van dit intensieve, residentiële onderwijs is dat het een continue wisselwerking is tussen student en docent. Dit is vaak ook op de campus. Daarom is dat residentiële karakter ook van belang. Daar zitten heel veel kosten aan vast, want het is niet gratis. Dat is wat we daarmee bedoelden.

De heer Koole vroeg ook hoeveel studenten deze opleiding doen en of de regering een grenzeloze groei van dit soort opleidingen zou toestaan. Laat ik helder zijn: ik verwacht eerlijk gezegd niet dat er een grenzeloze groei zal zijn, omdat dit een specifieke vorm van onderwijs is. Ik heb echter niet voor niets in de strategische agenda aangegeven dat wij bij honourstrajecten en dit soort specifieke trajecten een potentieel zien van zo'n 10% van de "onderwijsmarkt". Vergeef me het woord. Ik hoop niet dat de heer Smaling mij dit meteen euvel duidt.

Aan de andere kant zou je bijna hopen dat heel veel instellingen dit soort onderwijs willen aanbieden, want het gaat er om dat je er voor de individuele student zo veel mogelijk probeert uit te trekken.

De heer **Koole** (PvdA): Die 10% die nu genoemd wordt, slaat op de trajecten binnen de reguliere opleidingen. Mijn vraag was welk deel van de totale studentenpopulatie naar die bijzondere opleidingen gaat die extra hoge collegegelden mogen vragen. Als dat heel groot wordt, komt het gevaar van tweederangs onderwijs binnen de universiteit in zicht. Die 10% uit de strategische agenda, waar we nu toch weer over spreken, is iets anders dan waar ik naar vroeg.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nu gaat het om 1% à 2% van de studentenpopulatie. Daar zit naar onze mening nog wel rek in. We zien dat men in een aantal plaatsen waar bredere universiteiten gevestigd zijn, aan het bekijken is of er een university college bijgezet kan worden. Wij verwachten niet dat de university colleges en de residentiële colleges een groot deel van de studies zullen overvleugelen. Het is namelijk een specifieke vormgeving van de opleiding. Daarnaast hebben we de intentie om ook binnen de reguliere opleidingen verbreding van bachelors na te streven. Wij zien immers dat dit invloed heeft op bijvoorbeeld studiekeuzegedrag. Ik zet het even beeldend neer. Wij willen terug naar een pyramidedgedachte: breder beginnen en langzaam toegroeien naar de punt waarin de masterkeuze zit. Naar onze mening heeft dat voordelen voor de vorming van de studenten. Ik ben het eens met degenen die zeiden dat het niet alleen een economische zaak is. Het gaat ook om de ontwikkeling van een student, het gaat ook om ontplooiing, om een mooi woord te gebruiken. Uiteindelijk moet het wel ergens toe leiden. Dat streven wij na.

De heer **Koole** (PvdA): De staatssecretaris zegt: het is nu 1% à 2%, maar daar zit nog enige rek in. Kan de staatssecretaris dit iets preciezer zeggen? Waar zit het maximum? Om een tweedeling in het hoger onderwijs en op de universiteit te voorkomen en om ervoor zorgen dat er juist in het reguliere onderwijs iets extra's gedaan blijft worden voor de zeer begaafde studenten, moet je deze categorie erg klein maken. Ik kom zelf uit Leiden. Als op de Universiteit Leiden 200 of 300 studenten per jaar op een totaal van 16.000 naar het university college gaan, zeg ik: dat is prima, het is een kleine groep. Ik kom straks nog te spreken over de hoogte van het collegegeld. Die groep is zo klein dat hij het totaal niet wezenlijk beïnvloedt. Omdat het zo'n beperkte groep is, is het acceptabel. Hoe groter de rek wordt, hoe minder acceptabel het wordt. De staatssecretaris zegt dat het nu 1% à 2% is, maar dat er rek in zit. Denkt de staatssecretaris bij deze rek aan 3% à 4% of gaat het richting de 10%?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nee. Ik wil hier niet over percentages spreken, omdat het een kwestie van maatwerk is. Als er een aanvraag ligt, moet de bewindspersoon -- in dit geval ik, maar in de toekomst misschien anderen -- kijken of deze nog in het totale stelsel past. De heer Kuiper -- ik geloof dat hij het was -- vroeg: hoe zit het met de macrodoelmatigheid? Je zult het in het totale stelsel moeten zien. Als er per grote universiteit een kleine groep van een paar honderd studenten wordt geschapen, zien wij het probleem niet. Als je een soort regulier onderwijs maar dan duurder creëert, heb je een heel andere uitdaging. Daarom moet er toestemming voor worden gegeven. Daarom kun je ook niet bij voorbaat zeggen: het is 2%, 3% of 4%. Het ligt eraan hoe het krachtenveld op dat moment is verdeeld. Gezien de aanmeldingen en de vraag, verwacht ik niet dat het naar de 10% zal toegroeien. Dan heb je het over andere trajecten en

die zijn van een andere orde. Ik ben het met de heer Koole eens dat wij dat helder moeten stellen.

Ik kom op de harde knip. Ik loop de vragen van de leden langs. Misschien doe ik andere leden van de Kamer onrecht aan door iets minder vaak een naam te noemen. Ik zal proberen zo veel mogelijk vragenstellers bij naam te noemen. De harde knip is volgens mij door bijna alle woordvoerders genoemd. Er is gevraagd waarom de harde knip eigenlijk nodig is. De heer Koole vroeg: hoe zit het met de cumulatieve opbouw van de masteropleiding als er een harde knip is? Als je meerdere instroommomenten hebt, komt die opbouw dan niet in gevaar? Naar onze mening is dat niet het geval, aangezien een masteropleiding moet worden geaccrediteerd, net als elke opleiding. Een accreditatie gaat uit van een samenhangend geheel van de opleiding. Als het los zand wordt doordat men verschillende instroommomenten mogelijk maakt, komt men in de problemen met de accreditatie.

De heer **Koole** (PvdA): De accreditatie is meestal al vergeven. Zij wordt wel herhaald, maar op een gegeven moment heeft de instelling die. Dan komt het tweede instroommoment. Vergeef mij, dat ik weer uit mijn eigen praktijk spreek. Je moet opbouwen in een eenjarige master. Je hebt bijvoorbeeld cursussen die uitmonden in een goed begeleid traject naar de masterthesis, de eindschrijft. Daarvoor kun je bouwen op de eerste cursussen. Als er een tussenmoment voor instroom is in een eenmaal geaccrediteerde masteropleiding, krijg je de situatie dat mensen aan hun scriptie beginnen terwijl hun eerst nog de basiskennis moet worden bijgebracht die zij in de eerdere vakken hadden moeten opdoen. Bij de master is dat van extra belang omdat daar vaak studenten instromen die niet hetzelfde type opleiding in de bachelor hebben gedaan, maar vanuit een andere opleiding komen. Zij moeten eerst een state-of-the-artcursus krijgen en moeten worden bijgepraat aan het begin van een jaar. Dan bouw je op richting die thesis. Hoe meer instroommomenten, hoe minder accumulatie van de kennis. Ik heb die vraag gesteld omdat dit misschien aangeeft dat de harde knip op dat punt een extra probleem veroorzaakt.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik snap het punt van de heer Koole. Als je een studiejaar van september tot en met juni neemt -- laat ik het gemakshalve maar even zo zeggen -- is het natuurlijk geen wet van Meden en Perzen dat een student die in januari instroomt, vanaf dat moment meeloopt in een reguliere periode. Dat kan; dan moet je dit soort zaken in de gaten houden. Je ziet echter ook dat universiteiten, met name de wat grotere opleidingen, inderdaad verschillende instroommomenten kiezen. Dan begint een student op dat moment met de reguliere studiebeperiode. Dit is precies de reden waarom wij in de beantwoording in eerdere instantie aangegeven hebben dat er sommige opleidingen zijn, met name de kleine opleidingen, waar het onmogelijk is om meerdere instroommomenten te kiezen. Als een instelling een gering aantal studenten heeft, kan de situatie

voorkomen dat de studenten niet halverwege het jaar kunnen instromen, want dan stromen er misschien maar twee of drie personen in en voor hen kan die instelling geen heel programma opzetten. Dat erkennen wij als een extra complicatie rondom de harde knip. Wij hebben echter aangegeven dat wij dat nadeel niet vinden opwegen tegen onze doelen met de harde knip.

De heer **Koole** (PvdA): Zegt de staatssecretaris dus dat het eigenlijk veel verstandiger zou zijn om het besluit over de wijze waarop men moet omgaan met de harde knip vooral bij de instellingen zelf te leggen en om die een zekere bevoegdheid te geven om af te wijken van de nu neergelegde, harde maatregel?

Staatssecretaris **Zijlstra**: De heer Essers sprak over de discretionaire bevoegdheid. Wij hebben die niet voor niets ingebouwd. Er moet namelijk een hardheidsclausule zijn waarbij je in specifieke gevallen die individueel getoetst moeten worden, moet bezien of er een uitzondering gemaakt moet worden. De heer Ganzevoort hield een pleidooi gebaseerd op zijn eigen praktijk, zo begreep ik. Hij zei dat daar een student toch al mag instromen in de master, ook als hij zes punten nog niet gehaald heeft in de bachelor. In die situatie kun je je afvragen waarom men voor zes punten kiest en niet voor acht, tien of vier. De harde knip is daarentegen duidelijk. Je bent klaar met je bachelor; je begint dus pas aan je master als je de bachelor hebt afgerond. Er kunnen echter individuele gevallen voorkomen waarin dit onredelijk is. Daarom is de discretionaire bevoegdheid ingebouwd. Die gevallen moeten dan wel individueel getoetst worden door de instelling. De discretionaire bevoegdheid moet echter niet generiek toegepast worden bij studenten die een bepaald aantal studiepunten nog niet gehaald hebben en dan toch alvast mogen instromen. Dan heb je namelijk alsnog geen harde knip. Straks zal ik uitleggen waarom wij die harde knip van belang achten.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): De staatssecretaris spreekt nu over een individuele oplossing voor individuele problemen. Daaraan zit echter een vraag vast. Wat doe je met kleine opleidingen, waar het -- zoals de staatssecretaris zelf al aangeeft -- niet mogelijk is om meerdere instroommomenten te creëren? Hoe kun je dan toch een oplossing vinden? De motie-De Rouwe/Lucas ging precies hierover. Kan de staatssecretaris daarop antwoorden? Moet je niet juist de kleine opleidingen die niet tot meerdere instroommomenten kunnen komen, de ruimte geven voor een misschien iets minder harde knip dan de staatssecretaris zou willen?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik zal nu meteen uitleggen waarom wij een harde knip willen. Een van de belangrijkste redenen daarvoor is dat wij een gelijk speelveld willen hebben voor alle hoger onderwijsinstellingen en voor alle universiteiten. Ik schets nu even een situatie en ga daarbij in op het

belangrijkste argument en daarna kom ik op allerlei details.

Als een universiteit een bachelor aanbiedt met een "zachte knip" -- dit is niet de juiste formulering, maar ik noem het even zo -- dan stroomt de student, terwijl hij nog met zijn bachelor bezig is, de master in. Dat gaat gewoon zo door. Die student heeft feitelijk geen moment waarop hij kan kiezen voor een andere master of voor een andere instelling. Die student wordt bij dezelfde instelling de master "ingezogen", om het maar even huiselijk uit te drukken. Hij heeft dus feitelijk geen keuzemoment. Bij instellingen die wel een harde knip toepassen -- die zijn er ook; die hebben overigens veel meer instroommomenten dan de universiteiten die de harde knip niet toepassen -- hebben de studenten een helder keuzemoment. Zij maken dan de afweging en worden daartoe ook vaak gestimuleerd. Zij gaan dus ook regelmatig naar een andere opleiding en soms een andere instelling. Als een universiteit een zachte knip in stand houdt, wordt er eigenlijk een ongelijk speelveld benut. De studenten van die universiteit kunnen namelijk niet of zeer moeilijk naar een andere instelling, maar de concurrentie maakt die beweging wel mogelijk. Dat is voor ons een belangrijke overweging om de harde knip in te stellen.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Nu gaan de panelen weer schuiven. Het ging net namelijk om de vraag hoe je kunt zorgen voor een goede doorstroom voor studenten en dergelijke, maar nu gaat het om concurrentiemotieven tussen instellingen. Dat lijkt mij een argument van een dergelijke andere orde, dat dit niet kan opwegen tegen het gegeven dat studenten die nu bijvoorbeeld één module vertraging hebben, een jaar moeten wachten.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dit krijg je als een debat zich op een dergelijke manier ontwikkelt. Ik gaf net aan dat het een belangrijke overweging is voor de harde knip. De heer Ganzevoort grijpt nu terug op een discussie die ik net ook met de heer Koole had. Ook in de schriftelijke beantwoording hebben wij al aangegeven dat het voor kleine opleidingen inderdaad moeizamer is om meerdere instroommomenten te kiezen. Maar nogmaals, bij instellingen die een harde knip toepassen wijst de praktijk uit dat men daar veel meer instroommomenten heeft gecreëerd dan bij instellingen die de harde knip niet mogelijk hebben gemaakt.

Als je naar het leidende principe kijkt, is het volgende gek. Ik wil niet flauw doen, maar je zegt toch ook niet: als je je vwo-diploma nog niet hebt gehaald omdat je nog iets hebt uitstaan, mag je toch aan een universitaire studie beginnen? In een bachelor-mastersysteem waarin je een bachelor en een master hebt, met helder gescheiden momenten, moet het om de keuzevrijheid van studenten helder neer te zetten als volgt zijn. Je moet na je bachelor een afwegingsmoment hebben waarna je op een bepaald moment voor een master kiest. In sommige gevallen kan dit voor kleine

opleidingen tot vertraging leiden. Het leidt overigens alleen maar tot vertraging als je niet binnen de reguliere studietijd je studie hebt afgerond, want anders is er nog steeds niets aan de hand. Dat laatste aspect wil ik benadrukken: je loopt niet per definitie vertraging op; nee, er is niets aan de hand als je keurig je studieprogramma's doorloopt.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Ik probeer het voor de laatste keer.

De **voorzitter**: Ja, dit moet echt de laatste keer zijn, want wij hebben straks ook nog een repliek. Wij moeten een beetje op de tijd letten.
**

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Dat begrijp ik. Ik probeer het op dit moment voor de laatste keer.

De staatssecretaris noemt het probleem van de kleine opleidingen, maar hij geeft geen oplossingen voor die kleine opleidingen. Dat zou echter wel helpen.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik heb al aangegeven dat wij niet alle problemen kunnen wegnemen. Dat heb je helaas af en toe. Het principe van de bachelor en de master is voor ons het harde gegeven. Wij erkennen -- daar doe ik ook niet geheimzinnig over -- dat bij kleine opleidingen zich het volgende kan voordoen. Als men studievertraging oploopt doordat men de bachelor niet op tijd afmaakt, kan dit tot enige maanden extra studievertraging leiden. Men kan zich overigens uitschrijven; het hoeft niet door te lopen. Wij vinden de scheiding tussen bachelor en master echter dermate belangrijk om het speelveld tussen universiteiten helder te houden, dat wij daarvoor hebben gekozen. Die scheiding maakt het studenten ook veel makkelijker om in het buitenland bijvoorbeeld studies te doen waarvoor hetzelfde geldt.

De heer **Essers** (CDA): Begrijp ik goed dat instellingen van hun discretionaire bevoegdheid gebruik kunnen maken om in individuele gevallen uitzonderingen op de knip toe te passen en dat de staatssecretaris instellingen overigens ook toestaat om zelf meerdere instroommomenten te kiezen, mits zij maar binnen de accreditatievoorwaarden en andere kwaliteitseisen blijven? Schept hij daarvoor geen belemmeringen?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik antwoord bevestigend op beide gevallen.

Voorzitter. De heer Essers vroeg hoe het zit met het gevaar dat men hoger collegegeld vraagt, maar dat men minder extra's biedt dan het collegegeld rechtvaardigt. Ten eerste bekijken wij bij de aanvraag van een dergelijk programma en voor het verlenen van toestemming om het te mogen doen, of het programma voldoende inhoud heeft, voldoende body, zodat wij toestemming kunnen geven. Ten tweede komt ook de student aan bod. Dat heeft men gezien bij de problematiek van instellingen waar op dit moment een hoog instellingscollegegeld voor tweede studies wordt

geheven. Daarbij hebben studenten terecht tegen instellingen opgetreden en gezegd: u vraagt een te hoog bedrag, gezien het aanbod van de studie. Ook dat is een corrigerend mechanisme. Het gaat dus om twee stuks: de student en ik als bewindspersoon, die toestemming moet geven. Aan de hand van het accreditatieverzoek beoordeel ik of de inhoud van de desbetreffende opleiding voldoende is. Naar onze mening moet daardoor een en ander opgevangen kunnen worden.

De heer Essers vroeg ook naar helderheid over studie-informatie. Hij wees op de problematiek rond studie-informatie waarin de situatie mooier wordt voorgesteld dan zij is. Op dat punt hebben wij aangegeven dat wij brede studiekeuzegesprekken willen voeren, juist om de match tussen student en opleiding te versterken. Zowel student als opleiding heeft recht op de beste match. Die realiseer je door ze bij elkaar te brengen, ze een gesprek met elkaar te laten aangaan en ze daarmee de goede informatie te laten uitwisselen.

Een stap verder is er geen sprake van een studiekeuzegesprek maar van selectie. Daarbij zullen wij niet alleen naar de examencijfers kijken; wij vinden echter wel dat dit onderdeel erbij hoort. De heer Essers en anderen hebben gevraagd naar de validering van de selectiecriteria. In brede zin moet men altijd gebruikmaken van twee selectie-elementen, bijvoorbeeld cijfers en motivatie. Het kan dus nooit zo zijn dat men de student slechts op basis van één selectie criterium beoordeelt. Voor Ruim baan voor talent geldt dat externe criterium nog niet. Als wij in de toekomst spreken over verdere uitbouw van selectie, zullen wij dat echter inbrengen. Bij klein residentieel onderwijs hoeft dat nog niet te worden geborgd, vanwege de geringe omvang en omdat de instellingen zelf de dringende behoefte hebben uitgesproken om dit vorm te geven. In de bredere discussie over selectie zullen wij een dergelijk criterium wel degelijk inbouwen, omdat slechts één van de twee niet zaligmakend is terwijl de combinatie toegevoegde waarde heeft.

De heer Smaling heeft aangegeven dat het wat hem betreft een verzamelwet betreft met drie onderwerpen, de harde knip, de collegegelddifferentiatie en het honourstraject. Het verbindende element wordt gevormd door de gerichte studiekeuze en de heldere studiekeuzemomenten waarop zowel student als instelling de studiekeuze afweegt.

De heer Smaling vroeg zich af of het experiment aangetoond had dat er behoefte is aan collegegelddifferentiatie. Ik geef toe dat het niet onomstotelijk naar voren kwam uit het experiment, omdat het niet echt is toegepast. Uit de praktijk van nu blijkt echter dat er wel degelijk behoefte is aan collegegelddifferentiatie. Een university college in Amsterdam heeft bijvoorbeeld al aangegeven dat als men niet in staat wordt gesteld om de collegegelden te verhogen, men niet in staat zal zijn om de huidige opzet van een university college voort te zetten binnen de huidige budgetten. Ik benadruk dat men op dit moment feitelijk geld van de budgetten van de reguliere opleidingen af haalt om de duurdere opleidingen à la university college

mogelijk te maken. Daarom vinden wij ook dat daar meer voor gevraagd zou moeten worden. Zo laat je het geld bij de reguliere opleidingen als het daar ook thuishoort.

Als ik het goed begrepen heb, heeft de heer Smaling gezegd dat hij het niet zo'n probleem vindt om het volledig privaat te maken. Die opmerking verbaasde mij. Hij zei dat door de gekozen opzet elitair onderwijs zou kunnen ontstaan. Dat willen wij juist voorkomen, door het niet geheel privaat te maken. Daarop voert de overheid namelijk slechts de accreditatietoetsing uit. Wij vinden dat veel studenten, los van inkomen, hiervan gebruik moeten kunnen maken. Je mag de student privaat een hoger collegegeld vragen voor het extra gebodene. Maar de basis is nog steeds bekostigd onderwijs waarbij alle studenten in dit land toegang moeten houden. Waarom extra betalen? Dit gaf ik net aan: anders wordt het afgefilterd van een reguliere opleiding en dat is net niet de bedoeling. Je krijgt meer en dan mag je er ook meer voor betalen. Je profiteert er in de toekomst namelijk ook zelf van.

Ik ben het met de heer Smaling eens -- ik heb er geen diepgravend onderzoek naar gedaan, ook niet in het kader van dit wetsvoorstel -- dat er waarschijnlijk geen directie relatie is tussen de mensen die deelnemen aan de university colleges en het feit dat zij over twintig, dertig jaar misschien in deze zaal aanwezig zijn of in boardrooms van universiteiten. Dat streven wij ook niet per definitie na. Wij proberen met het beleid, ook dat van voorgangers, studenten en instellingen de mogelijkheid te geven om te differentiëren in het hogeronderwijsaanbod om daarmee uit de verschillen die er tussen studenten zijn, het maximale te halen. Dat vinden wij belangrijk.

De heer Kuiper nam afstand van het principe "één bachelor en één master". Dat snap ik, maar als de heer Kuiper het mij niet euvel duidt: dit is geen onderdeel van het wetsvoorstel. Dit is natuurlijk voortgekomen uit de Wet versterking besturing. Daar zullen we zeker nog wel over te spreken komen, is mijn indruk. Ik neem er nu kennis van en wij zullen er op een later moment ongetwijfeld over doorpraten.

Ik kom op differentiatie in het hbo. De heer Kuiper vroeg: hoe? Dat is een terechte vraag omdat een van de problemen in het hbo is dat zo veel verschillende studenten, met verschillende achtergronden en vooropleidingen eigenlijk in dezelfde mal worden gedrukt. Mbo'ers, havisten en vwo'ers moeten allemaal dezelfde opleiding volgen. Daarom heeft de regering onlangs inderdaad bekendgemaakt -- ik heb dat in februari overigens ook gedaan -- dat daar veel meer gedifferentieerd moet worden, bijvoorbeeld driejarige bachelors met een professionele master. De heer Kuiper vroeg ook hoe het zit met de selectie van mbo'ers. Wij vinden dat ook mbo'ers niet meer automatisch in het gehele hbo instroomrecht moeten hebben, net als havisten en vmbo'ers alleen instroomrecht kunnen ontlennen aan het profiel van de vooropleiding. Dat gaan we ook doen bij mbo'ers. Het kan dus niet zo zijn dat iemand die -- laat ik een voorbeeld noemen -- onderwijsassistent mbo heeft gedaan vervolgens

technische biologie aan een hbo kan doen. Dat kan dus niet meer. Dan is er geen recht meer. De instelling heeft dan het recht om selectie toe te passen. De student kan nog steeds naar binnen en zeggen: ik zou het wel willen doen. De instelling kan echter zeggen: gezien jouw vooropleiding gaan we dat niet doen. Maar misschien doordat een student enorm gemotiveerd is en een overtuigend verhaal weet neer te zetten, weet hij de instelling alsnog te overtuigen. Ook dat moet je mogelijk laten.

Op de macrodoelmatigheid ben ik al even ingegaan. Wij willen zeker geen elitair onderwijs opzetten.

Hoe zit het met de bachelor is in het wo door de regering als een soort afgerond geheel wordt gezien? Volgens de heer Kuiper ontstaat daarmee een breuk met het streven van Veerman, die uitspreekt dat meer mensen in Nederland een master moeten proberen te halen. Die tegenstelling zit er niet in, maar ik snap wel dat de heer Kuiper dit zegt. Het past in de afgesproken bamastructuur. Wij vinden dat ook een wo-bachelor feitelijk een civiel effect moet hebben. Dat hoeft niet te betekenen dat niemand meer een master gaat doen. Nee, het punt is alleen dat wij een keuze creëren. Studenten kunnen ervoor kiezen om onmiddellijk hun master er achteraan te doen. Maar zij kunnen ook eerst een aantal jaren aan het werk gaan om op een later moment de master te doen. Ik snap de tegenstelling die de heer Kuiper zag, maar dat is niet wat wij nastreven. Wij willen wel een civiel effect, maar niet met de bedoeling dat iedereen na de bachelor ophoudt. Nee, het geeft meer keuze voor het moment om de master te doen.

De heer Ganzevoort vroeg waarom de strategische agenda samen met de minister van ELI is opgesteld. Het formele antwoord hierop is dat dit in het verleden altijd is gebeurd, maar toen was er nog sprake van het ministerie van Landbouw. De minister van ELI is verantwoordelijk voor het landbouwonderwijs. Ik zeg er echter onmiddellijk bij dat er nog een reden is. Wij vinden dat het onderwijs een vormend karakter heeft, maar ook een economisch effect. Die discussie is ook tijdens de eerste termijn van het tweede debat van vandaag naar voren gekomen. Als wij het hebben over kenniseconomie, gaat het over kennis en over economie. De bundeling daarvan willen wij versterken. Wij zien dat dit noodzakelijk en mogelijk is. Dat hebben wij in gezamenlijkheid willen neerleggen. Ik verschuil mij dus niet alleen achter het formele argument; ook dit is voor ons een belangrijk punt. Het is dan ook opvallend dat ik het verwijt -- misschien is dit wat zwaar uitgedrukt -- kreeg dat er veel economische componenten in het voorstel zaten, terwijl mevrouw Duthler van de VVD vervolgens zei dat er wel wat meer economische componenten in mogen. Kennelijk heeft de regering toch een redelijk evenwicht weten te vinden inzake de economische component.

Ik ben het niet eens met de uitspraak van de heer Ganzevoort dat de kern van het onderwijs het nastreven van pedagogische doelen is. Dat hoort erbij. Het gaat dan niet eens zozeer om

pedagogische doelstellingen maar om ontplooiingsdoelstellingen. Die economische component vindt de regering wel degelijk zeer belangrijk.

De heer **Smaling** (SP): Hoe breed of smal ziet de staatssecretaris het begrip "kenniseconomie"? In ontwikkelingslanden wordt Nederland bijvoorbeeld regelmatig gevraagd om te helpen bij het opzetten van een juridisch systeem of bij het ontwikkelen van een systeem voor belastinginning. Dat vergt allerlei alfa- en gammakennis, die helemaal niet zo in die technologiehoek zit. Ik moet de staatssecretaris bijna verwijten dat hij wel erg daarop is gefixeerd.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Samenwerking met het bedrijfsleven houdt niet in dat je automatisch in de bètahoek terecht komt. Ik neem als voorbeeld de maatschappelijke uitdaging, de grand challenges, die Europa noemt. Deze bevatten heel veel technische componenten, maar ook heel veel maatschappelijke componenten. Hoe gaan we om met veiligheid en hoe gaan we om met sociale vorming in een steeds complexere samenleving? Dat zijn zaken die wij ook in de strategische agenda hebben benoemd als belangrijke kernpunten. Bij de herverdeling gaan de onderzoeksmiddelen niet alleen naar bètaonderzoek. Wij vormen het Nederlands hoger onderwijs dus niet om tot bètaonderwijs; dat zou ik ook niet willen, laat dat helder zijn. Hoger onderwijs gaat over de volle breedte: alfa, gamma en bèta. Eigenlijk geldt het omgekeerde: op het gebied van bèta hebben we de afgelopen jaren weleens wat problemen gehad met de instroom. Ik heb niet onmiddellijk de indruk dat het alfa- en gammagebied behoorlijk in de knel komt.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): De staatssecretaris zegt dat het kabinet een aardig evenwicht heeft weten te behouden op het gebied van bedrijven en hoger onderwijs. Ik zou dat niet willen stellen. Wij hadden hierover net een debat. Daarbij was het de vraag of het bedrijfsleven bijvoorbeeld een rol zou moeten spelen bij de accreditatie van opleidingen in de universitaire sfeer, bijvoorbeeld voor opleidingen aan de university colleges, die hier vaak worden genoemd. Ik zou het een beetje wezensvreemd vinden als men dat zou doen. Wil de staatssecretaris daar nog even op ingaan?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dat betreft een vraag die mevrouw Duthler heeft gesteld over de accreditatie en de betrokkenheid van het bedrijfsleven daarbij; met name de university colleges kwamen daarbij aan de orde. Het antwoord op de vraag is: eigenlijk niet. Het bedrijfsleven wordt er wel bij betrokken doordat een afgevaardigde van VNO-NCW, het bedrijfsleven, zitting heeft in de NVAO. In veel van de visitatiepanels -- overigens vooral in het hbo en niet zozeer in het wo -- zit iemand van het bedrijfsleven. Dat zijn echter liberal arts colleges. Het zijn brede bacheloropleidingen die niet opleiden tot een vak. Zij zijn eigenlijk bezig met de piramide die ik straks noemde: zij beginnen breed en werken

toe naar een cumulatiemoment waarop de student een keuze maakt voor een vervolgopleiding. Bij de masteropleiding waarvoor vervolgens wordt gekozen, moet wel goed met het afnemend veld worden afgestemd. Overigens is het afnemend veld niet alleen het bedrijfsleven, maar ook de onderzoekswereld. Dat moeten wij goed onderscheiden. Bij werkgevers hebben wij het niet alleen over het bedrijfsleven, maar over werkgevers in brede zin. De bacheloropleiding liberal arts, waar het hier feitelijk over gaat, is breed en daarbij is een nauwe betrokkenheid van het bedrijfsleven juist niet verstandig. Anders ga je namelijk onmiddellijk de kolom in van de beroepsopleiding en dat willen wij voorkomen. Toen ik nog Tweede Kamerlid was, bracht ik een bezoek aan Amerika. In Harvard hadden wij uitgelegd hoe het Nederlandse onderwijsstelsel in elkaar zat. Nadat wij hadden verteld dat wij zo'n 1200 bacheloropleidingen hadden, alleen al in het hbo, zei een student: "That means that you have 1200 opportunities to make the wrong decision." Dat is natuurlijk ook zo. Daarom is dit ook een goed concept.

Een student ontwikkelt zich in die kolom. Wij willen dat studenten in het regulier onderwijs breder beginnen in de bachelorfase en niet meteen in een nauwe kolom terecht komen, want dan is het zo dat zij ofwel die kolom volgen ofwel er na een aantal maanden of na een jaar achter komen dat dit het toch niet helemaal is, en dan moeten zij naar een andere opleiding. Ook dat vinden wij een heel belangrijk punt.

Tegen mevrouw Duthler zeg ik dat er bij het hbo in bredere zin een heel duidelijke link dient te zijn met het bedrijfsleven. Die "b" staat er niet voor niets, dat is de "b" van beroep en dan moet je ook kijken naar het afnemend veld. Dat geldt ook voor lerarenopleidingen. Een klacht uit het primair onderwijs is vaak dat men te weinig te zeggen heeft over de inrichting van een pabo. Dat is ook een klacht waar we naar moeten luisteren, want het primair onderwijs is het afnemend veld van de pabo. Je moet in brede zin bij hbo-opleidingen het afnemend veld meenemen. Het is niet goed, maar het is helaas toch gebeurd, en daar zijn allerlei oorzaken voor, dat een student bij een werkgever komt, of dat nu de overheid is of het bedrijfsleven, en dat deze naar de opleiding kijkt en zegt: wat houdt die opleiding in?

Een slotopmerking, voordat de heer Koole mij wil interrumpen. Ik geef altijd als voorbeeld dat ik hbo en universiteit samen heb gedaan. Bij het wetsvoorstel over langstudeerders heb ik daarover nog een vraag gekregen, dus daar kom ik nog op. Mijn oude opleiding commerciële economie is inmiddels opgesplitst in 16 nieuwe opleidingsrichtingen. Ik sprak met Henk Pijlman van de Hanzehogeschool in Groningen en hij zei dat het er inmiddels 18 zijn. De vraag is hoever je moet differentiëren om het nog herkenbaar te houden. Wij willen de boel echt comprimeren, want dat helpt ook de student.

De heer **Koole** (PvdA): Ik ben heel blij dat de staatssecretaris nu spreekt over het afnemend veld

en niet meer over het bedrijfsleven. Ik raad hem aan om in de stukken het woord "bedrijfsleven" te schrappen en daarvoor "afnemend veld" neer te zetten, want dat is echt wat breder. Onderwijs is erop gericht om dienstbaar te zijn aan het individu dat het volgt, en aan de samenleving als geheel. Dat is veel meer dan alleen het bedrijfsleven, zoals de staatssecretaris terecht zegt. Dan heb ik nog een vraag. Wat betekent die betrokkenheid van het afnemend veld? Hoe ver moet deze gaan? Is er ook nog zoiets als professionele deskundigheid van docenten, die zelf mogen bepalen, in overleg met elkaar, vanuit hun professie, waar een opleiding aan moet voldoen? Dat moet niet al te zeer worden gedictieerd door het afnemend veld, maar het afnemend veld is al een hele verbetering ten opzichte van alleen maar het bedrijfsleven.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Wat mij betreft legt het afnemend veld geen dictaten op, want dan komen we in het andere uiterste terecht. Het afnemend veld praat bij het hbo wel mee over de profielen waarmee de opleidingen worden vormgegeven. Vervolgens is het uiteindelijk aan de docenten en de instellingen om dat profiel in te vullen en het lesprogramma feitelijk vorm te geven. Dit is net als bij de Dijsselbloemdiscussie; je hebt het over "wat", maar het is aan de instellingen en aan de docenten hoe het gebeurt.

Mevrouw Duthler heeft nog gevraagd welke corrigerende maatregelen de regering heeft genomen in verband met de zaken die naar voren zijn gekomen bij Inholland en enkele andere instellingen. Wij hebben een aantal corrigerende mechanismen ingebouwd. Door mijn voorganger waren al maatregelen genomen bij het accreditatiestelsel dat per 1 januari van dit jaar is ingegaan. Die zullen helpen. Het bekostigingsmodel waarbij voornamelijk werd betaald op grond van diploma's, is ook aangepast. De Wet versterking besturing heeft voor meer positie van medezeggenschap gezorgd. Ook dat liep al.

Daarnaast hebben wij ook andere zaken aangegeven. Wij vinden dat er bij het hbo, net als gebruikelijk is in het wo, sprake moet zijn van één visitatiepanel dat een sector bedient, dus niet elke keer een nieuw panel per instelling. Als je economie doet, probeer je daar zo veel mogelijk dezelfde mensen bij te betrekken, zodat je ook vergelijkbaarheid creëert. Verder mogen de visitatiepanelen niet langer worden ingehuurd door de instellingen. Ze moesten officieel worden benoemd, maar ze werden ook voorgedragen door de instellingen. Daar gaan we mee stoppen. De inspectie krijgt ook een rol in het hoger onderwijs. Accreditatie is een fotomoment, want dat doe je eens in de zes jaar. Maar ook in de tussentijd wil je kijken of alles wel goed gaat. Als het zelfcorrigerend mechanisme in een instelling -- dat heeft te maken met opleidings- en examencommissies en medezeggenschap -- niet goed is vormgegeven, kan de zaak uit de hand lopen. De inspectie gaat dus prikken om te zien of alles nog wel goed voor elkaar is.

Ook in het hbo is veel discussie over het niveau van docenten. Van die docenten wordt

voortaan verwacht dat ze een master degree halen als ze structureel lesgeven aan een hbo-instelling. Ze hoeven niet binnen te komen met zo'n degree, maar ze moeten wel in staat worden geacht binnen vijf jaar een master degree te halen. Vaak wordt gerefereerd aan de Finse situatie en als wij die kant echt op willen, moet je ook een keer ergens beginnen.

Een laatste maatregel is dat er een aanwijzingsbevoegdheid komt voor raden van toezicht van bijzondere instellingen. Dat kan alleen in zware gevallen, maar het gaat om publiek geld en niet om zaken van onderwijsrichting. In die gevallen mag de overheid niet met gebonden handen zitten. Daar is artikel 23 niet voor bedoeld. Het wetsvoorstel waarin dit wordt geregeld, zal aan deze Kamer worden voorgelegd. Tot zover een kleine bloemlezing van de maatregelen die wij hebben genomen.

De heer **Essers** (CDA): Het kan zijn dat ik het heb gemist, maar ik heb de staatssecretaris ook gevraagd naar zijn oordeel over het belang van eindexamencijfers. Hij heeft al gezegd dat die nooit als enige een rol mogen spelen, maar wat vindt hij überhaupt van dat criterium?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik vind dat een belangrijk criterium, ook al omdat het een uitstralingseffect heeft naar het funderend onderwijs. Als het ertoe doet hoe je cijfers zijn in het funderend onderwijs, verwacht ik dat dat een positief effect zal hebben. Het kan niet zo zijn dat een meisje met een gemiddelde van 9,9 wordt uitgeloot voor de opleiding van haar voorkeur. Ik vind eindexamencijfers dus van belang, maar het is niet het enige criterium. Er kunnen ook leerlingen zijn met een gemiddelde van 9,9 die sociaal nog wat bij te leren hebben.

De heer **Essers** (CDA): Je kunt ook iemand hebben die een 7 haalt, een slow starter is en in de praktijk uitstekend blijkt te functioneren.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dat is de andere kant van de medaille. Er zijn leerlingen die cijfermatig niet bij de top horen, maar die zodanig gemotiveerd zijn dat je weet dat zij er wel zullen komen. Er moet altijd sprake zijn van een combinatie van criteria.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Ik heb nog twee antwoorden tegoed. Wat doet de staatssecretaris om de talenten van studenten uit achterstandsituaties te activeren? Voorkomen moet worden dat zij door de drempel van een hoger collegegeld moeten afhaken, terwijl zij het inhoudelijk wel kunnen. Hoe gaat de staatssecretaris om met de motie-De Rouwe/Lucas in de Tweede Kamer over de harde knip en de meerdere instroommomenten?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Voorzitter. Aan die laatste vraag heb ik geraakt, maar ik realiseer me dat ik hem nog niet heb beantwoord. Zoals bekend is duiding een onderdeel van de besluitvorming van het kabinet en het kabinet heeft die motie als volgt

geduid. De motie zou zo kunnen worden uitgevoerd dat instellingen nog de mogelijkheid hebben om feitelijk een jaar later de harde knip in te voeren, als ze er niet klaar voor zijn. Naar aanleiding van de indiening van die motie is op basis daarvan de discussie in de Tweede Kamer gevoerd. Als we de randvoorwaarden niet goed kunnen invullen, bijvoorbeeld met betrekking tot de instroommomenten, kan dat ertoe leiden dat wij in specifieke gevallen bij bepaalde instellingen de harde knip een jaar later toepassen. Ook met de Tweede Kamer is echter helder afgesproken dat de generieke lijn is dat de harde knip wordt ingevoerd en dat daarvan slechts gemotiveerd kan worden afgeweken.

Voor achterstandsleerlingen komt er helemaal geen specifiek beleid. Wij zetten juist in op een generieke verbetering van de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs. Wij vinden dat het niveau überhaupt omhoog moet. Daarbinnen gaan we differentiëren als mensen extra geprikkeld willen en kunnen worden. In sommige gevallen moeten ze daarvoor extra betalen. Laat ik het gewoon helder zeggen: wij willen er vanaf. Naar de mening van het kabinet hebben we er te lang op gefocust om -- laat ik het oneerbiedig zeggen -- de laatste student die potentieel, misschien, hoger onderwijs zou kunnen volgen, naar binnen te trekken. Natuurlijk moeten we proberen om voor elke student die dat aankan, hoger onderwijs ook mogelijk te maken. Op het gebied van toegankelijkheid gaan we dus geen concessies doen. Maar we richten het beleid nu ook de andere kant op. Naar onze mening hebben we te lang genegeerd dat er grote groepen studenten zijn die behoefte hebben aan een extra uitdaging, die zwaarder willen worden aangesproken. Daarop gaan we beleid inzetten. Leerlingen uit achterstandsgroeperingen profiteren daar ook van, want generiek geldt dit ook voor hen. In mijn vorige leven als Tweede Kamerlid voerde ik een discussie over allochtone leerlingen van de Hogeschool Rotterdam, die voor de reken- en taaltoets aan de pabo in plaats van na één jaar, na twee jaar werden afgerekend. Zoiets klinkt altijd heel meelevend, maar daarvoor moet je altijd oppassen. De feitelijke situatie was dat de leerlingen van de Hogeschool Rotterdam erop werden aangesproken dat ze een soort B-pabo deden: de rest moest namelijk al na één jaar over het latje springen en zij pas na twee jaar. Dat soort zaken willen we voorkomen. We willen de achterstandsleerlingen juist gelijkwaardig laten zijn. Dat zijn ze ook.

De **voorzitter**: Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn van de Kamer. Ik heb een opgave gekregen van de tijd die daarmee gemoeid zal zijn: alles bij elkaar opgeteld ongeveer vijftien minuten. Het streven is erop gericht dat we om 19.45 uur naar beneden kunnen gaan voor het diner. Ik wil eenieder vragen om daar zo veel mogelijk aan mee te werken.

**

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris ervoor dat hij zei dat de mensen die minder leervermogens hebben dan nodig is voor het hoger onderwijs, ook voor hem niet minder waard zijn. Ik ben dat zeer met hem eens, hij is dat zeer met mij eens. Hij zei ook dat die mensen niet hebben gefaald. Ik hoorde daar ook een toezegging in, namelijk dat de regering in het overige beleid ten aanzien van het onderwijs haar best zal doen om te voorkomen dat het beeld wordt gevestigd dat alleen maar de top meetelt en de niet-top minder waard zou zijn. Dat is een zorg in deze samenleving die ik wil benadrukken: we spreken van een ratrace en degenen die door een vlekje of anderszins niet helemaal boven aan de ladder kunnen komen, of niet eens de laagste trede van die ladder halen, zouden kunnen worden weggezet alsof zij hebben gefaald. Ik ben blij dat de regering in feite heeft toegezegd dit risico op gezette tijden nadrukkelijk naar voren te brengen in het beleid.

Ik ben ook blij met de toezegging dat bij de toetsing van de instellingen na zes jaar het punt van de inkomens van de ouders wordt meegenomen. Er moet voor worden gezorgd dat de populatie van de bijzondere opleidingen niet slechts bestaat uit studenten van rijke ouders. Met de toezegging dat dit in elk geval wordt onderzocht, ben ik blij. Ik vroeg echter niet alleen om dit na zes jaar te toetsen. Ik heb ook gevraagd in mijn inbreng in eerste termijn welke mogelijkheid de staatssecretaris ziet om dit nu al te borgen en om ervoor te zorgen dat het niet zover komt, dat wij niet over zes jaar constateren dat het helemaal scheef zit. Borging is bijvoorbeeld mogelijk door extra beurzen beschikbaar te stellen voor bijzondere opleidingen die een hoger collegegeld vragen voor kinderen van mensen met lagere inkomens.

Ik wil nog iets zeggen over de hogere collegegelden. De zorg voor een tweedeling in het onderwijs en tweederangsonderwijs op universiteiten heb ik in mijn eerste termijn al uitgesproken. Ik heb daar nog enkele vragen over. Waarom moeten die collegegelden voor die bijzondere opleidingen hoger zijn? Kan er bijvoorbeeld geen geld uit andere fondsen worden gehaald? De staatssecretaris zei dat de universiteiten het niet mogen halen uit het budget voor de reguliere opleidingen. Ik ken andere praktijken. Ik stel vast dat de staatssecretaris zegt dat dit niet zo hoort te zijn.

Ik heb in mijn eerste termijn ook nog een vraag gesteld over de opleiding Liberal Arts en Sciences. Het sciencegedeelte zou ertoe kunnen leiden dat die speciale opleidingen voor een gedeelte bètagefinancierd worden en daardoor al een hoger inkomen hebben. Daardoor is de noodzaak om een hoger collegegeld te vragen voor de opleiding Liberal Arts and Sciences wat minder groot dan soms wordt gesteld.

De staatssecretaris heeft een opmerking gemaakt over de harde knip. Daarnaast heeft hij iets gezegd over het aantal bijzondere opleidingen. Het aantal bijzondere opleidingen bedraagt nu 1% à 2%, maar zal lang niet in de richting van de 10% gaan. Het zullen er misschien iets meer worden,

maar zeker geen 10%. Die opmerkingen neem ik in dank aan. Op mijn andere twee vragen hoor ik graag het antwoord van de staatssecretaris.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Ook wij danken de staatssecretaris en zijn ambtenaren voor de beantwoording van de vragen. Ik loop mijn punten even langs. Mijn eerste punt was dat wij ervoor moeten waken dat vanwege de slechte financiële situatie bij veel opleidingen de financiële prikkel doorslaggevend wordt bij het aanbieden van opleidingen waarvoor een hoger collegegeld kan worden gevraagd. Daarop moet goed worden gelet bij de toetsing van het programma. Het gaat natuurlijk primair om de kwaliteit. Je wilt ruim baan geven aan talent. Ik ben er iets minder van overtuigd dat die keuze ook aan de studenten kan worden gelaten. Zij kunnen immers vaak heel moeilijk inschatten of hetgeen wordt geboden overeenkomt met de kosten die zij moeten betalen. Ik denk dat dit heel veel gaat afhangen van de toets die voorafgaat aan het toestaan van een dergelijke opleiding.

Mijn tweede punt was de te rooskleurige informatie van instellingen aan studenten. De staatssecretaris heeft gezegd dat hij ook vindt dat de informatie reëel moet zijn. Als je een match hebt, moet die naar twee kanten werken. Instellingen willen de beste mensen en de beste mensen moeten ook weten dat zij de beste opleidingen hebben.

Toch vind ik het nog wat te vrijblijvend. Ik heb niet voor niets een parallel getrokken met de emissieprospectus van bedrijven. Daar zijn de laatste jaren heel veel eisen aan gesteld om te voorkomen dat investeerders op het verkeerde been worden gezet. Hier hebben wij ook te maken met investeerders, alleen gaat het in dit geval over het investeren van talent. Je kunt je tijd maar één keer goed besteden. Wij spreken zo verder over de langstudeerdersmaatregel. Ik denk dat het goed is dat, zeker ook van de zijde van de overheid, nog een keer heel kritisch wordt gekeken naar het studiemateriaal, de informatiebrochures en de toelichting die daarop wordt gegeven aan de studenten. Er zou op zijn minst een soort objectieve toets moeten kunnen worden aangelegd, door een klachteninstantie, wanneer blijkt dat de situatie veel te mooi wordt voorgespiegeld in het informatiemateriaal.

Ik zou ook nog graag een antwoord krijgen op mijn vraag hoe wij kunnen leren van best practices als wij aan de slag gaan met de selectieprocedures. Wij hebben subsidiariteit hoog in het vaandel staan. Men kan dit in beginsel zelf invullen. Hoe kunnen wij leren van de beste ervaringen?

Ik ben blij met de opmerkingen van de staatssecretaris over de relatieve waarde van eindexamencijfers. Ik zou het heel goed vinden als er eens onderzoek zou worden gedaan naar de relatie tussen enerzijds de hoogte van de behaalde eindexamencijfers en anderzijds het functioneren van mensen in de praktijk. Ik zeg hier uiteraard

direct bij dat als de hoogte van de eindexamencijfers echt een criterium wordt, mensen zich daarnaar zullen gaan gedragen. Toch lijkt mij zo'n onderzoek interessant, al was het maar om na te gaan of het bijvoorbeeld waar is dat jongens in de regel iets meer aanlooptijd nodig hebben om te kunnen excelleren dan meisjes. Is het waar dat excelleren in de vwo-tijd wat sneller aan de orde komt bij meisjes? Als dat waar zou zijn, zou dat betekenen dat wij eigenlijk niet helemaal correct selecteren. Het doen van zo'n onderzoek lijkt mij best de moeite waard. Wij kunnen daarbij gebruikmaken van ervaringen die tot dusverre in de praktijk zijn opgedaan.

Ik kom ten slotte op de uitzondering op de harde knip. Ik ben tevreden met wat de staatssecretaris hierover heeft gezegd. Instellingen hebben de discretionaire bevoegdheid om op individueel niveau uitzonderingen te maken. Ik zeg erbij dat als zij hiervan vaak gebruikmaken, er vanzelf een soort beleid ontstaat, want ook op dit punt geldt natuurlijk het gelijkheidsbeginsel. Het uitgangspunt is echter dat individuele gevallen in aanmerking kunnen komen voor het maken van een uitzondering.

De tweede opmerking van de staatssecretaris die mij aanspreekt, is zijn opmerking dat er in beginsel meer instroommomenten komen of kunnen zijn. Hiermee wordt voorkomen dat er onnodige studievertraging optreedt. Natuurlijk moeten daarbij wel de randvoorwaarden van kwaliteit, die ook bij de accreditatie aan de orde zijn, in acht worden genomen. Het spreekt ons echter zeer aan dat de staatssecretaris zegt dat dit een mogelijkheid is om vertraging tegen te gaan.

Ik vind het ook zeer belangrijk dat de staatssecretaris heeft gezegd dat er geen concessies worden gedaan op het terrein van de toegankelijkheid. Daarmee is mijn fractie het van harte eens. Hij zei echter ook dat er wel meer moet worden gestuurd op uitdaging. Ook daarmee is mijn fractie het van harte eens. Wij moeten minder de 6-centraal stellen en veel meer focussen op de 8+. Mijn fractie wil dus talent ruim baan geven. Ruim baan geven wij ook dit wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Dank u wel. Ook u bent erin geslaagd om ongeveer het dubbele van de opgegeven tijd te gebruiken. Het is u vergeven. Het woord is aan de heer Smaling. Wij zullen zien of het hem wel lukt om binnen de opgegeven spreektijd te blijven.

**

*N

De heer **Smaling** (SP): Voorzitter. Ik houd het heel kort. Ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Hij geeft zijn antwoorden op een prettige manier. Dat apprecieer ik. Toch zijn wij niet echt veel dichter bij elkaar gekomen. Wij hebben ongeveer een halfjaar geleden afgesproken dat wij de molentjes met wetboeken die hier achter in de zaal staan, met daarin grote hoeveelheden wetgeving, niet onnodig vullen met nieuwe boekjes. De VVD is het daarmee altijd erg eens geweest. Je

zou dus verwachten dat het gevoel dat er sprake is van gebrek aan noodzaak voor deze wet, in wat bredere kring zou bestaan.

De staatssecretaris heeft gelijk als hij zegt dat wij spreken over drie stukken wet, en niet over twee. Bij de appel en de peer komt dus nog een tomaat. De essentie van de wet is toch het eerste deel, over collegegelddifferentiatie. Er wordt ook gesproken over examencijfers en motivatie. Oké, maar dit gaat wel gewoon over examencijfers, motivatie én geld. Het gaat hierbij echt om een hoop geld. Dit leidt tot studenten uit Laren, uit Haren, uit Wassenaar en uit Vught. Daar wordt veel VVD gestemd. De VVD is dus eigenlijk gewoon bezig met het financieren van de eigen voorsprong.

Ik ben het eens met wat de heer Essers zegt over het ex ante-element. Veel wetgeving komt tot stand zonder dat er een gedegen fase van terugkijken is geweest. Het gehalte van "lessons learned" van veel zaken die wij hier bespreken, zou kunnen worden opgehoogd. Dat geldt ook voor dit wetsvoorstel. Wij beginnen hiermee immers niet bij nul. Welke rol speelt het verschil tussen meisjes en jongens? Welke rol speelt de afkomst of de gezinssituatie? Je kunt veel meer doen op ex post-niveau om deze wetgeving goed te verankeren.

De andere vragen die ik heb gesteld, heeft de staatssecretaris beantwoord. Ik stel nogmaals dat wij moeten investeren in pabo's, niet in elitair onderwijs.

De **voorzitter**: Bravo! Qua tijd dan!

**

*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Ook wij danken de staatssecretaris voor de heldere antwoorden. Ook wat betreft de harde knip zijn wij tevreden gesteld met de antwoorden van de staatssecretaris. Door al die harde en zachte knippen deed de beantwoording haast denken aan de broodafdeling van de Albert Heijn. Deze wet heeft als doel dat excelleren mogelijk wordt en dat daarvoor speciale programma's en specifieke opleidingen worden ingericht. Wij steunen dit doel van harte. Het is volgens ons ook echt nodig.

Ik begrijp uit de antwoorden van de staatssecretaris dat hij wat betreft het wetenschappelijk onderwijs wel ruimte ziet voor university collegeachtige opleidingen. Tegelijkertijd zal dit waarschijnlijk beperkt blijven tot een bepaalde stroom. Kan de staatssecretaris nog even ingaan op de ruimte die er hierbij nog is voor de macrodoelmatigheidsvoorwaarden? Zou dit bijvoorbeeld kunnen betekenen dat er een university college op basis van identiteit komt? We hebben al de bijzondere instellingen voor hoger wetenschappelijk onderwijs. Een opleiding op basis van identiteit zou ook kunnen passen binnen de macrodoelmatigheidsvoorwaarden.

Ik ga verder met het hbo. Ik onderstreep dat het hbo belangrijk is. Bij excelleren denken we heel vaak aan de universiteiten, maar dat is volgens mij te eenzijdig. Er wordt ook geëxcelleerd in beroepsopleidingen, waar men zich voorbereidt op een professionele carrière. We zijn het er van

harte mee eens dat je ook aan de onderkant van het hbo strenger moet zijn als het gaat om de instroom van mbo'ers. Het hbo kan niet alles absorberen en kan niet alles tegelijkertijd willen. Het is juist belangrijk dat het hbo weer groeit in kwaliteit en niveau. We zullen dus ook aan de bovenkant dingen moeten doen. Als voorbeeld daarvan wordt genoemd dat vwo'ers drie jaar mogen studeren op het hbo. Dat is wel mooi voor die vwo'ers, maar we moeten ook excelleren op het hbo mogelijk maken. Dan moeten we denken aan hbo-masters en aan honoursprogramma's. De vraag is wat de staatssecretaris doet om prikkels uit te delen zodat ook die ontwikkelingen binnen bereik komen.

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Ik ben blij met het feit van de beantwoording van de vragen, niet zozeer met de inhoud ervan.

Op een aantal punten wil ik nader ingaan, allereerst op de doelstelling van het onderwijs. Uiteraard ben ik het ermee eens dat een puur pedagogische doelstelling, waarbij het alleen maar gaat om de vorming van mensen, niet voldoende is. Het gaat ook om vaardigheden. Waar het uiteindelijk om gaat, is dat je mensen erop voorbereidt op participatie in de samenleving. Zij moeten zich kunnen vormen tot wie zij zijn als mens, op een manier die aansluit bij wat de samenleving nodig heeft. Een emancipatoir aspect kan daarom aan het onderwijs ook niet ontzegd worden. Zojuist is de toegankelijkheid van het onderwijs aan de orde geweest. Je moet de vraag stellen wat je doet met mensen in achterstandssituaties. Ik ben bang dat de staatssecretaris mijn vraag op dat punt zojuist niet helemaal goed begrepen heeft. Misschien heb ik het ook niet goed uitgelegd. Het ging mij niet om mensen die qua leermogelijkheden een achterstand hebben, maar om mensen uit een lagere sociaaleconomische klasse, die uitstekend een excellentietraject zouden kunnen volgen, maar om de enkele reden dat daarvoor een heel hoog collegegeld wordt gevraagd, een leenaversie hebben. Daardoor worden zij afgeremd om een excellentietraject te volgen, terwijl zij dit wel zouden kunnen. Om die groep gaat het mij. Ik ben blij met de toezegging over de toetsing na zes jaar, maar ik vrees dat zes jaar voor de groep die nu zou beginnen met studeren wel erg ver vooruit is. Ik sluit aan bij collega Koole, die op dat punt graag eerder stappen zou willen zien.

Ik heb de antwoorden op de vragen over de harde knip gehoord, maar ze bevredigen mij niet. De staatssecretaris zegt dat de motie-De Rouwe/Lucas zo verstaan moet worden dat er één jaar uitstel van implementatie kan komen. Dat lost dus niet het probleem op van kleinere opleidingen die niet meerdere instroommomenten kunnen creëren, vanwege de omvang van de opleiding. Dit kunnen zij in ieder geval niet doen zonder afbreuk te doen aan het didactische principe van de doorlopende leerlijn van zo'n studie. Voor zover je dat belangrijk vindt, lost deze maatregel wel iets op

voor de competitie tussen instellingen, maar daarvoor moeten mensen boeten die een minimale vertraging oplopen en een opleiding volgen die alleen maar als kleine opleiding wordt aangeboden. Die minimale vertraging kan komen door een stage in het buitenland, een scriptie, roostering en dergelijke. Dat zou dan al voldoende zijn om een jaar lang te moeten wachten. Anders gezegd: de harde knip voor de kleine opleidingen draagt niet bij aan excellentie, wat de bedoeling was van het wetsvoorstel, maar aan concurrentie.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. De tijd loopt door, maar dat is mijn geval geen punt, want ik zal mij aan de twee minuten houden.

Ik dank de staatssecretaris voor de heldere beantwoording. Het is goed om te horen dat hij aangeeft dat de economische component in het wetsvoorstel, de plannen en dus de hervormingen in het onderwijs echt belangrijk is.

Wij hebben nog wel een vraag over de betrokkenheid van het bedrijfsleven. Dat de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de bachelor Liberal Arts and Sciences niet voor de hand ligt, snappen wij, maar niet alle intensief, residentieel en kleinschalig onderwijs heeft betrekking op liberal arts. En hoe zit het met de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de masters die betrekking hebben op de sciences, de technologie? Daar zouden wij graag nog wat meer over willen weten van de staatssecretaris.

Een vraag over het accreditatiekader is onbeantwoord gebleven. Wij wezen erop dat het accreditatiekader niet makkelijk te doorgronden is. Wij zijn bang voor bureaucratisering en voor de hoeveelheid tijd die instellingen kwijt zijn met het laten zien dat ze aan de criteria voldoen. Graag zouden wij van de staatssecretaris willen weten hoe hij de bureaucratisering van het accreditatiekader verder voorkomt.

Voor de goede orde, wij zullen dit wetsvoorstel steunen. Zoals de staatssecretaris zei, hebben studenten en instellingen recht op de beste match. Het is goed dat de lat hoger wordt gelegd voor studenten en instellingen. Ook wat ons betreft: ruim baan voor dit wetsvoorstel.

*N

Staatssecretaris **Zijlstra**: Voorzitter. Dank aan de leden van de Kamer voor hun bijdrage in tweede termijn. Die verduidelijkt zaken soms weer.

De heren Ganzevoort en Koole vroegen zich af hoe wij kunnen voorkomen dat studenten alleen vanwege de geldelijke component niet gaan deelnemen aan een dergelijke studie. De heer Ganzevoort had het over studenten uit achterstandsgroeperingen. Dat legde de heer Koole ook als punt neer. Ten eerste heeft iedere student de mogelijkheid om het collegegeld via het collegegeldkrediet te lenen. Dat is een investering die een student doet in zijn eigen toekomst. Ten tweede hoeft een instelling niet generiek, voor iedere student, verhoogd collegegeld te heffen.

Instellingen geven ook aan dat zij zeker gebruik zullen maken van de vrijheid om voor individuele studenten lager collegegeld te vragen dan het collegegeld dat in de folder staat.

Dat instrument wordt ook elders in de wereld vaak toegepast met name voor leerlingen die cognitief zeer vaardig zijn maar op basis van de portemonnee mogelijkserwijs een andere keuze zouden maken. Ik zou terughoudendheid op dat vlak overigens onverstandig vinden van aankomend studenten, want ik ben oprecht van mening dat de beste investering die je kunt doen, een investering in je eigen toekomst is. De heer Ganzevoort sprak in dat verband over leenangst. Ik heb regelmatig overleggen waarop vooral wordt gesproken over het probleem dat studenten zo veel lenen. Met die leenangst valt het dus wel mee. Maar het punt is terecht: er zijn mogelijkheden met het collegegeldkrediet en met het individueel toepassen van een lagere collegegeldheffing voor bepaalde leerlingen.

De heer **Koole** (PvdA): Er zullen zeker studenten zijn die geen leenangst hebben. Daar kunnen we ook niet in generieke termen over spreken. Volgens mij werd zojuist gezegd dat in sommige groepen, juist groepen in economisch achtergestelde situaties, de leenangst veel groter is dan in andere groepen. En ook al geldt dat voor de rest helemaal niet, dan nog is het nuttig om daarmee rekening te houden.

De staatssecretaris zegt dat de instellingen een minder hoog collegegeld kunnen vragen als een zeer getalenteerde student van minder vermogende ouders wil studeren.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ook van vermogende ouders overigens.

De heer **Koole** (PvdA): Ja, maar daar is het misschien niet voor nodig. Kunnen de instellingen dan differentiëren tussen studenten van ouders met verschillende inkomens? Als dat zo is, hoe groot acht de staatssecretaris dan de kans dat instellingen dit doen? Ze snijden zichzelf daarmee namelijk in de vingers. De opleiding is duur, en zij moet worden gefinancierd door een hoog collegegeld. Als veel mensen uit de groepen die ik noemde naar die opleiding zouden gaan, en dus minder collegegeld hoeven betalen, kan de opleiding niet worden gerealiseerd.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik verwacht ook zeker niet dat de mogelijkheid voor enorme aantallen studenten zal worden toegepast. De mogelijkheid is er -- die hebben we met opzet opengelaten -- maar het zal echt niet zo zijn dat de helft van de studenten op die manier binnenkomt. Het zal gelden voor de uitzonderingen. Het is aan de instellingen om dat te toetsen op basis van de selectiegesprekken die ze met de studenten voeren. Mijn inschatting is echter dat het de uitzondering zal zijn die de regel bevestigt. Daarnaast, en dat is het generieke middel, is er het collegegeldkrediet. Dat vind ik nog steeds de beste investering in de eigen toekomst.

De heer Essers vroeg: hoe zit het met de informatie? Wordt de student niet op het verkeerde been gezet? Hij maakte wederom de mooie vergelijking met aandelenuitgifte. Als je aandelen uitgeeft, moet je er ook voor zorgen dat de informatie volledig correct is, anders ben je aan de beurt. Opleidingen moeten nu in de OER vastleggen wat precies van de opleiding verwacht mag worden. Als een opleiding een ander beeld schetst in de informatiefolder dan de OER en de opleiding zelf waarmaken, heeft de student nu al het recht om op basis van het Burgerlijk Wetboek individueel naar de bestuursrechter te gaan en om teruggave van gelden te vragen. Dan moet het wel goed zijn vastgelegd in de OER. Wij spreken instellingen erop aan dat het er staat en kijken naar de inspectie voor het risicogericht toezicht. Als de OER niet goed is ingevuld, heb je namelijk geen rechtsgrond.

In eerste termijn heb ik inderdaad niet gesproken over de best practices. Excuus daarvoor. We gaan ervoor zorgen dat de best practices worden opgepakt. We gaan die vertalen naar het veld: hoe wordt selectie toegepast, wat kunnen we ervan leren, wat gaat er goed en wat gaat er verkeerd? Dat doen we niet om ervoor te zorgen dat we generieke selectiecriteria krijgen, maar wel om ervoor te zorgen dat iedereen ervan op de hoogte is wat werkt en wat niet. Dat zeg ik de heer Essers dus graag toe.

Het onderzoek naar de cijfers vind ik een moeizaam onderwerp. Ik snap dat de heer Essers daar mogelijkheden in ziet. Cijfers kunnen wel eens vertekenen, was zijn pleidooi. Je zult dan echter ook mee moeten nemen hoe cijfers tot stand komen. Uit onderzoeken die al zijn gedaan, komt bijvoorbeeld naar boven dat jongens vaak meer behoefte hebben aan structuur in het onderwijs, terwijl meisjes beter in staat zijn om zelfstandig te leren. Dat kwam ook naar voren in de discussie rond de tweede fase, die we in het voortgezet onderwijs hebben gevoerd. In hoeverre neem je dat mee? Is de onderwijsvorm de oorzaak of is het de late bloei? Voordat we het weten, zijn we jarenlang aan het onderzoeken en is het onduidelijk wat we er uiteindelijk mee kunnen. Het is helder dat cijfers een goed criterium zijn om op te selecteren. Als je het echter alleen op cijfers doet, treedt er inderdaad een aantal nadelen op. Daarom vinden wij dat er nog een tweede component bij hoort, bijvoorbeeld motivatie. Vandaar de mix. Maar het onderzoek laat ik even achterwege.

De heer Smaling sprak over de VVD. Ik sta hier toch echt namens de Kroon, maar ik zal er toch op ingaan. Volgens mij is er geen enkele partij bezig om zijn eigen voorsprong te financieren. Al was het maar vanwege het feit dat een groot deel van de in dit huis aanwezige partijen op een bepaald moment heeft meegewerkt aan de ontwikkeling van dit wetsvoorstel. De SP heeft hier niet aan meegewerkt. Dat geef ik toe, maar ik denk niet dat dit wetsvoorstel kan worden verbonden aan één partij, die daar een bepaalde bedoeling mee heeft. Volgens mij wordt het onderliggende doel van dit wetsvoorstel ook in deze Kamer breed onderschreven. Dit wetsvoorstel geeft studenten de kans om, waar ze extra kunnen, dit ook te doen.

De heer Kuiper stelde een vraag over de macrodoelmatigheid op basis van identiteit. Identiteit is geen onderdeel van de macrodoelmatigheid. Dit zal het ook niet worden. Waar men in eerste instantie wordt afgewezen, kan men volgens de macrodoelmatigheid niet alsnog worden toegewezen, ook niet als een university college een bepaalde identiteit heeft. Dit doen we in de brede zin niet, dus ook in de specifieke zin niet.

Wat het excelleren op hbo's betreft ben ik het zeer met de heer Kuiper eens dat het niet alleen om bijvoorbeeld de vwo'ers gaat die een driejarig bachelortraject volgen, maar voor het kabinet is hieraan gekoppeld dat dit moet leiden tot meer professionele masters in het hbo. Als je namelijk studenten die nu van het vwo naar het wo gaan, terug wilt krijgen in het hbo, dan moet je wel de mogelijkheid geven om een professionele master te volgen. Die hoort er wat ons betreft bij. Voor heel veel vwo'ers geldt dat zij wel op het vwo zitten, maar eigenlijk veel praktischer ingesteld zijn en niet zo zitten te wachten op de onderzoekscomponent. De feitelijk kortere studieduur in de bachelor wil het kabinet gebruiken om daarmee meer masters in het hbo te kunnen financieren.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Dat was ook mijn vraag. Gaat de staatssecretaris ook hbo-masters financieren in de toekomst?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Wij gaan inderdaad ook kijken naar de bekostigde hbo-masters. Nu is het zo dat ze niet bekostigd worden, maar door het bedrijfsleven betaald worden. Wij blijven natuurlijk toetsen of er behoefte aan is, maar wij gaan zeker naar bekostigde, professionele masters. Ik blijf ze stug "professionele masters" noemen. Dezelfde 10% die wij nastreven voor voor honoursprogramma's in het wo, geldt wat ons betreft ook in het hbo. Het maakt niet uit of je nu naar het hbo gaat of naar het wo. Er dient dezelfde drive in te zitten om de studenten te prikkelen om het maximale eruit te halen. Ik zeg wel eens over het hbo: de b staat voor "beroeps" en de b staat niet voor "tweederangs". Dit zien we te vaak naar voren komen, ook in recente discussies. De binariteit van ons stelsel, die belangrijk is, loopt langs de scheidslijn dat je aan de ene kant het wo hebt met onderzoekgerelateerd, wetenschappelijk onderwijs en academische vorming en aan de andere kant het beroepsonderwijs, het hbo. Dit is ook hoger onderwijs, maar het beroep staat hier centraal; je wordt klaargestoomd voor een vak. Dat is het onderscheid dat dit kabinet nastreeft en het is niet dat het een beter is dan het ander. Dit is nodig als we de beweging terug willen maken. 20% van de vwo'ers ging zo'n tien jaar geleden nog naar het hbo. Dit is nu nog maar 9%. Die trend willen we weer omdraaien. Dit gaat niet vanzelf.

Op de vraag van de heer Ganzevoort over de leenaversie ben ik ingegaan, maar nog niet op de vraag over de kleine opleidingen. Ik geef onmiddellijk toe dat wij in de ideale wereld zouden zien dat ook de kleine opleidingen meerdere instroommomenten hebben. Naast het generieke

punt van de harde knip vinden wij het belangrijkste dat studenten na hun bachelor een helder keuzemoment hebben, dat ze de keuze hebben om naar een andere instelling te gaan en dat ze kunnen kiezen om een andere master te gaan volgen dan de doorstroommaster. Wij erkennen dat dit ook een nadeel heeft en dat zit bij de kleine opleidingen. Daar ga ik verder niet geheimzinnig over doen.

Ik heb inderdaad verzuimd de vraag van mevrouw Duthler over accreditatie en bureaucratie te beantwoorden. De deans van de betrokken university colleges zijn nadrukkelijk betrokken geweest bij de vormgeving van de procedure. Ik heb er veel vertrouwen in dat zij geen enorm bureaucratisch circus hebben opgetuigd, want ze moeten er zelf immers ook aan voldoen. Daarnaast kan de procedure geïntegreerd worden in de accreditatie. Het hoeft niet iets extra's te zijn. Ook dat is een waarborg op dat gebied.

De heer Koole vroeg naar het bedrijfsleven en de sciences. Het afnemend veld is betrokken bij sciences, omdat sciences soms om bètagelateerd onderwijs gaat waarin bijvoorbeeld wordt toegewerkt naar de chemische industrie. Soms gaat het echter om wetenschappelijk onderzoek waarin kennisinstellingen het afnemend veld vormen. Dus ook daar geldt de balans dat het niet alleen het bedrijfsleven is; het is afnemend veld in bredere zin.

De heer Koole stelde de vraag: hoe zit het met sciences op het gebied van kosten? De meerkosten van sciences zijn nu al verwerkt in de tarieven. De extra kosten zijn dus niet om de sciencecomponent via de achterdeur te bekostigen. De sciencecomponent kost meer; daarbovenop mag je dan meer vragen, maar niet voor die sciencecomponent als specifiek onderdeel.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris voor zijn antwoord in tweede termijn.

**

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks, de OSF en 50PLUS wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

Ik nodig de leden nu uit mij te volgen naar de Noenzaal voor het diner ter afsluiting van het parlementaire jaar.

**

De vergadering wordt van 19.45 uur tot 21.25 uur geschorst.

*B

!Collegegeld langstudeerders!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wet verhoging collegegeld langstudeerders (32618).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **Zijlstra**: Voorzitter. Ik begin met het uitspreken van mijn felicitaties aan de heer Sörensen en de heer De Graaf vanwege hun maidenspeech. Ik hoop nog vele malen met hen de degens te mogen kruisen, maar dan wel in de goede zin van het woord.

Er is veel gezegd, ook over de procedure. De Kamer gaat natuurlijk over haar eigen agenda. Ik zou niet de euvele moed hebben om daarin te treden, maar ik wil er wel een paar opmerkingen over maken. Op 8 maart heeft het kabinet een brief ontvangen van de Voorzitter van de Eerste Kamer waarin werd aangegeven dat het kabinet wetsvoorstellen die het nog voor het zomerreces zou wensen te behandelen, voor 28 april diende in te leveren bij de Eerste Kamer. Het kabinet heeft dit met het voorliggende wetsvoorstel gedaan. Op 10 mei heeft de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van de Eerste Kamer de behandeling van het wetsvoorstel geopend. Op 31 mei is het voorlopig verslag vastgesteld dat als sluitingsdatum 24 mei had. Op 17 juni is de memorie van antwoord ingediend. Op 21 juni heeft de Kamer vervolgens aangegeven nog een brief in dit verband te willen ontvangen die ze op 23 juni ontvangen heeft. Op 28 juni heeft de Eerste Kamer de inbreng geleverd voor een nader voorlopig verslag dat op 1 juli om 9.00 uur 's ochtends is vastgesteld. Om 12.00 uur op dezelfde dag hebben wij het antwoord daarop gestuurd. Ik zeg er onmiddellijk bij dat ik geen garantie bied voor de toekomst dat deze snelheid altijd en bij elk wetsvoorstel betracht kan worden, maar ik hecht eraan om aan te geven dat wij gepoogd hebben om binnen de door de voormalige Voorzitter van de Eerste Kamer aangegeven tijdslimieten te blijven en dat dit ook is gelukt. Gezien de discussie die zich hierover ontspon, wilde ik dit helder maken. Nogmaals, de Eerste Kamer gaat over haar eigen agenda.

De heer Koole zei dat de nadere beantwoording pas op vrijdag binnenkwam, maar wij hebben letterlijk binnen drie uur nadat het verslag was vastgesteld een antwoord gegeven. Veel sneller dan dit lijkt mij moeizaam.

De heer **Koole** (PvdA): De gang van zaken was inderdaad zoals de staatssecretaris schetste. Ik neem aan dat alles volgens afspraak gebeurt is, bijvoorbeeld de indiening van het wetsvoorstel voor eind april. Het gaat echter erom dat voor eind april niet was te voorzien dat in de voorstellen van de wet, maar vooral in de beantwoording van de vragen over dit wetsvoorstel door de staatssecretaris zo veelvuldig zou worden verwezen naar het Strategisch Akkoord. Dat was voor eind april echt niet te voorzien. Er is zo veelvuldig verwezen naar het Strategisch Akkoord dat je dit alles in samenhang zou moeten behandelen. Wij

kregen het Strategisch Akkoord echter pas afgelopen vrijdag. Wellicht zijn daar goede redenen voor, maar in het kader van een zorgvuldige wetsbehandeling zou het mooi geweest zijn als er meer ruimte was geweest om dit wetsvoorstel in samenhang te behandelen met het Strategisch Akkoord, maar dat is onmogelijk gebleken. Dat is jammer. De Kamer heeft die samenhang overigens niet gesuggereerd; die is vooral in de beantwoording van vragen door de staatssecretaris zelf gesuggereerd. Ik vroeg de staatssecretaris of hij deze gang van zaken betreurt. In ieder geval verdient die gang van zaken geen schoonheidsprijs, zoals ik al zei. Daar gaat het over.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Wij hebben inderdaad in de beantwoording van de vragen van de leden der Kamer aangegeven dat de strategische agenda op het gebied van intensiveringen en toekomstig beleid allerlei invullingen zal geven. Ik wil ook kwijt dat het heel vreemd zou zijn als wij hier alleen wetsvoorstellen kunnen behandelen als alle implicaties die daaruit voortkomen ook helder zijn. Ruim baan voor talent, een ander wetsvoorstel dat wij vandaag ook hebben besproken, loopt sinds 2003. In de beantwoording daarover is ook regelmatig verwezen naar de strategische agenda. Ook daarvoor geldt dus eigenlijk hetzelfde bezwaar. Ik snap de overweging van de heer Koole. Daarom hebben wij onmiddellijk, zelfs nog voordat de ministerraad was afgerond, de strategische agenda naar de Kamer gestuurd. Ik begrijp dat de Kamer daar inzicht in wilde hebben, maar het totale beeld hoeft niet bij de Kamer ingediend te zijn. Anders krijgen wij namelijk een soort patstelling, omdat het een op het ander moet wachten. Dan komen wij echter nooit verder in de besluitvorming.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik wil graag een misverstand bij de staatssecretaris wegnemen voor zover het mijn fractie betreft. Voor zover de staatssecretaris in mijn woorden in eerste termijn iets van onvrede over de procedure bespeurde, betreft dat niet de staatssecretaris. Ik heb er namelijk alle begrip voor dat hij zijn voorstel zo snel mogelijk ook door de Eerste Kamer wil loodsen. Mijn onvrede zit in het feit dat de Kamer zélf meent met de door de staatssecretaris gewenste snelheid te moeten meegaan, terwijl dat naar ons oordeel niet nodig is. Wil de staatssecretaris wel nogmaals aangegeven of de financiële doelstelling van dit wetsvoorstel ook wordt gehaald als wij de wet bijvoorbeeld pas op 1 oktober in plaats van op 1 september laten ingaan?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als de wet op 1 oktober, 1 november, 1 maart of wanneer dan ook wordt aangenomen, geldt het financiële kader zoals het voorligt. Zoals ik in mijn brief echter al heb aangegeven, zitten er ook een aantal aspecten in die per 1 september dienen in te gaan. Dat betreft reparatiewetgeving. Belangrijker is dat wij met de hoger onderwijsinstellingen, de hbo's en de universiteiten, het gesprek aangaan over het hoofdlijnenakkoord dat wij dit najaar willen sluiten. Daarin moet de concrete vertaling plaatsvinden.

Dat kan alleen maar worden vormgegeven als ook helder is dat het financiële plaatje dat in het regeerakkoord staat zich daadwerkelijk voordoet. Anders gaat iedereen op zijn handen zitten en wacht iedereen af totdat het culmineert in wetgeving en besluitvorming. Ik heb in de brief aangegeven dat dit het voornaamste argument is. Wij willen geen tijd verliezen, omdat het al lang genoeg heeft geduurd sinds de commissie-Veerman. Wij willen daarom tot concrete invulling overgaan. Ik dank de heer De Graaf omdat hij helder aangeeft wat zijn pijnpunt is.

De heer Koole vroeg of wij naar alternatieven voor deze bezuiniging hebben gezocht. Ja, wij hebben natuurlijk ook bekeken of het op andere manieren kon worden gedaan. Wij hadden een aantal andere dingen kunnen doen. De vraag "wat doen wij?" is ook tijdens de onderhandelingen over de kabinetsformatie aan de orde gekomen; nemen wij een langstudeerdersmaatregel, introduceren wij een sociaal leenstelsel of kiezen wij voor een collegegeldverhoging? Er is echter bewust gekozen voor een langstudeerdersmaatregel om juist studenten aan te spreken op de extra kosten van langer studeren dan naar onze mening noodzakelijk is. Dat is niet nominaal; het is nominaal en dan nog een jaar extra in de bachelor en een jaar extra in de master. Er is bewust niet voor die andere zaken gekozen, maar natuurlijk is daarover nagedacht.

De heer Koole vroeg ook het met de investeringen zit; vloeien die terug in het hoger onderwijs? Ja! Dat was in eerste instantie echter niet de bedoeling. De behandeling in de Tweede Kamer, het amendement en wat ik huiselijk "het mandje" noem, het passend onderwijs en de langstudeerdersmaatregel -- dat heeft men ook in de brief meegekregen -- heeft ook het volgende effect gehad. In eerste instantie zat er een paar jaar een min voor de hoger onderwijsinstellingen in de plannen, maar die hebben wij eruit gehaald. Het geld vloeit dus terug in het hoger onderwijs.

De heer Essers en de heer Koole hebben een tegengestelde opvatting over de generieke korting. Dat is echter niet verwonderlijk gezien hun positie in het debat. De heer Essers is er blij mee, maar de heer Koole niet. De heer Koole gaf aan dat er voor de instellingen geen prikkel is om langstuderen te beperken, omdat het feitelijk een generieke korting is. Ja, de korting op de instelling is een generieke korting; dat klopt. Dat hebben wij naar aanleiding van het verslag van de Raad van State zo vormgegeven. Overigens bestaat er, zoals naar ik meen de heer Smaling suggereerde, geen perverse prikkel om langstuderen te stimuleren. De €3000 die een instelling binnenhaalt op een langstuderende student, wordt door de overheid gekort op die instelling. Het is dus niet zo dat je generiek gekort wordt om vervolgens per langstudeerder €3000 als plus binnen te halen. Die perverse prikkel is er dus wel degelijk uit.

De heer Koole gaf ook aan dat een jaar extra geen overgangsrecht is. Het is een overgangstermijn en daarmee overgangsrecht. Ik kan het niet anders formuleren. Ik wil het ingediende wetsvoorstel, inclusief amendering door

de Tweede Kamer, behandelen om te voorkomen dat wij een uitgebreide discussie gaan voeren over het originele wetsvoorstel. Ik verdedig nu eenmaal voorstellen die hier zijn ingediend. Maar nogmaals, dat wetsvoorstel bevat een overgangstermijn van een jaar en daarmee is sprake van overgangsrecht. De Eerste Kamer heeft een discussie gevoerd over de vraag of dat voldoende is; de heer Kuiper is in dat verband ingegaan op de cohortbenadering.

De heer Koole heeft nog gevraagd of een vermelding in het regeerakkoord wel voldoende grond voor overgangsrecht is. Dat het geen overgangsrecht is, ben ik met de heer Koole eens. Een vermelding in het regeerakkoord zonder feitelijke besluitvorming over een wetsvoorstel is geen formeel overgangsrecht. Het is wel iets waarmee men rekening kan houden bij een maatregel die eraan komt. Wij vinden nog steeds dat je rekening kunt houden met wat in het regeerakkoord staat en waarover gecommuniceerd wordt, en dat je er rekening mee moet houden zodra het in het Staatsblad wordt gepubliceerd. In de Tweede Kamer is hierover ook heel specifiek gedebatteerd naar aanleiding van twee amendementen. De Tweede Kamer hechtte er zeer aan -- de Eerste Kamer heeft natuurlijk haar eigenstandige bevoegdheid -- dat dit overgangsrecht ook voor een jaar werd vastgelegd. Zij wilde het op 1 september laten ingaan en daarom vonden wij het noodzakelijk om voor het zomerreces tot besluitvorming over te gaan.

De heer **Koole** (PvdA): U zegt dat het een overgangsmaatregel en daarmee overgangsrecht is. Het wordt bijna een semantische discussie. Bij overgangsrecht gaat het er toch om dat je voor een tussencategorie ook voor een tussenperiode speciaal recht creëert. Die tussenperiode is gewoon opgeschoven. Vanaf 1 september 2012 geldt het voor alle gevallen daarna. Bij een cohortbenadering zou er sprake zijn van overgangsrecht. Dat is het niet en daarom zou ik dat ook geen overgangsrecht willen noemen. Wat dat betreft blijft de discussie wat heen en weer gaan en dat zou ik erg jammer vinden. Op dat andere punt kom ik dadelijk in tweede termijn terug.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dan kom ik bij het volgende punt. De heer Koole en velen met hem vroegen hoe het met de deeltijders zit: waren er geen andere manieren om de vluchtroute te voorkomen? Mevrouw Duthler stelde voor om met een leeftijdsgrens te werken, de heer De Lange stelde voor om met een beperkte houdbaarheid van studiepunten te werken. Ook wij hebben bekeken of er andere middelen zijn om het weglekken van de maatregel te voorkomen. Wij hebben een inschatting gemaakt, die ik in het debat overigens ook niemand heb horen bestrijden. Als je deeltijders niet meeneemt, zal men als men voltijds uit de studiefinanciering loopt en voor een hoger collegegeld in aanmerking komt, voor de route kiezen om zich als deeltijder in te schrijven, omdat het begrip "deeltijder" conform de WHW, artikel 7.7, niet zo veel inhoudt. "Deeltijder" staat niet nader omschreven in de WHW, anders dan dat men

geen studiefinanciering ontvangt. Dat maakt het dus het buitengewoon lastig om dat dicht te schroeien. Je kunt dan met leeftijd gaan werken, maar iemand die na een mbo-opleiding en een aantal jaren werken, bijvoorbeeld op zijn 24ste, besluit om een deeltijdstudie te gaan volgen, kun je dat toch moeilijk ontzeggen.

Wat betreft de studiepunten betekent dat feitelijk dat het na zes jaar ophoudt met de houdbaarheid van je studiepunten. Dat gaat veel verder voor studenten dan een verhoging van het collegegeld. Je komt dan bijna in een harmonisatiewetachtige situatie, want je moet feitelijk opnieuw beginnen met sommige zaken. Wij hebben daarnaar gekeken. Wij willen in een bredere discussie gaan bekijken of de definitie van deeltijd in de WHW aangepast moet worden. Dit heb ik ook aan de overkant, zoals het hier wordt genoemd, aangegeven. Er spelen immers meer dingen. Van de deeltijdstudies vindt 85% plaats in het private domein. Waarom moet 15% bekostigd worden? Is daarvoor een specifieke reden? En als die er is, moet het dan die 15% zijn, of meer of minder? Hoe zit het met de definitie? Willen we de brede definitie alleen maar hebben om maatwerk van instellingen mogelijk te maken? Dat is immers het positieve effect. Door een brede definitie kunnen instellingen heel gericht deeltijdstudies vormgeven. Als je de deeltijddefinitie echter wilt aanpassen om bijvoorbeeld in het kader van langstudeerders tot maatwerk te komen op dit specifieke gebied, heb je dus een probleem in het vormgeven van de deeltijdopleiding zelf. Als wij de deeltijdopleiding heel nauw definiëren in de wet, hebben instellingen weer geen bewegingsvrijheid. Die brede discussie, los van het voorliggende wetsvoorstel, willen we gaan voeren. Dat heb ik aangekondigd. Wij willen voor het eind van dit jaar feitelijk vaststellen of we over moeten gaan tot een aanpassing van de definitie. Als het antwoord daarop "ja" is, zullen we zo snel mogelijk de exercitie houden met vragen als: hoe en wat heeft het voor implicaties op het publieke en private domein, et cetera?

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Mijn fractie heeft er grote moeite mee dat deeltijders ook erg worden belast met de verhoging van het collegegeld, terwijl zij tot een heel andere categorie behoren, en in eigen tempo en gemotiveerd studeren. De enige reden waarom zij nu worden betrokken bij deze maatregel is dat er geen vluchtroute mag ontstaan. Het gaat dus om een bepaald effect dat niet mag optreden. Daar hebben zij part noch deel aan, maar omdat dit effect niet mag optreden, worden ook zij onderworpen aan deze maatregel. Dat weegt bij ons heel zwaar. De staatssecretaris zegt dat 85% in de private sector zit en dat 15% door de WHW wordt geraakt. Ik ben benieuwd naar de aantallen. De voorbereidingstijd voor dit wetsvoorstel was kort, dus ik hoop dat mij vergeven wordt dat ik deze vraag stel. De staatssecretaris wil de definitie veranderen. Wij hebben een jaar uitlooptijd. De wet gaat, als hij vandaag wordt aangenomen, in op 1 september, maar de boete treedt pas een jaar later in werking. Kan de staatssecretaris nu niet zeggen dat hij dit jaar gaat gebruiken om daar iets aan te

doen? Kunnen de deeltijders niet nu al worden ontzien? Er wordt aan de definitie gesleuteld, maar ik wil meer weten. Wat gaat er precies gebeuren en kan dat ertoe leiden dat deze groep niet getroffen wordt door deze onevenredige belasting?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik heb niet gezegd dat ik aan de definitie ga sleutelen. Rond het begrip "deeltijd" is er een veel breder spectrum aan onduidelijkheden, omdat artikel 7.7 van de WHW buitengewoon algemeen is. In het licht van de verdeling tussen privaat en publiek vind ik het nodig om die evaluatie maken. Wat moet deeltijd qua maatwerk mogelijk maken? Hoe zit het geheel in elkaar? De heer Kuiper zegt dat ik de deeltijders alleen maar meeneem om een wegleffect weg te nemen. Let wel, 85% in het hbo en 75% in het wo studeert op tijd af. In het hbo wijkt dit percentage bij deeltijdstudenten niet af van voltijdstudenten. In het wo is het verschil inderdaad wat groter. Wij vinden daarom dat wel degelijk mag gelden dat ook de studietijd van deeltijdstudenten onder het wetsvoorstel valt. Het argument daarvoor is dus niet alleen het voorkomen van weglekken. Er is ook een inhoudelijk gemotiveerd argument.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): De tijdsfactor werkt heel anders bij deeltijdstudies. Er zijn mensen die een drukke baan hebben en daarnaast een deeltijdstudie volgen. Zij willen daar bijvoorbeeld acht of tien jaar over doen en plannen die tijd in, maar zij doen hun studie wel gemotiveerd. Ik vind dat de rechtsonzekerheid in dit soort situaties heel anders moet worden gewogen. De staatssecretaris geeft deeltijdstudenten niet zo heel veel uitlooptijd en ze worden toch wel stevig getroffen door de verhoging van het collegegeld met €3000.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Op het hbo is het verschil in percentages tussen voltijders en deeltijders niet te zien. In het wo is dat verschil wat groter; dat moet ik de heer Kuiper toegeven. Ook deeltijders maken echter gebruik van de faciliteiten van een instelling. Daarom blijft het kabinet van mening dat je hen daarop wel degelijk mag aanspreken. Instellingen moeten hun curriculum daar wel op aanpassen; de heer Ganzevoort vroeg hiernaar. Hij maakte daarvan dat de studiecontent van deeltijdstudies dan zou worden gehalveerd. Ik wil benadrukken dat dit niet de invulling is van het kabinet. Soms hakken instellingen met het oog op organisatiegemak het curriculum van een deeltijdstudie van één jaar in tweeën. Daardoor wordt de tijd in één keer verdubbeld, terwijl er ook studenten zijn die prima in staat zijn om het sneller te doen en die dat ook graag willen. Instellingen moeten er dus ook voor zorgen dat deeltijdstudenten die sneller willen studeren en het dus helemaal niet precies in die blokken willen doen, daartoe de mogelijkheid krijgen. Dat is wat de regering op dat punt beoogt; dat zeg ik ook tegen de heer Ganzevoort. We willen dus niet dat de studie minder gaat inhouden. Dat zou inderdaad het paard achter de wagen spannen zijn.

De heer **Essers** (CDA): Een debat is bestemd om nader tot elkaar te komen. Ik begrijp dat de staatssecretaris zegt dat het begrip "deeltijd" heel diffuus is gedefinieerd in de WHW en dat daar dus nadere invulling aan gegeven moet worden. Dat geldt zeker voor een wetsvoorstel dat betrekking heeft op langstudeerders. Ik begrijp ook dat een weglekroute dreigt als je hier niets aan doet en dat instellingen moeten worden aangespoord om mensen niet nodeloos aan het werk te houden. Ziet de staatssecretaris, net als wij, dat er met name in het wetenschappelijk onderwijs mensen zijn die een reële deeltijdopleiding volgen waarvoor zeven jaar nominaal staat en voor wie het disproportioneel uitpakt als je ze na zes jaar als langstudeerder aanmerkt, terwijl ze gewoon het nominale circuit volgen? Ziet de staatssecretaris dat er binnen het wetsvoorstel disproportionele gevolgen zijn voor sommige deeltijders?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Heeft een studie een nominale studieduur van zeven jaar, dan treedt dat probleem niet op. Ik neem aan dat de heer Essers doelt op de casussen in Tilburg en Nijmegen. Dat betreft de vormgeving van een studie. Als een instelling een deeltijdstudie zo inricht dat die feitelijk leidt tot langstuderen, dan moet de instelling heel goed bekijken of dat wel een goede vormgeving is. Dat heb ik net ook in mijn antwoord gezegd. Ik zeg de heer Essers na dat wij wel degelijk zien dat een ruime definitie van "deeltijd" in de wet ook dit soort zaken met zich brengt. Niet alleen om deze reden, maar om allerlei redenen willen wij daarnaar kijken. Stellen wij aan het eind van dit jaar vast dat wij de definitie moeten wijzigen, dan zullen wij tegen deze Kamer en de Tweede Kamer ook zeggen dat wij een andere definitie gaan hanteren en aangeven wat dat impliceert voor allerlei wetgeving, waaronder de nu voorliggende wet.

De heer **Essers** (CDA): Dat heb ik goed gehoord. Ik merk alleen op dat die zeven jaar er al was voordat de Wet langstudeerders er was. Het gaat erom of er goede argumenten zijn voor die zeven jaar, of dat voldoet aan alle accreditatievoorwaarden en alle kwaliteitseisen. Als die vraag bevestigend wordt beantwoord, kun je dat moeilijk de instellingen verwijten. Als je zegt dat het eigenlijk ook korter kan, dan natuurlijk wel. Ik denk dat eerst wel de discussie gevoerd moet worden waarom het zeven jaar is. Zitten daar bepaalde gedachten achter, zoals dat die mensen in de praktijk werkzaam zijn en het een heel zware studie is? Als dat het geval is, denk ik dat we heel goed moeten kijken naar de resultaten van die evaluatie aan het eind van het jaar.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Het begint inderdaad met de vraag of het sneller kan. De heer Smaling vroeg wat de implicatie is voor de staatssecretaris zelf, die er zes jaar en vier maanden over heeft gedaan, en voor andere bewindspersonen. Om een voorbeeld te noemen, de heer Teeven heeft in deeltijd zijn rechtenstudie in tweeënhalve jaar gedaan en daar staat qua organisatie heel wat

anders voor. Je moet de student daartoe wel de mogelijkheid bieden. Ik durf te zeggen dat de langstudeerdersmaatregel voor mij persoonlijk buitengewoon goed had gewerkt. Ik geef eerlijk toe dat ik op kosten van de Staat bijna een halfjaar aan mijn studie heb vastgeplakt op de Antillen. Dat was mogelijk en dat heb ik gedaan. Als ik daarvoor extra had moeten betalen, denk ik dat ik er nog eens diep over had nagedacht. Ik ben er dus van overtuigd dat dit effect zal optreden, maar dan kom ik op een ander discussiepunt, waar ik nog op terugkom.

De heer **Smaling** (SP): Als de staatssecretaris die vier maanden gemist zou hebben, had dat weer geschied in zijn vorming en zijn brede blik.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nou nee, mijn vorming was het feit dat ik daar stage heb gelopen. Ik geef onmiddellijk toe dat deze heel vormend was, net als een heleboel andere zaken. Het feit dat ik daar nog een paar extra maanden aan het strand heb gelegen, heeft weinig aan mijn vorming gedaan, kan ik u zeggen, anders dan een gezonde bruine tint.

De heer **Smaling** (SP): In mijn bijdrage had ik een paar punten genoemd die het voor deeltijders extra moeilijk maken, met name als het tweede studie betreft. Er zijn vrij veel mensen die een tweede w-master willen doen, maar die al een bachelor en een master achter de kiezen hebben. Zij worden dubbel getroffen. Ik zou erg graag enig medelijden voor hen willen zien bij de staatssecretaris, want dit kun je toch niet laten gaan.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dit onderwerp is al eerder gepasseerd in dit huis: de tweede studie en door wie deze wordt betaald. Er is al eerder vastgesteld dat het leidende principe daarbij is dat iedereen één bachelor en één master bekostigd krijgt. Die discussie wil ik, met uw welnemen, niet overdoen in het kader van dit wetsvoorstel.

De heer **Smaling** (SP): Ik wil hiermee zeggen dat die deeltijder twee keer met heel hoge kosten wordt geconfronteerd: aan het begin met het instellingscollegegeld en aan het eind omdat de looptijd in de langstudeerdersboete gaat vallen. Dat lijkt mij echt disproportioneel.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als je instellingscollegegeld betaalt, heb je geen verhoogd wettelijk collegegeld. De langstudeerdersmaatregel gaat om een wettelijk collegegeld dat €3000 hoger is dan het lage wettelijk collegegeld. Het instellingscollegegeld is een derde categorie. Als je daaronder valt, is het niet zo dat je ook nog wordt getroffen door het verhoogd wettelijk collegegeld. Die twee gaan niet samen.

De heer **Smaling** (SP): Ik ben bang dat er sprake is van spraakverwarring. Ik bedoel dat je bij binnenkomst niet €1700 betaalt, maar vijf keer €1700 instellingscollegegeld, en je studie loopt uit en dan loop je tegen €3000 per jaar

langstudeerdersboete aan. Dat zijn de twee dingen die ik bedoel.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dat gebeurt niet, want als je instellingscollegegeld betaalt, ontstaat er niet een situatie dat je voor verhoogd wettelijk collegegeld, want dat is de langstudeerdersmaatregel, in aanmerking komt, want je betaalt geen wettelijk collegegeld, maar je betaalt instellingscollegegeld. De situatie die de heer Smaling aangeeft, kan zich dus niet voordoen.

Diverse leden hebben gevraagd of de langstudeerdersmaatregel ertoe leidt dat moeilijkere studies, met een twee- of driejarige master, wat minder populair worden bij studenten. De heer Smaling gaf dat buitengewoon beeldend aan met zijn opmerkingen over de vrijetijdsbestedingstudie en het ezeltje. De calculerende student maakt een omgekeerde keuze. Bij de langjarige masters tref je de minste langstudeerders aan. Daar zit ook wel enige logica in. Als het masterprogramma twee jaar duurt in plaats van een jaar, heeft men meer studietijd en is er nog steeds hetzelfde uitloopjaar. Iedere verstandig calculerende student die de langstudeerdersmaatregel wil ontwijken, komt uit bij een meerjarige masteropleiding, bijvoorbeeld in de bètaopleidingen. Dat is iets wat wij ook moeten vaststellen.

De leeftijd van 30 jaar vinden wij geen goed criterium. Ik dank mevrouw Duthler voor haar steun. Ombuigingen zijn nodig om intensiveringen in het onderwijs mogelijk te maken. Diverse leden hebben gevraagd waar het wetsvoorstel nu precies over gaat. Is het nu studierendement of zijn het ombuigingen om daarmee geld vrij te spelen voor intensiveringen? Het is beide. Dit is niet het eerste wetsvoorstel dat meerdere doelstellingen heeft. De financiële implicaties van uitstel raakten niet zozeer het studierendement maar veeleer de financiële component. Dat wil echter niet zeggen dat de ombuigingsvariant het leidende principe is. Beide zaken zijn van belang in het voorstel.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Werken die twee doelstellingen niet tegen elkaar in? Als je de ene doelstelling bereikt, kan je de andere niet meer realiseren.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik zie die tegenstelling niet.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Als studenten een hoger studierendement halen -- als zij zich door deze maatregel laten beïnvloeden en 100% harder gaan studeren -- komt er geen extra geld meer binnen.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Maar dan zijn er ook geen kosten. De heer De Graaf vroeg hoe het bedrag van €3000 tot stand is gekomen. Studenten staan wat betreft het macrobudget voor €6000 in de boeken: €3000 aan korting op de instellingen -- die hebben immers ook een verantwoordelijkheid -- en €3000 via de student. Zo komt het bedrag tot stand. In het model van de macrobekostigde student draait

de langstudeerder mee. Stel dat het zo effectief is, dat wij geen enkele langstudeerder meer overhouden. Voor het rekenvoorbeeld ga ik even uit van 62.000 studenten. Alle studenten die in de macrobekostiging zitten, zijn er dan uit. Die worden niet meer meegerekend. Je bent dus 62.000 maal €3000 in de macrobekostiging kwijt en dan heb je dezelfde korting als nu. Er zit dus helemaal geen discrepantie in want dit is gewoon de logica van ons financieringssysteem. Als studenten er niet meer zijn, worden ze niet meegerekend in de macrocalculatie en kun je dus ook niet zeggen dat het geld is verdwenen. Ik zie die tegenstelling dus nog steeds niet.

Mevrouw Duthler had het over het belang van goede voorlichting. Waarom bijvoorbeeld vervoegd aanmelden? Dat laatste moet studiekeuzegesprekken mogelijk maken. De instellingen moeten weten wie zich hebben aangemeld en moeten de gesprekken inplannen. Studenten moeten bijvoorbeeld de kans krijgen na afloop van een studiekeuzegesprek kenbaar te maken dat een instelling hen ervan heeft overtuigd dat ze beter op een plaats zijn bij een andere instelling of opleiding. Als dit alles moet gebeuren tussen 1 en 30 september gaat dat niet werken. Het is een aanmelddatum en niet de feitelijke inschrijfdatum.

Wij zijn bezig met de uitwerking van de motie-Van der Ham/Lucas over het collegegeldvrij studeren. Ook hier geldt dat wij proberen om precedentwerking te voorkomen. Als je met regels komt, moeten ze generiek gelden. Dat is een moeilijke component in dezen.

Ik dank de heer Sörensen voor zijn, ook inhoudelijk gedreven, steun. Hij stelde de vraag of er meer aandacht kan worden besteed aan het decanaat in het voortgezet onderwijs. Als ik dit breder interpreteer: hoe kunnen we ervoor zorgen dat in het voortgezet onderwijs zelf al aandacht wordt besteed aan studiekeuze, zodat de student niet na het eindexamen de deur uitloopt, foldertjes gaat verzamelen en eigenlijk aan de goden is overgeleverd? Ik wil hem zeggen dat wij dit ook belangrijk vinden. Gelukkig zijn er allerlei ontwikkelingen als pre-university colleges, waarin studenten die nog op het voortgezet onderwijs zitten, al kunnen proeven van wat zij kunnen verwachten in het hoger onderwijs. Ik ga dit met de sector opnemen, ook in het kader van de prestatieafspraken die ik wil maken, om ervoor te zorgen dat ook het funderende onderwijs -- want daar hebben we het feitelijk over -- wordt betrokken bij het studiekeuzeproces; daar begint het immers.

De heer De Graaf bleef consequent het woord "boete" gebruiken. Als het mij niet euvel wordt geduid, wil ik consequent blijven spreken over een verhoogd wettelijk collegegeld, want het is geen boete. De heer De Graaf had het over bonnenquota, misschien vanwege zijn dagelijkse praktijk, maar er is geen sprake van gedrag dat verboden is en dat is wel een essentieel onderscheid. Door rood rijden is verboden en daarvoor krijg je een boete. Lang studeren is niet verboden, maar wij bouwen wel een financiële

prikkel in om dat terug te dringen. Daarom is het een wettelijk verhoogd collegegeld en geen boete.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Graag wil ik de suggestie wegnemen dat ikzelf dagelijks zou worden geconfronteerd met bonnen. De staatssecretaris had het over mijn persoonlijke praktijk, maar het kan zijn dat hij iets anders bedoelde. Hoe kan een student een verhoging in één keer van €3000 anders zien dan een boete voor gedrag dat door de staatssecretaris wordt afgekeurd? Op zichzelf kan het heel legitiem zijn, maar hij moet een prijs betalen voor dat afkeurenswaardig gedrag. In het normale spraakgebruik zou ik eerlijk gezegd geen ander woord weten te verzinnen dan "boete". De staatssecretaris noemt het zelf een "financiële prikkel". Dat komt wel heel dicht bij elkaar. Het is een financiële prikkel, gericht op verandering van gedrag, op het voorkomen van, in de ogen van de staatssecretaris, slecht gedrag.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Het is ontmoediging. Het is wat anders dan een boete op verboden gedrag. Ik hecht er echt aan om dat helder te maken. Ik snap vanuit de optiek van de heer De Graaf best dat hij het zo wenst te noemen, maar dat is het niet. En om het ook voor de Handelingen helder te definiëren: het is geen boete, het is een financiële prikkel die wij inbouwen voor studenten. Nogmaals, er is niks aan de hand als ze een jaar langer doen over hun bachelor, er is niks aan de hand als ze ook nog eens een jaar langer doen over hun master. Pas als ze nog meer tijd nodig hebben, vinden wij dat de verantwoordelijkheid van de overheid niet ophoudt, maar minder wordt. Ook in die situatie blijft de overheid fors bijdragen aan de studiekosten van de betreffende student, maar het kabinet vindt dat je een student op een gegeven moment moet aanspreken op het feit dat hij daar niet alleen zit voor zijn maatschappelijke vorming en de eigen opleiding, maar dat dit de maatschappij ook geld kost. Daarom stellen wij deze maatregel voor.

De heer De Graaf verwees naar de Harmonisatiewet. Dit betrof wel een andere situatie; andere Kamerleden hebben dit goed geduid. Daarbij was feitelijk sprake van het feit dat studenten werden beperkt in hun inschrijvingsduur; studenten konden dus ineens niet meer studeren zoals zij daarvoor hadden gedacht. Dat is iets anders dan wat nu aan de orde is. Zoals net in de discussie is gezegd: bij deze maatregel kun je gewoon blijven studeren.

Op de vragen over de deeltijders ben ik ingegaan, evenals op de doelstellingen. Ik snap dat de heer De Graaf en anderen de doelstellingen niet onderschrijven; dat is hun goed recht. Wij hebben twee heldere doelstellingen geformuleerd. Het gedragseffect van 25% dat wij verwachten, is wel degelijk gebouwd op onderzoek. Ik geloof dat de heer Ganzevoort aangaf dat, als het oeronderzoek het enige was, dit wel wat mager zou zijn. Ik geef de heer Ganzevoort mee dat, als dit het enige was, dit inderdaad wat mager zou zijn, maar wij hebben ook een doorwrocht rapport uit 2004 gebruikt van het CPB, dat -- het is geen toeval -- uitkwam op

een te verwachten gedragseffect van dergelijke maatregelen van 25%. Daarom hebben wij dat ook gebruikt. Ook hiervoor geldt dus dat de regering wel degelijk heeft gekeken naar onderbouwing. Ik geef wel mee, wat ook de heer Smaling, de heer Ganzevoort en de heer De Graaf aangaven, dat het inderdaad zo is dat er nog nooit elders zo'n maatregel is genomen, althans niet voor zover ons bekend. In die zin is een onderzoek ook niets anders dan een onderzoek, en zal de praktijk straks moeten uitwijzen hoe het werkelijk is. Het is echter niet zo dat wij een en ander op niets hebben gebaseerd. Ik hecht eraan om dat hier aan te geven.

Dan kom ik nu op het IVESCR-verdrag en op wat ik maar noem het recht op het kosteloos volgen van hoger onderwijs, zoals het door een aantal leden van de Kamer is ingevuld. Dat is echter niet de strekking van dit verdrag. Dat is ook op te maken uit een van de stukken van de Eerste Kamer uit het vergaderjaar 1995/1996, te weten 24025, nr. 95b -- zeg ik voor de meeschrijvende notulist -- waarin destijds is aangegeven dat toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor iedereen een voorwaarde is, dat financiële belemmeringen niet mogen optreden, maar dat dit niet betekent dat het hoger onderwijs kosteloos moet zijn. Ik wijs ook op een vonnis van de rechtbank Amsterdam, gewezen door mr. Zijp, in een zaak tussen de Universiteit van Amsterdam en de Staat der Nederlanden, van 21 oktober 1981. Daarin heeft de rechtbank bevestigd dat het verdrag wel degelijk ook inhoudt dat de overheid tot verhoging van collegegeld en dergelijke mag overgaan, zolang de toegankelijkheid in algemene zin maar niet in gevaar komt. Dat is de strekking van het verdrag, en wij werken dus niet toe naar kosteloos hoger onderwijs op grond van dit verdrag.

Een andere zaak die door velen is aangegeven, is wat ik maar noem het creatief inschrijven door studenten om te ontkomen aan de langstudeerdersmaatregel. Ik begreep van diverse sprekers dat dit is aangegeven vanuit de VSNU. Het grappige is dat het de VSNU zelf is die dit kan oplossen. Door de juiste procedures en voorschriften te hanteren kan de instelling vormgeven aan de wijze waarop inschrijving dient te geschieden. Als dat onvoldoende gebeurt en als wij zien dat dit leidt tot situaties waarin studenten zich wel degelijk gaan uitschrijven, over de datum van 1 oktober heen gaan en zich weer inschrijven, kan ik aanvullende maatregelen nemen en dat zal ik dan ook doen. Als men dat als een toezegging wil beschouwen, is dat prima. Maar instellingen hebben er naar mijn mening helemaal geen belang bij om dit te faciliteren en ik ben er dan ook van overtuigd dat zij dat goed zullen invullen, zoals zij dat ook nu doen.

Ik ben ingegaan op de vraag van de heer Essers over de deeltijders in Nijmegen. De evaluatie met betrekking tot deeltijdstudenten was een belangrijk punt van de discussie in deze Kamer. Laat ik daarom nogmaals helder zeggen dat wij voor het einde van het jaar een besluit nemen over de vraag of wij een en ander gaan aanpassen. Dat

betekent overigens nog wel dat het enige tijd duurt voordat het aangepast is, want het betreft een wetswijziging. Dan kunnen wij een inschatting maken van de implicaties voor diverse wetten.

De heer Essers vroeg ook naar schakelprogramma's. Hij gaf aan dat hbo'ers die naar een wo-master willen, met schakelprogramma's te maken krijgen. Soms zitten zij in de bachelor en soms zitten zij in de master. Hoe zit het nu? Zo vroeg de heer Essers. Laat helder zijn dat een schakelprogramma per definitie een bachelor is, vanuit de wetgeving geredeneerd, omdat men nog niet aan een master is begonnen. Het is een voorwaardenscheppend programma voor een master. In de praktijk schrijven instellingen studenten echter soms al in voor een master als zij zo'n schakelprogramma volgen. Zij noemen dat een premaster. Dat is echter niet zoals het hoort. Vaak, zo wijst de praktijk uit, weten studenten dat niet eens. De instellingen doet dat dan zonder dat de student daarvan op de hoogte is. Laat het heel helder zijn dat, als dat tot problemen leidt met de langstudeerdersmaatregel, dus als een student een hoger collegegeld moet betalen doordat hij bijvoorbeeld als masterstudent ingeschreven is geweest zonder dat hij of zij dat wist, het aan de instelling is om dat te corrigeren. De student heeft dan gewoon een harde casus. Een schakelprogramma is een voorbereiding op een master en geen onderdeel van een master, dat moet helder zijn.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Dit is een heel belangrijk punt. De staatssecretaris zegt dat zo'n programma geen onderdeel uitmaakt van de master. Dan maakt het dus ook geen onderdeel uit van de studieduur van de master. Dan is het niet C+1, dan valt het niet onder de C.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Het valt onder de bachelor.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Het is soms anders. Ik zal een praktijkvoorbeeld geven. Een student studeert af aan het University College Utrecht en wil in aan de Universiteit van Amsterdam bedrijfskunde gaan doen. Bedrijfskunde aan de UvA vraagt hem een premaster te volgen van een halfjaar. De staatssecretaris zegt nu dat die niet onder de master valt, maar het programma duurt wel een halfjaar. Ik zou dat graag opgelost willen hebben. Mijn voorstel is erop gericht die premaster te laten vallen onder de master. De staatssecretaris kan niet tegen die student zeggen dat die eigenlijk onder de bachelor hoort te vallen, want die kan hij op het University College Utrecht niet doen.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Een student die een bacheloropleiding volgt, heeft een jaar uitloop. Daar valt dit feitelijk onder. De master moet immers nog beginnen. Dat een student die aan een bepaalde instelling een bachelor heeft gevolgd elders nog een schakelprogramma moet volgen, begrijp ik. Aanpassing van de CROHO-nummers is echter niet nodig omdat het uiteindelijk gaat om de totale

optelsom van de bachelorfase. Die kan ook die premaster inhouden, die feitelijk niet zozeer een premaster is als wel een voorbereidingstraject bovenop de originele bachelor. Het kabinet is van mening -- dat zullen wij de instellingen nog duidelijk maken -- dat dit valt onder de bachelor C+1 en dat dan niet de masterfase al begint te lopen. In de praktijk zie je overigens vaak dat beide gebeurt. Dan draait een student mee in de C+1 voor de bachelor en is ook de masterfase al gaan lopen. Dat laatste -- dat ben ik met de heer Kuiper eens -- kan dus niet.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Die programma's hebben een studiebelasting van ongeveer een halfjaar en zweven ergens tussen bachelor en master in. De staatssecretaris is van mening dat die in de bachelor moeten worden ondergebracht. Het is echter allerminst zeker dat dit kan worden geregeld. Het komt er dus gewoon op neer dat de studie-uitloop voor de student hiermee wordt belast.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Laat ik helder zijn. Ik vind dat er op dit punt geen onduidelijkheid moet zijn. Het kabinet is buitengewoon helder. Schakelprogramma's zijn feitelijk nodig om een master te mogen betreden. Je bent immers onvoldoende gekwalificeerd om aan de master te beginnen. Dat is de essentie ervan. Zo'n programma is dus wat ons betreft onderdeel van de bachelor. Daar is onduidelijkheid over, volgens de heer Kuiper. In het kader van de prestatieafspraken gaan wij sowieso met de instellingen voor hoger onderwijs, in dit geval de universiteiten, om de tafel zitten. Wij gaan dit onderwerp met hen doornemen om daar absolute helderheid over te krijgen. Het kan immers niet zo zijn dat er voor studenten onduidelijkheid is over waar zij nu zitten, in de bachelor, in de master of in beide. Als dat laatste het geval is, heeft een student een gerede grond om bij de instelling aan te kloppen als hij een verhoogd wettelijk collegegeld moet betalen doordat die instelling hem dubbel heeft geboekt. Dat kan natuurlijk niet het geval zijn.

De heer **Koole** (PvdA): De premaster is dus onderdeel van de bachelor. Wat voor collegegeld moet een student die een premaster volgt nu betalen?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik heb onlangs in de strategische agenda aangegeven dat programma's die zes maanden of korter duren naar onze mening schakelprogramma's zijn. Daar betaal je het wettelijke collegegeld voor. Als zo'n programma langer duurt, mag de instelling het collegegeld zelf bepalen.

De heer **Koole** (PvdA): Als een bachelorstudent een jaar is uitgelopen, op zijn bachelor van drie jaar, en dus eigenlijk in het vijfde jaar die premaster volgt, geldt dus nog steeds dat er geen verhoging van het collegegeld met €3000 plaatsvindt?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nee. Als een schakelprogramma wordt gevolgd dat langer duurt dan zes maanden, geldt hetzelfde als waarover ik zojuist sprak in reactie op de heer Smaling. Als men feitelijk in aanmerking komt voor het wettelijk collegegeld omdat bijvoorbeeld het programma zes maanden of korter duurt, maar men komt door de verbruikte tijd in de bachelorfase te vallen onder de langstudeerdersmaatregel, dan geldt inderdaad die maatregel. Wij moeten immers op deze manier geen ontsnappingsroute creëren. Via die route zouden mensen langer over de bachelorfase kunnen doen zonder dat dit financiële consequenties zou hebben.

De heer **Koole** (PvdA): Dit betekent dus dat een student die vier jaar heeft gedaan over zijn bacheloropleiding, voor het volgen van een schakelklas van zes maanden of minder €3000 extra betaalt.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nee. Deze schakelprogramma's worden over het algemeen gevolgd bij hbo-bacheloropleidingen die vier jaar duren. Daar bovenop hebben studenten nog de mogelijkheid van een jaar uitloop.

De heer **Koole** (PvdA): Ik heb het over het voorbeeld van een wo-bachelor die een driejarige opleiding heeft gedaan.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als die vier jaar over zijn bachelor heeft gedaan, heeft hij zijn jaar uitloop verbruikt. Als hij ook nog een schakelprogramma moet volgen, dan valt hij inderdaad onder het regime van het verhoogd wettelijk collegegeld.

De heer **Koole** (PvdA): Dus de student die langzaam is gestart en vier jaar over zijn opleiding heeft gedaan, maar toch het licht heeft gezien en de masteropleiding wil volgen, moet voor het doorlopen van een schakelprogramma van zes maanden of minder €3000 extra betalen.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als deze student over de C plus een heen gaat, dus een jaar langer heeft gedaan over zijn bachelor, om welke inhoudelijke reden dan ook, dan valt hij inderdaad onder het regime van het verhoogd wettelijk collegegeld. Dat is volgens mij ook op zijn plaats, omdat wij anders uitzonderingen creëren op de categorie. Als dit niet zou gelden, dan zou ook het handhaven van deze maatregel buitengewoon moeilijk worden. Deze student heeft al een jaar langer over zijn bacheloropleiding gedaan.

De heer **Koole** (PvdA): De staatssecretaris gebruikt het argument dat hierdoor mogelijk een vluchtroute ontstaat. Ik bekijk dit meer vanuit het standpunt van de gemotiveerde student die wat langzaam is gestart. Hij heeft over zijn bacheloropleiding drie plus een jaar gedaan, ziet daarna het licht maar voldoet nog niet volledig aan de vereisten voor de masteropleiding en moet nog wat bijspijkeren. Als hij daarvoor een premasteropleiding moet volgen

van maximaal zes maanden, wordt hij wellicht afgeremd doordat hij €3000 extra moet betalen.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Eigenlijk vind ik wat de staatssecretaris nu voorstelt irrealistisch. Hij zegt dat de premaster onder de bacheloropleiding moet vallen. Veel bacheloropleidingen zullen helemaal niet zitten te wachten op een premasterprogramma. Zij zullen ook niet alle voorzieningen hebben om een premasterprogramma aan te bieden dat aansluit bij welke master ook in het land. Er is bovendien sprake van de harde knip. Je moet dit ergens in een bachelortraject kunnen afronden. Waarom past de staatssecretaris dit niet in in een masterprogramma? Daarin hoort dit toch thuis? Wij spreken over een premasterprogramma. Het is eigenlijk een inschrijvingsvereiste en een kwalificatie die nodig is voor het volgen van een masteropleiding. Waarom brengt de staatssecretaris deze premaster niet bij de masteropleiding onder? Dat is toch veel logischer? Het gaat volgens mij vervolgens niet aan om te zeggen dat mensen daarmee onder de langstudeerdersmaatregel kunnen komen te vallen. Het zou veel eerlijker zijn om dit in de masteropleiding in te bouwen en het gewoon te betrekken bij de nominale studieduur.

Staatssecretaris **Zijlstra**: De naam premaster is eigenlijk verkeerd. Je moet bepaalde kwalificaties hebben om aan een masteropleiding te kunnen beginnen. De premaster is feitelijk een schakelprogramma. Het biedt de nadere scholing die nodig is om aan het masterprogramma te kunnen beginnen. Die scholing moet de student eerst doorlopen. Daarom is dit volgens het kabinet feitelijk een onderdeel van de bachelorfase. Als wij de premaster onderdeel maken van de masterfase, treedt aan het einde van de masterfase hetzelfde probleem op. Je krijgt voor de masterfase immers niet meer tijd. Dan geldt voor de masterfase ook C plus een. Wellicht dat de heer Kuiper redeneert dat de student die een halfjaar een schakelprogramma volgt, nog een halfjaar uitloopmogelijkheid over heeft. Dat weerlegt echter niet het punt dat de premaster een onderdeel is van de voorbereiding op de masterfase. Dit past ook in de logica van de harde knip die wij eerder hebben besproken. Je begint pas aan de masterfase als je je daarvoor hebt gekwalificeerd. Dat is wat voorligt.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Dit functioneert nu als selectie aan de poort. Iedere student zal dat beamen. Als een student zich ergens inschrijft, moet hij even het schakelprogramma doen. Dit functioneert dus als selectie aan de poort en hoort daarmee bij de masterfase.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Schakelprogramma's mogen niet als een impliciete, niet goedgekeurde vorm van selectie aan de poort gaan functioneren. De studentenbonden hebben hier een aantal voorbeelden van genoemd. De Amsterdamse instelling heeft hier ook op ingegrepen. Schakelprogramma's mogen niet op de genoemde

manier gebruikt worden. Feitelijk worden ze dan niet gebruikt, maar misbruikt. Als dit zich voordoet of als leden van deze Kamer daarvan signalen krijgen, dan houdt deze regering zich aanbevolen om daarvan te horen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): In mijn termijn noemde ik een voorbeeld van iets wat nu nog mogelijk is, namelijk dat bachelorstudenten alvast mastervakken volgen. Ik heb de staatssecretaris gevraagd hoe het daarmee zit. Wordt de tijd dat zij al in de masterfase zijn begonnen terwijl zij hun bachelordiploma nog niet hebben -- dat is nu nog mogelijk -- meegerekend met de tijd van de masteropleiding? Hadden de studenten die hiervoor hebben gekozen dat kunnen weten toen zij die beslissing namen?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dit raakt aan de discussie rond de harde knip, die wij vanmiddag hebben gevoerd. Dit is een van de redenen waarom een harde knip verstandig is. Als je begonnen bent aan je master en nog bezig bent met je bachelor, tel je dubbel.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Daar heeft de staatssecretaris volkomen gelijk in, maar nu is die knip er nog niet. Nu zijn er nog studenten in de bachelorfase die al mastervakken zijn gaan volgen. Zij konden niet weten dat de knip er zou komen. Ook konden zij niet weten dat de langstudeerdersregeling er zou komen. Ik zal het woord "boete" proberen te vermijden, staatssecretaris. Deze studenten worden op deze manier oneerlijk behandeld. Daar heeft de staatssecretaris geen uitweg voor.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Er is een overgangstermijn van een jaar, voor deze categorie studenten net zo goed als voor alle andere categorieën studenten. In dat jaar kunnen studenten maatregelen nemen om in te spelen op het feit dat vanaf 1 september 2012 een verhoogd wettelijk collegegeld wordt geheven, als dit wetsvoorstel vandaag althans door de Kamer wordt goedgekeurd. Er is een overgangstermijn van een jaar. Toen het regeerakkoord uitkwam, was er geen formeel overgangsrecht, maar vanaf dat moment hadden studenten erop kunnen inspelen dat dit wel eens kon gebeuren. Dit zou inhouden dat een student al twee jaar met een master bezig is, terwijl hij nog in de bachelorfase zit. Zo'n situatie zouden wij niet moeten willen stimuleren. De bachelor-masterstructuur is niet voor niets gekozen zoals hij is: eerst een bachelor, dan een master.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik vroeg niet hoe het in de toekomst moet worden geregeld. Daarbij kunnen de staatssecretaris en ik misschien best een eind met elkaar oplopen. Het gaat mij om de vraag hoe het was en wat de mogelijkheden waren. De staatssecretaris zegt zelf dat deze studenten het weliswaar konden weten, maar dat zij het niet hoefden weten. In eerste termijn zei de staatssecretaris dat ze het pas hoeven te weten op het moment dat de wet in het Staatsblad staat. Dan

is het niet zo relevant dat ze het misschien konden weten als ze de krant goed gelezen hadden tijdens de formatie van het kabinet. De vraag is daarom nog steeds of de genoemde studenten niet worden benadeeld ten opzichte van studenten die niet de keuze hebben gemaakt om eerst mastervakken te gaan doen, terwijl ze nog een bachelordiploma zouden moeten krijgen. Ik denk dat dit niet kan worden weersproken. De staatssecretaris biedt er echter geen oplossing voor.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Voor hen geldt hetzelfde als voor andere studenten. Zij worden geraakt door deze maatregel. Dat staat buiten kijf. Maar zij hebben formeel een jaar de tijd om daarop in te spelen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Zij hebben daarvoor geen jaar meer, want de tijd die zij inmiddels al aan de mastervakken hebben besteed, moet je daarvan aftrekken.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Het is vreemd, ook van een instelling, als een student in het eerste of tweede jaar van zijn bachelor al fors bezig is met zijn master. Dan heeft ook de instelling voor een vreemde vormgeving van de opleiding gekozen.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Dat is niet eerste keer dat ik de staatssecretaris hoor spreken over de keuze die instellingen hebben gemaakt over de inrichting van hun studie, maar het gaat hier over de vraag of studenten de nadelen moeten ondervinden van de keuzes die instellingen hebben gemaakt, waar zij niet veel aan konden doen maar waar zij wel gebruik van hebben gemaakt.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dan kom je terecht bij de uitzonderingsgevallen -- daar hebben wij het immers nog steeds over -- waarin de instelling verantwoordelijk is voor de situatie van de individuele student. Dan kan de individuele student op basis van het Profileringsfonds tegen de instelling zeggen: u hebt dit voor mij mogelijk gemaakt, nu verwacht ik vanuit het Profileringsfonds een tegemoetkoming. Dat is een grond die ze daarvoor kunnen aandragen, want dat heeft te maken met de vormgeving van de instelling en niet met de studenten. Daar heeft de heer De Graaf gelijk in.

In het kader van het Profileringsfonds zei de heer Ganzevoort dat studenten niet altijd hun studiegedrag kunnen aanpassen en dat de vertraging soms legitiem is. Hoe zit dat nou? Wat is legitiem? Dat hebben wij helder omschreven.

Allereerst is omschreven dat studenten met een lichamelijke handicap of chronische ziekte een jaar extra krijgen. Die categorie ligt vast. Daarnaast is een aantal zaken aangegeven op basis waarvan men aanspraak kan maken op het Profileringsfonds. Dat zijn bijzondere omstandigheden zoals relevante bestuursactiviteiten, ziekte, zwangerschap en bevalling, lichamelijke en zintuiglijke stoornissen of andere functiestoornissen, bijzondere familieomstandigheden, onvoldoende studeerbare opleiding ... Door een amendement van de

ChristenUnie-fractie van de Tweede Kamer zijn daar ook schrijnende gevallen aan toegevoegd. Die vallen ook onder het Profileringsfonds, waarbij helderheid wordt geschapen in die zin dat men de mogelijkheid tot beroep krijgt als men geen toekenning krijgt vanuit het Profileringsfonds, zodat je gelijkheid krijgt in gevallen. Daarmee hebben wij gedefinieerd wie wel en wie niet. Er is dus geen situatie van onvoldoende legitimiteit. De heer Ganzevoort zou kunnen vinden dat andere groepen daar ook onder zouden moeten vallen, maar het is in ieder geval geen blanco beschrijving.

De heer Ganzevoort gaf ook aan dat deeltijdstudenten met name in het wo mensen zijn met een baan en een gezin. Ik kan hem verzekeren dat het bij de hbo'ers minimaal om hetzelfde percentage gaat, zo niet hoger. Over het algemeen volgen deze mensen buitengewoon gedisciplineerd hun studie. Daarom haalt zo een groot deel van de deeltijders binnen de gestelde tijden de deeltijdstudie. Juist omdat zij allerlei zaken eromheen hebben en strak moeten plannen, zijn zij in staat om de studievoortgang heel goed vorm te geven en daarmee te voorkomen dat zij onder een verhoogd wettelijk collegegeld zouden gaan vallen.

De heer Smaling gaf terecht aan dat je in het hoger onderwijs niet alleen groot bent op basis van het aantal congressen waar je spreekt of het aantal citaties dat je op je naam hebt, maar ook op basis van je betrokkenheid bij het onderwijs. Daarnaast gaf hij aan dat hij wat moeilijkheden had met ondernemerschap en wetenschap. Ik wil aan de opsomming die de heer Smaling gaf bij het eerste punt, waar ik het mee eens ben, het volgende toevoegen. Niet alleen het geven van onderwijs is een belangrijke component, maar ook het zorgen voor valorisatie, het tot economische en maatschappelijke bedrijvigheid brengen van wetenschappelijke kennis, is wat het kabinet betreft van belang in het waarden van wetenschappers. Een wetenschapper die in staat is om start-ups, nieuwe bedrijfjes, vorm te geven, moet daar ook voor gewaardeerd worden. Dat is niet iets wat vies is of niet "des wetenschaps". Dat is juist een van de doelen die wij daaraan vastknopen. Wie weet, kunnen de heer Smaling en ik elkaar op dat soort definities nog vinden. Met een knipoog zeg ik overigens tegen de heer Smaling, die vindt dat we moeten oppassen dat we 18-jarigen niet te snel volwassen maken, dat we volgens die redenering het kiesrecht ook naar achteren moeten schuiven. Dan moeten we heldere keuzes maken.

Wie zijn de langstudeerders? Ik ben op die vraag ook ingegaan in antwoord op de heer Ganzevoort. Wij hebben een aantal categorieën aangegeven waar we een uitzondering voor maken. Wie voor de rest langstudeerder is, dat vinden wij niet van belang. We maken de afweging dat de overheid fors meebetaalt aan de studie van studenten aan hbo's en universiteiten. Op het moment dat zij een jaar langer over hun bachelor en een jaar langer over hun master hebben gedaan en dan nog niet klaar zijn met hun studie, wordt de overheidsbijdrage geringer. De overheid draagt echter nog steeds een fors deel bij aan de studie.

Dat doen wij ongeacht de achtergrond van de desbetreffende student.

Op de moeilijke studies ben ik ingegaan. Een calculerende student zou voor kosmologie gaan en niet op de ezel gaan zitten, zeg ik met een knipoog.

Deze opmerking van de heer Smaling vond ik ook interessant: het studentenleven zal als een plumpudding in elkaar zakken. Als dat zo zou zijn, zou dat betekenen dat het studentenleven alleen tot wasdom komt als men feitelijk naast de studie dingen kan doen. Dat is ook een discussie die breed is gevoerd rond bestuursfuncties. De overheid geeft voor een 40-tal bestuursfuncties een vergoeding van -- ik zeg het uit mijn hoofd -- €1638 per maand. Die geldt bijvoorbeeld voor mensen van het ISO, de LSVb en de Landelijke Kamer van Verenigingen. Dat zijn voltijds bestuursfuncties. Er zijn ook nog heel veel andere functies, bijvoorbeeld bij studentenverenigingen en de studieverenigingen. Daarbij is de kernvraag steeds: is dit iets waarvoor je een heel jaar moet worden vrijgesteld van je studie of kun je het in deeltijd doen? Dan kun je een deel van de studie alsnog doen. Dat moet kunnen, vinden wij. Ik vond het als werkgever vooral interessant als studenten die kwamen solliciteren iets naast hun studie hadden gepresteerd. Niet in plaats van hun studie. Als je studeert en een jaar vrij neemt om een studentenvereniging aan te sturen, is dat heel goed en waardevol. Het is echter pas echt een prestatie als je dat doet terwijl je tegelijkertijd voortgang in je studie boekt. Ook dat is onderscheidend vermogen en dat zou ik niet een-twee-drie willen wegsnijden.

De heer Smaling zei ten slotte dat deeltijders in alle gevallen zijn veroordeeld tot de langstudeerdersboete; ik maak daar overigens "langstudeerdersmaatregel" van. Drie kwart van de studenten in het wo en 85% van de studenten in het hbo studeert echter gewoon binnen de termijn af. Het is dus zeker geen wet van Meden en Perzen dat deeltijders vallen onder het wettelijk verhoogde collegegeld, eerder het omgekeerde.

De heer **Smaling** (SP): De staatssecretaris heeft heel wat afgeknipoogd in mijn richting. Dat waardeer ik natuurlijk zeer. Ik ga nog even in op de leeftijdsgrens van 18 jaar. Ik werd gesouffleerd door mijn nieuwe vriend Van Boxtel: we maken natuurlijk ook dwalingen als we voor het eerst in een stembokje staan. Het is niet gezegd dat je op je achttiende meteen op de juiste partij stemt.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dit nodigt uit tot een reactie, voorzitter, maar laat ik die wijsheidshalve niet geven!

De **voorzitter**: Het gebeurt zelfs nog als je ouder bent dat je op de verkeerde partij stemt!
**

De heer **Smaling** (SP): Het valt me toch tegen dat de staatssecretaris niet benieuwd is wie de langstudeerders zijn. Ik heb eens rondgevraagd. Het beeld wordt vrij sterk geschapen dat het om

mensen gaat die traag zijn, voor een deel gewoon omdat ze niet opschieten. Ik hoorde echter dat dit maar voor 10%, 15% of 20% van de langstudeerders opgaat, en dat dus een heel groot deel van de mensen die nu worden beboet een legitieme reden heeft om er wat langer over te doen. Ik vind het onsympathiek dat de staatssecretaris niet via een kleine steekproef wil proberen om erachter te komen over wie we het nu eigenlijk hebben. Ik vind dat jammer.

Staatssecretaris **Zijlstra**: We gaan wel monitoren hoe deze maatregel zich ontwikkelt, zoals we dat bij elke maatregel doen. Daaruit verkrijgen we ook inzicht. Overigens betreft het niet alleen mensen die "te lui" zijn. De heer Smaling gebruikte een mooie omschrijving die ik niet zal herhalen, iets met lang haar enzovoorts. Nee, er zitten ook studenten bij die allerlei extracurriculaire activiteiten hebben. Als zij er langer over doen dan een jaar extra in de bachelor en een jaar extra in de master, is wat dit kabinet betreft de vraag gerechtvaardigd of de overheid en de belastingbetaler dit voor hen moeten faciliteren. Waar jij als student in de toekomst het grote profijt hebt, mag je daar ook op worden aangesproken. Het is niet zo dat wij alleen de student aanspreken die wel sneller kan, maar het niet doet. Het is een breder spectrum. De kernvragen zijn wat je mag verwachten van een student en wanneer de overheidsverantwoordelijkheid gedeeltelijk of helemaal ophoudt.

De heer **Smaling** (SP): Nu zegt de staatssecretaris dus dat mensen die er zo lang over doen extracurriculaire activiteiten ondernemen, maar net daarvoor zei hij dat het in zijn optiek helemaal geen probleem is en dat mensen dit nog steeds kunnen blijven doen. Ik noteer een enorm snel afnemend enthousiasme bij studenten om zich aan te melden voor bijvoorbeeld introductiecommissies voor eerstejaars en, om maar iets te noemen, voor het organiseren van een Batavierenrace. De staatssecretaris kan zeggen dat dit niet relevant is, maar als je dit bij elkaar optelt, dan is het wel degelijk zo -- een plumpudding is misschien een wat extreem voorbeeld -- dat wat er van de pudding overblijft volgens mij niet echt eetbaar is. Ik zie dat dit heel snel gaat bij diverse universiteiten.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ook toen de prestatiebeurs werd ingevoerd, werden vergelijkbare argumenten gebruikt. Ook toen is dit niet gebeurd. Nogmaals, je hebt een jaar extra in de bachelor en een jaar extra in de master. Daarna is het nog steeds mogelijk om te studeren tegen een wettelijk verhoogd collegegeld. Waar het extracurriculaire activiteiten betreft, maar ook omdat je te weinig voortgang hebt geboekt, is de kernvraag wanneer je meer verantwoordelijkheid en een grotere bijdrage van de student vraagt, en wanneer de overheidsbijdrage geheel of gedeeltelijk ophoudt. Dat is waar dit voorstel over gaat en wat hier feitelijk voorligt. Dat wij de streep leggen op verschillende momenten, dat is duidelijk.

De **voorzitter**: Hoe lang denkt de staatssecretaris nog nodig te hebben?

**

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik heb de vragen van de heren Kuiper, De Lange en Nagel nog liggen. Die zijn beheersbaar omdat een aantal dingen al aan de orde is geweest. Ik denk dat ik nog een minuut of tien nodig heb.

De heer Kuiper had een goede vraag over de invoering in 2012 en het uitblijven van een gedragseffect door dat jaar uitstel. Hij stelde overigens alleen maar goede vragen, voor je het weet wordt wat je zegt verkeerd uitgelegd. Ik denk dat hier sprake is van een misverstand. Op 1 september 2010 waren er 72.000 langstudeerders. Wij verwachten dit jaar op 1 september op 67.000 te zitten. We verwachten geen extra gedragseffect door het jaar uitstel. Wij verwachten dat door de bekendheid van deze maatregel de zichtbare trend doorzet. We rekenen erop dat we op 1 september 2012 op 62.000 langstudeerders zitten. De trend zet zich voort. Wij verwachten niet dat het jaar uitstel ertoe leidt dat studenten nog een jaartje rustig aan gaan doen. Wij verwachten dat de prikkel die in het voorstel zit, zich daadwerkelijk zal blijven voordoen.

De heer Kuiper vroeg ook aan of het niet beter zou zijn dit cohortsgewijs in te voeren. Ik heb al aangegeven dat er twee redenen zijn voor dit wetsvoorstel: het rendementsdeel en het financiële deel. Voor het financiële deel was een cohortbenadering problematisch, maar niet alleen vanwege dat financiële argument. Als je het namelijk cohortsgewijs invoert, raak je aan het gelijkheidsbeginsel. Ik geef een voorbeeld. Als iemand in september 2012 met zijn master begint, is hij -- in het geval van een eenjarige master -- op 1 september 2015 langstudeerder. Een student die op 1 september 2011 met zijn master is begonnen en in 2015 samen met die vorige student in dezelfde collegezaal dezelfde master volgt, is geen langstudeerder. Dan krijgt de ene student wel een verhoogd collegegeld en de andere niet. Dat is een nadeel van de cohortbenadering. Dit raakt dus aan het gelijkheidsbeginsel. Altijd moet je een afweging maken tussen het gelijkheidsbeginsel en het rechtszekerheidsbeginsel. Die afweging is altijd precair. Volgens het kabinet zorgt de cohortbenadering echter niet voor een eerlijker systeem. Ik kan eerlijk gezegd ook niet uitleggen aan een student dat zijn collegegenoot niet extra hoeft te betalen, terwijl hij langer of zijn studie doet. Het is altijd een weging.

De heer **Koole** (PvdA): Het voorstel van de regering heeft toch ook tot gevolg dat op een gegeven moment langstudeerders naast niet-langstudeerders in de collegezaal zitten en dat er dus in dezelfde collegezaal mensen zitten die verschillende collegegelden betalen? De langstudeerder betaalt €3000 extra en volgt op dat moment dezelfde colleges als iemand die geen langstudeerder is en dus minder betaalt. Daarvan

zegt de staatssecretaris toch ook niet dat het oneerlijk is?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Waar het hier om gaat, is dat degene die langer over de studie doet, niet hoeft te betalen voor het feit dat hij of zij lang studeert en dat degene die korter over de studie heeft gedaan, dan wel moet betalen vanwege het feit dat hij of zij langer studeert. Over die oneerlijkheid spreek ik. Het feit dat mensen samen in de collegezaal zullen zitten, terwijl de een het verhoogd wettelijk collegegeld en de ander het wettelijk collegegeld betaalt, zal zich in alle scenario's voordoen. Dat is niet per definitie oneerlijk. Het is wel oneerlijk als de een er langer over heeft gedaan en nog steeds niet hoeft te betalen. Die overweging van het kabinet gaf ik net aan de heer Kuiper mee.

De heer **Koole** (PvdA): Misschien heeft de een er langer over gedaan om redenen die buiten zijn schuld liggen. Waarom zou hij dan toch meer moeten betalen dan iemand die ook zonder schuld maar gelukkig een jaartje eerder in diezelfde collegebankjes is terechtgekomen?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als het buiten de schuld van de desbetreffende student is, valt hij hetzij onder de uitzonderingen vanwege chronische ziekte of handicap, hetzij onder de categorieën die gedekt worden door het Profileringsfonds. Dat blijft een individuele toetsing, die door een amendement van de ChristenUnie nog nader is gedefinieerd. Dat vinden wij een goede zaak.

De heer **Koole** (PvdA): Hoor ik dit goed? Zegt de staatssecretaris dat de student, als het niet zijn schuld is, ofwel een beroep kan doen op het Profileringsfonds ofwel in een andere categorie valt? Als de student er niets aan kan doen en niet heeft kunnen voorzien dat deze regel zou worden ingevoerd en daar nu toch mee wordt geconfronteerd terwijl hij er niets aan kan doen, kan hij dan een beroep doen op ofwel het ene fonds ofwel het andere fonds?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nee. Ik gaf aan -- ik kan het hele verhaal opnieuw vertellen -- dat er formeel een overgangstermijn van een jaar is. Ik heb het even niet over het extra jaar na het regeerakkoord. Studenten hebben een jaar om hierop in te spelen. Wij hebben een categorie voor gehandicapten en chronisch zieken; zij krijgen volgens de wetgeving een jaar extra. De heer Koole spreekt over studenten die er niets aan kunnen doen. Ik denk dan aan deze situatie of aan zaken zoals zwangerschap, die als grond voor een beroep op het Profileringsfonds zijn aangegeven. Een en ander kan dan door de instelling zelf bekostigd worden. Ik spreek niet van een generieke uitzondering voor studenten die voorheen of eerder zijn begonnen met een studie; laat dat helder zijn. Dan kom ik immers terecht in het verhaal over de cohortbenadering, waar deze discussie startte, met de beantwoording van de vragen van de heer Kuiper.

De heer **Thom de Graaf** (D66): De opmerking over de cohortbenadering fascineert mij toch. Ik hoor de staatssecretaris zeggen dat de cohortbenadering ongelijk zou uitwerken voor studenten die in dezelfde collegezaal zitten; twee groepen studenten die elkaar tegenkomen, zouden dan immers anders worden behandeld. De staatssecretaris zegt dus dat de cohortbenadering in strijd is met het gelijkheidsbeginsel. Wij kennen in onze Nederlandse politiek echter tal van cohortbenaderingen, die ook door het kabinet zijn omarmd. Als wij de pensioengerechtigde leeftijd verhogen, zul je ook cohorten krijgen: mensen die nog niet en mensen die al wel onder de nieuwe regeling vallen. Ik heb het kabinet nog nooit horen roepen dat dit rechtsongelijkheid zou zijn.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik gaf net aan dat zich, als je de cohortbenadering zou kiezen -- ik gaf een voorbeeld in deze specifieke casus -- de situatie voordoet dat de student die langer over de studie heeft gedaan, geen verhoogd wettelijk collegegeld betaalt en degene die minder lang over de studie heeft gedaan, dit wel zou moeten betalen. Dat vinden wij een vreemde situatie voor de gelijkheid.

Daarmee zeg ik overigens niet dat je nooit een cohortbenadering zou kunnen toepassen, bij welke wet dan ook. Het is een principe dat soms wordt toegepast. Daarbij moet je elke keer toetsen of het dit soort problemen met zich kan brengen. Het omgekeerde geldt namelijk ook. Er zijn allerlei wetten, ook met financiële implicaties, die door de Eerste en Tweede Kamer zijn aanvaard en onmiddellijk of zelfs met terugwerkende kracht in werking zijn getreden. Het geldt dus voor beide zaken. Het is geen wet van Meden en Perzen dat je een cohortbenadering moet kiezen om de rechtszekerheid te dienen en dat je met onmiddellijke invoering het gelijkheidsbeginsel altijd goed benadert. Het is een individuele toetsing. Ik heb net aangegeven hoe die uitvalt in dit specifieke wetsvoorstel.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Het is goed dat wij dit debat nog even hebben. Ook in de schriftelijke stukken refereerde de staatssecretaris aan het rechtsgelijkheidsbeginsel in relatie tot de cohortbenadering. Nu zegt de staatssecretaris dat het niet per se in strijd is met het rechtsgelijkheidsbeginsel, maar dat het eerder een kwestie van opportuniteit is. De ene keer kiest het kabinet voor het een, de andere keer voor het andere. Nu heeft het kabinet niet voor de cohortbenadering gekozen, omdat dit financieel beter uitkomt en het een beetje een raar verhaal is richting de studenten die samen in de collegebanken zitten.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Nu is de heer De Graaf bezig met een doelredenering.

De heer **Thom de Graaf** (D66): Ik probeerde de woorden van de staatssecretaris samen te vatten.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Dat is dan niet helemaal geslaagd. Wij hebben aangegeven, en de Raad van State ook, dat het rechtsgelijkheidsbeginsel en het rechtszekerheidsbeginsel altijd gewogen moeten worden. In individuele gevallen, bij verschillende wetsvoorstellen, wordt de lijn anders getrokken. Soms wordt er gekozen voor de cohortbenadering. Soms wordt er gekozen voor een invoering ineens. Beide gevallen komen voor. Het is dus geen wet van Meden en Perzen. Dat heb ik willen aangeven. In het voorliggende wetsvoorstel stellen wij dat het gek zou zijn dat iemand die later begint aan een studie met een verhoogd wettelijk collegegeld in aanraking komt terwijl iemand die nog veel langer studeert daar niet mee in aanraking komt. Dat vinden wij een moeilijk verkoopbare situatie.

Ik ga nu in op de vragen van de heer Kuiper over de investeringen. Die zijn niet onbelangrijk. Een van de doelstellingen van het wetsvoorstel is, middelen vrij te maken om investeringen te kunnen doen. Het is niet zo dat deze onderwijsintensiveringen, want daar gaat het om, alleen bij de topsectoren terecht komen. Nee, die komen in de onderwijspot voor het hoger onderwijs terecht. Wij zullen in dit verband prestatieafspraken maken met sectoren doorvertaald naar de individuele instellingen. Dat gaat niet via het lijntje van de topsectoren. Bij onderzoek herverkavelen wij 90 mln. Een deel van dat geld gaat specifiek naar de topsectoren, bijvoorbeeld via de grootschalige onderzoeksinfrastructuur die daar zal plaatsvinden. Een ander deel gaat naar alfa- en gammawetenschappen. Ook daar gaat dus niet alles naar topsectoren, hoewel er wel een sterkere nadruk op ligt. Bij de onderwijsintensiveringen is dat echter niet zo. Wij vinden wel dat de verbinding tussen beroep, het afnemend veld dus, en onderwijs in generieke zin versterkt moet worden. Dit is echter een discussie in den brede die zich niet beperkt tot het bedrijfsleven.

Ik kom nu op de vragen van de heer De Lange. Ik ben al ingegaan op de beperkingen van de geldigheidsduur van de tentamens. Naar onze mening zou dat een veel verdergaande implicatie zijn voor studenten dan hetgeen hier voorligt. Ik heb kennisgenomen van het pleidooi van de heer De Lange voor meer geld. Een van de redenen voor dit wetsvoorstel is het feit dat het kabinet 18 mld. wil bezuinigen. Het kabinet vindt dat er ook in het onderwijs nadere intensiveringen nodig zijn op bepaalde gebieden. Daarom buigen wij binnen het onderwijs om. Een aantal leden der Kamer heeft terecht opgemerkt dat het inderdaad een omhuizing binnen het onderwijs is. Gezien de financiële situatie van dit moment zien wij geen mogelijkheden om extra geld ter beschikking te stellen. Ik geef de heer De Lange onmiddellijk na dat elk financieringssysteem zijn perverse prikkels heeft. Als je betaalt op basis van aantallen studenten, is de kans vrij groot dat je grote aantallen studenten krijgt. Dat is de reden waarom wij naar een bekostigingssysteem willen waarin kwalitatieve elementen via prestatieafspraken worden afgerekend. Er bestaat geen enkel ideaal systeem. Je moet dus zorgen voor een balans tussen de verschillende perverse prikkels, om het

maar zo te zeggen. Als je namelijk alleen maar op basis van kwaliteit zou bekostigen, zou je -- om het heel extreem te formuleren -- fantastische kwaliteit voor één student kunnen aanbieden en heel veel bekostiging kunnen binnenhalen. Dat is natuurlijk het andere uiterste. Het gaat dus altijd om een balans tussen de verschillende zaken.

De heer Nagel sprak over het overgangsrecht. Daar ben ik al op ingegaan. Hij vond dat het verdrag kosteloos moest zijn. Naar aanleiding van de uitspraak van het Amsterdams gerechtshof is dit nadrukkelijk niet de intentie van dat verdrag. Wij houden ons aan de verdragsbepalingen met betrekking tot de toegankelijkheid van het onderwijs. Ik zie de door de heer Nagel geschetste gevaren in het deeltijdonderwijs niet.

Hiermee ben ik klaar met mijn eerste termijn.

De **voorzitter**: Mijnheer Essers, is een interruptie echt nodig? U hebt zo dadelijk nog een tweede termijn.

**

De heer **Essers** (CDA): Dan is mijn tweede termijn korter.

De **voorzitter**: Daar geloof ik niks van.

**

De heer **Essers** (CDA): Er is een categorie studenten die het wettelijk collegegeld moet betalen, maar geen studiefinanciering krijgt. Die studenten kunnen echter wel gehandicapt zijn. Als je naar de wetstekst kijkt, zal het ene jaar extra uitloop voor gehandicapte studenten niet gelden voor die categorie van met name Surinaamse studenten. Hoe gaan wij daarmee om?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik moet het even laten bezinken. De heer Essers bedoelt dat Surinamers volgens de Wet studiefinanciering recht hebben op wettelijk collegegeld.

De heer **Essers** (CDA): Zij kunnen geen extra jaar studiefinanciering krijgen -- zij krijgen namelijk geen studiefinanciering -- waardoor zij naar de letter van de wet geen jaar uitloop kunnen krijgen zoals gehandicapte studenten.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ja, maar dat geldt bijvoorbeeld ook voor studenten uit andere Europese landen. Wij hebben er nadrukkelijk voor gekozen om de grens als volgt te leggen. Het is helder gedefinieerd wie voor een verhoogd wettelijk collegegeld in aanmerking komt. Wie voor het jaar extra in aanmerking komt, hangt af van de bepaling in de Wet studiefinanciering. Dit rekken wij niet op door allerlei andere categorieën ook nog eens voor een jaar extra in aanmerking te laten, zoals de heer Essers bepleit.

De heer **Essers** (CDA): Wat is daar de ratio van? Het gaat namelijk om gehandicapte studenten die het wettelijk collegegeld betalen. Er is dus over

nagedacht dat die mensen het lage collegegeld betalen, maar waarom moeten die studenten dan anders behandeld worden dan reguliere studenten die gehandicapt zijn?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik kom hier in de tweede termijn op terug; ik wil even de zaken op een rijtje zetten. Dit vereist een kleine schorsing voor mijn antwoord in tweede termijn, want ik wil dit punt nog even uitdiepen.

De **voorzitter**: Dat zullen wij doen.

Wij zijn toe aan de tweede termijn van de kant van de Kamer. Ik verzoek de leden om zich aan de opgegeven spreektijden te houden.

Iedereen heeft vijf minuten spreektijd, met één uitzondering. De heer Ganzevoort heeft namelijk maar twee minuten nodig. Ik zal de teller laten lopen.

**

*N

De heer **Koole** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording tot nu toe, maar de PvdA-fractie blijft grote moeite met dit wetsvoorstel houden. Er zijn wat ons betreft namelijk een aantal zaken nog onbevredigend beantwoord.

Allereerst wordt de generieke korting -- dat is een keuze -- doorgevoerd zonder dat volgens ons serieus naar alternatieven is gekeken. Dat vinden wij heel jammer. De commissie-Veerman heeft bepleit dat er extra middelen naar het onderwijs moeten. Dan moet je niet eerst een heleboel geld weghalen om vervolgens wat geld naar het onderwijs terug te sluisen. Dat vinden wij bezwaarlijk. Bovendien is dat in dit wetsvoorstel gekoppeld aan de langstudeerdersregeling. Het blijft raar dat je instellingen onder deze titel kort, terwijl zij niet minder gekort worden als zij erin slagen om het aantal langstudeerders te verminderen. De sector heeft ook aangegeven dat er alternatieven zijn om langstuderen tegen te gaan. Ik vind het heel jammer dat niet is afgewacht of niet met de sector is geprobeerd om dergelijke alternatieven te ontwikkelen. Tot nu toe wordt eraan vastgehouden en dat betreuren wij.

Ten tweede kom ik op het staatsrechtelijke probleem. De staatssecretaris zegt steeds: ze hadden het kunnen weten, maar ze hadden het niet hoeven weten toen het regeerakkoord in september 2010 werd aangekaart. Wat hadden ze echter moeten weten; wat hadden ze precies kunnen weten? Een heleboel voorstellen uit het regeerakkoord kunnen namelijk door de politieke verhoudingen, of misschien vanwege nadere inzichten in de boezem van het kabinet, niet doorgaan of op een heel andere manier doorgaan. Daar kun je je toch niet op instellen? De staatssecretaris noemt zelf het voorbeeld van een mogelijk andere definitie van deeltijdstudenten; daar verandert hij in het najaar misschien iets aan. Hoe had je je daar echter in september 2010 al op kunnen instellen? Dit blijft een probleem. Staatsrechtelijk gezien kun je ook niet zomaar zeggen dat dit bekend mag worden verondersteld,

omdat hieruit spreekt: wat het parlement ook vindt, wij weten al wat er moet gebeuren en daarmee moeten de studenten rekening houden. Dat is ook niet echt chic richting het parlement.

Belangrijk probleem is ook het overgangsrecht. Het is misschien een kwestie van woordkeuze maar de fractie van de Partij van de Arbeid vindt toch echt dat het overgangsrecht ontbreekt. Nog steeds worden studenten getroffen door deze maatregelen die ze niet hebben kunnen kennen. Daarmee is zowel de toegankelijkheid als de rechtszekerheid in het geding.

In de discussie over de cohorten heeft de staatssecretaris gezegd dat hij daar niet voor heeft gekozen. Zijn redenering was voor mij echter niet altijd even goed te volgen. Volgens mij mogen ongelijke gevallen ongelijk worden behandeld. Volgens de staatssecretaris zou de cohortbenadering inhouden dat de verschillende gevallen naast elkaar in de collegebanken zitten. Als ze ongelijk zijn, mag je ze ook ongelijk behandelen.

De deeltijdstudenten worden stevig getroffen door deze maatregel. Een constructie waarbij naar rato rekening wordt gehouden met de lengte van de deeltijdstudie, zou heel erg wenselijk zijn. Ik hoor de staatssecretaris echter niet veel meer zeggen dan dat er in het najaar geëvalueerd gaat worden. Misschien leidt dat tot iets anders, maar je zou toch nu al moeten zeggen dat die deeltijdstudenten echt een andere categorie zijn dan de voltijdstudenten en dat je daar dus ook een andere regeling voor moet treffen.

Van het Profileringsfonds wordt nu wel heel veel verlangd. De instellingen worden in eerste instantie gekort, waarbij er schrijnende gevallen door de maatregel van de regering ontstaan. Die schrijnende gevallen komen ten laste van de instellingen. Wat kunnen de instellingen volgens de staatssecretaris doen? Krijgen zij extra geld om het Profileringsfonds zodanig aan te vullen dat die schrijnende gevallen ook echt kunnen worden bediend? Ik hoor graag de antwoorden van de staatssecretaris hierop.

*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn heldere uiteenzetting en zijn beantwoording van de vragen.

Het punt van de deeltijders was voor de VVD-fractie belangrijk. De staatssecretaris heeft aangegeven dat hij een brede discussie zal starten over de vraag of de definitie van deeltijder zal moeten worden aangepast, en zo ja, wat de effecten daarvan zullen zijn op verschillende wetten, waaronder de langstudeerdersregeling. Ik vraag de staatssecretaris om te bevestigen dat wij dat zo goed hebben begrepen.

Ik heb de staatssecretaris wel horen spreken over de kleine groep wo-studenten maar niet over de groep studenten die duale trajecten volgt. Ik neem aan dat de staatssecretaris deze groep ook betreft in zijn brede discussie. Ik neem ook aan dat hij de uitkomsten van die brede discussie met deze Kamer zal delen. Graag ook een bevestiging hiervan.

Een ander punt was het collegegeldvrij besturen. De staatssecretaris was daar nog wat vaag over. Ik kan mij voorstellen dat hij hierop nog aan het studeren is maar de VVD-fractie stelt het op prijs als hij de beantwoording van die vragen met deze Kamer deelt.

Dit wetsvoorstel heeft tot doel om ombuigingen te realiseren, teneinde geld vrij te spelen om het onderwijs te intensiveren. Daar is helemaal niets mis mee. Die investeringen in het onderwijs mag je ook van studenten verwachten. Studenten hebben en houden alle mogelijkheden om hun talenten te ontplooiën. Zij mogen nog steeds een jaar langer studeren, alleen betalen ze een bijdrage als ze er nog langer over doen. Ik hecht er dan ook aan om dat nogmaals gezegd te hebben. Voor alle duidelijkheid: wij zullen dit wetsvoorstel steunen.

De **voorzitter**: Ik heb begrepen dat de heer Sörensen geen behoefte heeft aan een tweede termijn. Het woord is aan de heer Thom de Graaf.

**

*N

De heer **Thom de Graaf** (D66): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn antwoorden en voor het debat, dat op een aantal punten de intenties heeft verhelderd. Dat wil niet zeggen dat ik daardoor van opvatting ben veranderd. Integendeel, op sommige punten ben ik alleen maar gesterkt in mijn overtuiging dat dit geen goed wetsvoorstel is.

In het debat zijn een paar zaken duidelijk geworden. Instellingen worden generiek gekort, ongeacht of het studierendement verbetert of niet. De korting blijft zoals zij was. Studenten worden beboet of misschien moet ik zeggen geprikkeld met €3000. Dat is de helft van €6000, het bedrag dat een student macro kost. Het wordt dus niet afgezet tegen datgene wat een student nu kan dragen of tegen de hoogte van het huidige collegegeld. Het bedrag wordt afgeleid uit het macrobudget. Dat vind ik onvoldoende motivering van wat een gemiddelde individuele student kan opbrengen.

Het spijt mij dat in dit debat niet de vereiste opklaring is gekomen rond de beginselen van behoorlijke wetgeving. De staatssecretaris kan mij er niet van overtuigen dat zijn worsteling met rechtsgelijkheid versus rechtszekerheid de juiste uitkomst heeft opgeleverd. Integendeel, de rechtsgelijkheid wordt geschonden -- enkele groepen studenten, bijvoorbeeld deeltijders, worden onevenredig benadeeld ten opzichte van andere studenten -- en de rechtszekerheid wordt geschaad, omdat grote groepen studenten in hun gerechtvaardigde verwachtingen worden teleurgesteld. Die verwachtingen worden althans niet gehonoreerd.

Een overgangsperiode van een jaar houdt in dat de wet of het verhoogde tarief een jaar later van toepassing wordt. Overgangsrecht beoogt alle mensen die onder een regeling vallen, maar die zich dat van tevoren niet hadden kunnen realiseren, vrij te stellen of in hun benadeling te verzachten. Dat heeft de staatssecretaris in dit geval niet willen

doen om voor hemzelf heldere redenen, die niet overtuigen als het gaat om de beginselen van behoorlijke wetgeving.

In het internationale verdrag staat in artikel 13 de verplichting om te streven naar een geleidelijk kosteloos maken van het onderwijs. Ik begrijp heel goed dat uit een dergelijke verdragsbepaling niet kan worden afgeleid dat de staatssecretaris ogenblikkelijk geen collegegeld meer kan heffen. Het is ook evident dat er omstandigheden kunnen zijn waarin het collegegeld tijdelijk om een goede reden kan worden verhoogd. Maar het gaat om de intentie om het onderwijs kosteloos te maken, terwijl de staatssecretaris zegt dat de regering daar niet naar streeft. De regering vindt toegankelijkheid relevant, hetgeen rustig kan betekenen dat wordt doorgegaan met het verhogen van de kosten voor leerlingen en/of studenten. Als dat zo is, moet de staatssecretaris namens de regering gaan heronderhandelen over het verdrag. Ik heb de indruk dat hij daartoe niet bereid is.

Alles bij elkaar nemend, moge duidelijk zijn dat mijn fractie dit wetsvoorstel niet zal steunen.

*N

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Ook wij danken de staatssecretaris voor de heldere beantwoording. Ik heb beloofd kort te zijn en ik zal proberen dat na te komen. De deeltijders vormen voor ons een belangrijk punt. Wij gaan akkoord met de toezegging van de staatssecretaris dat de koppeling met de langstudeerderswetgeving onderdeel van de brede studie zal zijn. Wij gaan bekijken of het begrip "deeltijders" als zodanig nader kan worden ingekaderd. Ik heb het voorbeeld gegeven van een erkende, geaccrediteerde zevenjarige opleiding. Is die zeven jaar terecht? Daarbij wordt bekeken of die zeven jaar is ingevoerd voordat de langstudeerderswetgeving van kracht is geworden. Tegen het einde van het jaar krijgen wij een evaluatie waarover wij eventueel een debat kunnen voeren.

De Surinaamse studenten met een handicap hebben wij verschoven naar de tweede termijn van de staatssecretaris.

Ik ben blij met zijn heldere antwoord dat een schakelprogramma altijd wordt gezien als een onderdeel van de bachelor en dus niet van de master. Dat was mijn zorgpunt. Ik ben blij dat dit is weggenomen.

De staatssecretaris zei dat hij aanvullende maatregelen neemt als zich ontgaanconstructies voordoen. Hij zei echter ook te verwachten dat de instellingen niet aan de ontgaanconstructies zullen meedoen. Dat vind ik wat te makkelijk. Dat suggereert immers dat instellingen zich heel makkelijk lenen voor ontgaanconstructies. Zij zijn echter wettelijk verplicht om het volgen van bijvoorbeeld een tweede simultaan te volgen studie toe te staan. Ik vraag toch iets meer begrip voor de positie van die instellingen. Zij kunnen die ontgaanconstructies lang niet altijd voorkomen. Daarop hoor ik nog graag een antwoord.

Tot slot ga ik in op de procedure. Ik heb ook liever een langere voorbereidingsprocedure. De heer Reuten kan dat bevestigen. Als wij zo'n lange

voorbereidingsperiode zouden hebben bij het belastingplan, zou ik daar nu meteen blind voor tekenen. Ik denk dus dat die in vergelijking met de voorbereidingsprocedure voor andere wetsvoorstellen wel is meegevallen.

Wij zullen voor dit wetsvoorstel stemmen.

*N

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn heldere antwoorden. Niet alle vragen zijn verdwenen, maar het is wel helder wat de positie van de staatssecretaris is -- dat is buitengewoon waardevol -- op wellicht één puntje na. Ik begreep uit de woorden van mevrouw Duthler dat het doel van deze regeling volgens haar bezuiniging is. De staatssecretaris ziet echter zowel bezuiniging als studierendement als doel. Kennelijk is het bij enkele leden van deze Kamer nog niet helemaal overgekomen dat er twee doelen zijn, terwijl de staatssecretaris dat toch duidelijk heeft gezegd.

De onduidelijkheid die op een ander punt bestaat, kan misschien toch worden weggenomen. In de redenering lopen twee zaken door elkaar. Een masterfase en een bachelorfase zijn in de wet ook in het aantal studiepunten aangegeven, terwijl wij hier praten over het vertalen daarvan in jaren. Bij de organisatie van deeltijdstudies is juist van belang hoe het aantal studiepunten is vertaald in het aantal jaren. Als wij daarvoor een helderder regeling hadden, zouden wij vragen zoals wanneer een studie een deeltijdstudie is en hoe lang die duurt, wellicht duidelijker kunnen beantwoorden.

Het zou ook handig zijn als beter verschil werd gemaakt tussen een beroepsverdiepende deeltijdstudie en een volledige opleiding. Waarschijnlijk wordt hierop ingegaan in de studie van de staatssecretaris die later dit jaar zal verschijnen. Er zijn deeltijdstudies waar het werk dat daarnaast wordt gedaan, uitstekend bij past. Dan is dus geen lange studietijd nodig. Er zijn ook deeltijdopleidingen waarbij dat niet het geval is. Het zou handig zijn als dat in ieder geval aan de orde komt in de nadere bestudering.

Ik wil graag een motie indienen om een visie op de deeltijdstudie te bevorderen en om het zoeken naar een oplossing voor de in de Kamer breed gedeelde zorg over de disproportionele gevolgen voor een bepaalde groep deeltijdstudenten, te ondersteunen.

Hierbij doe ik ook een voorstel van orde, voorzitter. Het is voor onze fractie van belang dat de stemming over deze motie plaatsvindt voor de stemming over het wetsvoorstel in verband met de finale beoordeling van dat wetsvoorstel. Ik begrijp dat ik de motie aan de voorzitter moet overhandigen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Ganzevoort, Koole, Smaling, Thom de Graaf, Kuiper, Holdijk, De Lange en Nagel wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het wetsvoorstel langstudeerders tot doel heeft, het studierendement te bevorderen en ombuigingen te realiseren;

constaterende dat de regering geen onderscheid maakt tussen voltijd- en deeltijdstudenten;

overwegende dat met name in het wo deeltijdstudenten vaak hun studie combineren met een baan en zorg voor een gezin, dat zij voorbeelden zijn voor een Leven Lang Leren en veelal geen beroep doen op studiefinanciering;

overwegende dat voor deeltijdstudenten nominaal studeren betekent dat zij het geprogrammeerde aantal studiepunten per jaar halen, ook als dat betekent dat zij meer jaren studeren dan voltijdstudenten;

overwegende dat het hier om een kleine maar maatschappelijk gezien belangrijke groep gaat;

overwegende dat deze deeltijdstudenten zo hard getroffen worden door het wetsvoorstel langstudeerders dat voor hen feitelijk de studie onbetaalbaar wordt;

overwegende dat zulks niet de bedoeling kan zijn geweest van het wetsvoorstel langstudeerders;

verzoekt de regering om in overleg met de sector zo spoedig mogelijk, maar in elk geval voor 1 september 2012, een regeling te treffen die disproportionele gevolgen voor deeltijdstudenten voorkomt,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter I (32618).

Ik zal tegemoetkomen aan het verzoek van de heer Ganzevoort om de motie in stemming te brengen voor de stemming over het wetsvoorstel.
**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Is de motie niet overbodig geworden, nu de staatssecretaris heeft aangegeven die brede discussie te willen voeren?

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): De motie is geformuleerd als een ondersteuning van beleid. U zegt dat deze daarmee overbodig is, maar de vraag die erin staat, sluit volstrekt aan bij wat ook van uw kant is onderstreept, namelijk dat niemand voor disproportionele gevolgen voor een bepaalde groep studenten is. Het is nog niet door de staatssecretaris toegezegd dat hij disproportionele gevolgen ook inderdaad zal zien te voorkomen. Het is misschien één stapje verder dan alleen maar bestuderen wat we deeltijd noemen. De vraag is niet om te voorkomen dat er gevolgen zijn, maar om te voorkomen dat er disproportionele gevolgen zijn.

*N

De heer **Smaling** (SP): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Ik denk dat de staatssecretaris en ik het in de kroeg bij een biertje uitstekend met elkaar zouden kunnen vinden, maar of wij politiek veel nader tot elkaar komen, betwijfel ik. In ieder geval moet ik vaststellen dat we ondanks het levendige debat niet veel dichter bij elkaar zijn gekomen. Of je nu 18 mld. besluit te bezuinigen of een ander bedrag, oké, wij accepteren dat daar een noodzaak toe is. Waar het door komt dat het nodig is, is weer een groter verhaal, en dat gaan we hier niet houden.

Dan de voorbereiding van dit debat. De staatssecretaris begon zijn verhaal met een wat mij betreft niet noodzakelijk vrijpleiten van zichzelf c.q. de regering, maar het is duidelijk dat hij haast heeft. Dat is zijn goed recht, maar het is aan deze Kamer om te besluiten of een wetsvoorstel schriftelijk afdoende is voorbereid om tot het plenaire debat over te gaan. Die voorbereiding was niet goed, maar zoals ik zei, dat hebben wij onszelf aan te wrijven.

Maar goed, het blijft in onze ogen nog steeds een draak van een wet. Het is een enorm bedrag waaraan een heel grote groep mensen ineens wordt blootgesteld. De regering weet ook niet over welke mensen het gaat. Ik schat dat 10% tot 15% werkelijk traag is, terwijl de andere 80% à 90% om allerlei zeer legitieme redenen wat langer over de studie doet.

We hebben maar een paar dagen naar de strategische agenda kunnen kijken. Er is niet zo heel veel van teruggekomen in de beantwoording. Het debat gaat er ook niet over, maar je kunt dit niet los van elkaar zien. Wat mij opviel in de strategische agenda, is dat deze is ondertekend door zowel de staatssecretaris als door minister Verhagen, maar dat het hele document verder in de ik-vorm is geschreven. Heeft de heer Verhagen zichzelf later opgedrongen om zijn naam eronder te krijgen, zodat ook die topsectoren in het stuk konden terugkomen of zie ik dat verkeerd? Dat zou ik graag nog even horen.

Op blz. 76 van de strategische agenda staat, zoals ik in eerste termijn ook heb gemeld, een heel klein staatje, dat ruim op een A4'tje past, waarin de budgetten staan aangegeven. De middelen van dit kabinet staan hierin vermeld over de jaren tot en met 2015 op een zeer hoog aggregatieniveau, maar volgens mij tellen deze niet op naar 370 mln. per jaar, verre van dat. Ik wil niet helemaal nieuwe vragen stellen, maar als de staatssecretaris toch even wil schorsen, zitten er boven een hoop mensen die er misschien even wat licht op kunnen laten schijnen waar het grootste deel van die 370 mln. dan is gebleven.

Ik heb een heel vurig pleidooi gehouden over doelgroepen, maar ik heb de staatssecretaris dat woord niet horen gebruiken. We hebben wel ontzettend veel cases langs zien komen van deeltijders, mensen die een premaster moeten volgen, een cohortbenadering, en zo kan ik er nog een heleboel noemen. De Raad van State heeft er ook een paar genoemd. Er zijn een heleboel als-

dansituaties, maar de staatssecretaris zegt dat hij niet met ieder individueel geval rekening kan houden. Dat begrijp ik ook. Misschien is het ook wel een voordeel voor de staatssecretaris dat er zoveel als-dansituaties zijn, want dan krijg je zo'n enorm versplinterd beeld van gevallen dat het voor hem ook makkelijker is om te zeggen: huppekee, een generieke maatregel en verder geen ge-je-weet-wel. Is dat zo?

Ik heb specifiek gerefereerd aan allochtone studenten. Ik zal mezelf niet herhalen, maar dit is toch een groep die vorderingen heeft geboekt in het hoger onderwijs. Graag een appreciatie daarvan. In dit verband wil ik zeggen dat ik merk dat de bezuinigingen die de regering kiest, vaak groepen en mensen raken waarbij juist veel vorderingen waren geboekt. Dat geldt niet alleen bij deze wet, maar ook bij de enorme kortingen op natuurbeleid. In dit geval gaat het om de allochtone studenten. Bij natuurwetgeving geldt het voor landbouwers, natuurterreinbeherende organisaties en mensen die zich bezighouden met de aanleg van bijvoorbeeld wegen en jachthavens. Al die mensen zijn tot elkaar gekomen. Groepen met verschillende belangen hebben stappen gezet om naar elkaar toe te groeien. Dat proces wordt nu beëindigd door de bezuinigingen en wij betreuren dat in zeer hoge mate.

Voorzitter. Het Profileringsfonds mag niet verworden tot een excuustruus. Het fonds heeft zo zijn beperkingen en je kunt dus niet te vaak zeggen dat er van alles mee kan worden geregeld. Ik denk aan regelingen voor zwangere vrouwen, mensen met fobieën enz. Ik hoor hierop graag het commentaar van de staatssecretaris in tweede termijn.

*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de antwoorden. Hij heeft ons als een "opjochte Frys" beantwoord.

De staatssecretaris heeft het ons niet gemakkelijk gemaakt. Wij hebben nog steeds aarzelingen. Ik begin met een opmerking waarop ik nog graag een reactie wil hebben. Deze maatregel zal het namelijk vrijwel onmogelijk maken om twee bachelorstudies te doen. Wij maken het excellente studenten nu wel heel erg moeilijk. Dat geldt natuurlijk ook voor de masters.

Wij ondersteunen het principe van de langstudeerdersmaatregel, maar het lijkt er erg op dat de financiële taakstelling de studierendementsdoelstelling verdringt. Zou het niet veel eleganter zijn geweest om allereerst het studierendement te verhogen, het langstuderen af te blokken en dat vervolgens progressief in te voeren? Je zou kunnen zeggen: voor het vierde jaar €500 erbij, voor het vijfde jaar €1000 en het laatste jaar €1500. Dat zou dan voor studenten die twee bachelors willen doen, een overweging kunnen zijn om het tegen iets meer studiekosten af te maken. Dat zou ideaal zijn geweest. Maar nu moet het bedrag van €3000 in één keer worden gehaald en het liefst zou gauw mogelijk. Dit leidt tot veel losse eindjes. Ik denk aan de deeltijdstudent, het creatief

inschrijven, de premaster enz. Allemaal zaken waarvan je je afvraagt hoe zorgvuldig dat is. Je weet dat dit alles veel onrust zal geven op de universiteiten. Het is niet het maatwerk dat wij graag zouden zien. Wij hebben dus sympathie voor het principe, maar het maatwerk ontbreekt en daarmee ook de zorgvuldigheid.

Voorzitter. ik wil graag een motie indienen over de manier waarop wij met de premaster omgaan. De staatssecretaris wil dat die onderdeel wordt van een bachelor. We zullen zien hoe dat dan binnen die opleiding wordt opgelost. Dat kan niet altijd. Het wordt nu gebruikt als een soort selectie aan de poort bij masteropleidingen. Hoe het ook wordt georganiseerd, ik vind het belangrijk dat ze vallen onder de nominale studieduur. Studenten mogen niet een deel van hun uitlooptijd kwijtraken. Wij kunnen hierover nog het nodige zeggen, maar ik wil nu alvast de volgende motie indienen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Kuiper, Koole, Ganzevoort, Smaling en Thom de Graaf wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat universiteiten aan studenten die zich voor een master willen inschrijven, de eis stellen een premastertraject te volgen;

constaterende dat deze premaster niet wordt meegerekend met de nominale studieduur van de master- c.q. de bachelorstudie;

overwegende dat studenten die een premaster volgen een deel van hun uitlooptijd kwijt zijn aan voorbereidende studie;

overwegende dat hiermee studenten die een premaster dienen te volgen worden benadeeld en ongelijk worden behandeld ten opzichte van studenten die een dergelijke premaster niet hoeven te volgen;

verzoekt de regering, premastertrajecten te rekenen onder de nominale studieduur van master- c.q. bachelorstudies,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter J (32618).

Ik heb mij ervan vergewist dat de heren De Lange en Nagel geen gebruik wensen te maken van hun tweede termijn. De staatssecretaris heeft aangegeven dat hij even respijt wil tussen repliek en dupliek.

**

De vergadering wordt van 23.25 uur tot 23.40 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor de reactie in tweede termijn, de dupliek. Mag ik hem verzoeken -- maar dat zal hij ongetwijfeld ook uit zichzelf doen -- om een appreciatie te geven van de twee ingediende moties, aan het einde van zijn tweede termijn?

Het woord is aan de staatssecretaris.

**

*N

Staatssecretaris **Zijlstra**: Voorzitter. Ik dank de leden van de Kamer voor hun inbreng in de tweede termijn. Het is duidelijk dat er op een aantal gebieden verschil van mening bestaat tussen een deel van de Kamer en het kabinet, maar ik ben het eens met de leden die hebben aangegeven dat het debat in elk geval veel verheldering heeft opgeleverd over de verschillende standpunten.

De discussie over de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid hebben wij in de eerste termijn volgens mij helder gevoerd. Dat dit niet overtuigend is geweest voor sommige leden, laat ik in het midden. Dat kan een situatie zijn. Nogmaals, het wegen van de verschillende factoren is een essentieel onderdeel van het wetgevingstraject. Tweeënhalf jaar geleden is de verhoging van de bijdrage van studenten in het collegegeld geaccordeerd. Het betrof een permanente verhoging van €220, die met onmiddellijke ingang is ingevoerd. Ik hecht eraan om dat nogmaals te benadrukken. De heer De Graaf zei dat er een heronderhandeling moest plaatsvinden van het verdrag, omdat het kabinet toegankelijkheid als uitgangspunt heeft, maar niet gratis onderwijs. De partij van de heer De Graaf streeft het sociaal leenstelsel voor studenten na. Dat stelsel houdt een hogere eigen bijdrage van studenten voor het onderwijs in. Het brengt een toename van kosten met zich en betekent geen kosteloos onderwijs. Ziet de heer De Graaf dat ook als een noodzaak tot heronderhandeling van het verdrag? De regering ziet dit niet zo, omdat zij een ander uitgangspunt heeft. Ik hecht eraan om dit punt helder te maken, namelijk dat het niet zo kan zijn dat je het een nastreeft en de ander het andere verwijt.

De heer Koole had het over schrijvende gevallen in het Profileringsfonds, en de heer Smaling drukte het iets huiselijker uit en zei dat het Profileringsfonds geen excuus moet worden, hoewel ik van mijn ambtenaren die uitdrukking niet meer mag gebruiken, geloof ik. Die twee kunnen echter ook bij elkaar. Dan kom ik ook bij hetgeen de heer Kuiper aangaf over maatwerk. Er is altijd wrijving tussen het vormgeven van wetgeving waarin je probeert alle uitzonderingen te vatten en van generieke wetgeving, die de regels vaak uitvoerbaar, hanteerbaar en simpel maakt. Dat is een wrijvingsproces dat altijd plaatsvindt. Het kabinet heeft breed aangegeven te willen gaan voor generieke wetgeving, met zo weinig mogelijk uitzonderingen. Dat zullen wij ook toepassen op de studiefinanciering. In het najaar zullen wij daarmee naar de Kamer komen. Het kan ook begin volgend jaar zijn. In het najaar gaan wij naar de Tweede Kamer, en het ligt er een beetje aan hoe snel de

collega's aan de overkant zijn. Wij gaan proberen om ook in de studiefinanciering allerlei uitzonderingssituaties weg te nemen. Dat levert financiële voordelen op. Ik kan nu alvast aangeven dat een van de bestedingsmogelijkheden die het kabinet ziet, het Profileringsfonds is. Juist als je generieke wetgeving organiseert, moet je in specifieke uitzonderingsgevallen door middel van een hardheidsclausule instellingen de mogelijkheid geven om via een Profileringsfonds en de daarbij behorende middelen de studenten te vrijwaren van de gevolgen. Niet alleen beogen wij dit, wij willen het ook op die manier tot uitvoering brengen.

De heer Kuiper vroeg of wij niet hadden kunnen kiezen voor een progressief stelsel, bijvoorbeeld in het vierde jaar €500 en dan langzaam opbouwen. Dat hebben wij overwogen en in de Tweede Kamer is daartoe door de heer Van der Ham een amendement ingediend. Dat is uitvoeringstechnisch echter buitengewoon complex, en uitvoerbaarheid van wetgeving vindt de regering altijd een belangrijk argument. Dat is een argument voor onze keuze voor een helder verhoogd collegegeld op één specifiek moment. Er treedt altijd een spanning op tussen generieke wetgeving die uitvoerbaar en helder is en een individuele casus waarin iemand daardoor soms geweld kan worden aangedaan.

Ik kom op de motie van de heer Ganzevoort. Hij gaf helder aan dat deze motie is bedoeld als ondersteuning van beleid en zo beschouw ik haar ook. Ik durf hier rustig te zeggen dat geen enkel kabinet en geen enkele bewindspersoon van welke partij dan ook hier zal verdedigen dat beleid en wetgeving disproportionele gevolgen met zich mee zouden mogen brengen. Dat is wat iedereen altijd tracht te voorkomen. Ik ben het in die zin met die motie eens. Wij gaan een brede beschouwing houden over hoe het zit met deeltijd in de WHW. Dat is nu heel ruim. Dat heeft het voordeel dat instellingen de mogelijkheid hebben om maatwerk te leveren. Het nadeel is dat je in discussies als deze heel moeilijk tot een afgebakende groep kunt komen. Het is voor mij bijvoorbeeld geen wet van meden en perzen dat dit disproportionele gevolgen heeft. Laat dat helder zijn. Dat moet daar ook uit voortkomen. Als uit die overweging blijkt dat dit het geval is, heb ik er geen problemen mee dat de Kamer zegt dat ik met maatregelen moet komen. De enige opmerking die ik verder over de motie wil maken, is dat er een vanzelfsprekendheid in lijkt te zitten dat er per definitie sprake is van disproportionele gevolgen. Die zou ik niet voor mijn rekening willen nemen. Als wij de brede overweging hebben gemaakt en dat het geval zou blijken te zijn, zal ik daar zeker bij deze Kamer op terugkomen. Dat lijkt mij op zijn plaats. In die zin vind ik de motie ondersteuning van beleid.

Er is nog een aantal andere zaken aan de orde gekomen. Mevrouw Duthler vroeg om een bevestiging van de toezegging over de deeltijders. Zij had die goed begrepen. Ik betrek ook het duale traject erbij. Ik zal de conclusies delen met de Eerste Kamer. Dat zal ik ook doen wat betreft het collegegeldvrij studeren.

Ik kom nu op de inbreng van de heer De Graaf. Ik ben al ingegaan op het verdrag. Hij gaf aan dat overgangsrecht ook het verzachten van de omstandigheden voor benadeelden inhoudt. Ik blijf overeind houden dat een overgangstermijn van een jaar feitelijk een verzachting is van de omstandigheden voor wat de heer De Graaf benadeelden noemt. Zoals de heer Koole al zei, kunnen wij daar een hele semantische discussie over voeren. Dat lijkt mij niet zo op zijn plaats. Wij hebben uiteindelijk niet voor niets een dekking gezocht bij het door de SGP-fractie in de Tweede Kamer ingediende amendement om dat extra jaar in te bouwen en daarmee oude gevallen meer tijd te geven om hierop in te spelen. Dat laat onverlet - daar hebben de heren Koole, De Graaf en anderen die hierover hebben gesproken gelijk in -- dat dit niet betekent dat men helemaal gevrijwaard is. Dat klopt. Dat is een keuze die wij hebben gemaakt.

De heer Essers sprak over een opleiding van zeven jaar. Dat intrigeerde mij, want dat is niet de nominale studieduur. De nominale studieduur voor de betreffende opleiding is vier jaar. Ook dit zal, in lijn met de motie van de fractie van GroenLinks, worden meegenomen in het geheel. In die zin komen wij daarop terug.

De heer Essers noemde het punt van de gehandicapte student. Hij richtte zich op Surinamers, maar dat geldt ook voor bijvoorbeeld deeltijders. Hij heeft gewoon gelijk. Het kan niet zo zijn dat iemand die geen studiefinanciering heeft en gehandicapt is dat jaar extra niet zou kunnen krijgen. Dat gaan wij regelen. Dat kan per AMvB. Ik heb geen reden kunnen verzinnen waarom het logisch zou zijn om iets anders te doen. De heer Essers heeft dat terecht opgemerkt.

Ik ben het met de heer Smaling eens dat het wel eens gezellig kon zijn in de kroeg met zijn tweeën. Ik ben het echter niet met de heer Smaling eens dat de heer Verhagen -- hoe zei hij dat nu ook alweer -- het tekenen van het voorwoord heeft opgedrongen. Nee, de heer Verhagen zal in het najaar een brief over het bedrijfsleven laten verschijnen. In het voorwoord daarbij zal de heer Smaling ook mijn handtekening vinden. Dat doen wij, omdat de regering hecht aan de vervlechting van het afnemende veld, de economie, het wetenschappelijk onderwijs, het hoger beroepsonderwijs en het onderzoek. Wij vinden die vervlechting een belangrijke zaak. Dat hebben wij op deze manier proberen neer te zetten. Waarschijnlijk zal de heer Smaling of een van zijn collega's als de bedrijfslevenbrief voorbijkomt, aan de heer Verhagen vragen hoe het nu zit met de heer Zijlstra. Hij zal de heer Verhagen vragen: heeft de heer Zijlstra zijn voorwoord opgedrongen, want de rest van de brief is in de ik-vorm geschreven?

De heer Smaling zei ook dat de 370 mln. van pagina 76 niet optelt. Dat klopt. Uit de totaalomsom blijkt echter dat het bedrag van €3000 dat studenten betalen, achterblijft bij de instellingen en een positief financieel effect heeft. Dat bedrag staat niet in de optelsom. Met de rekencapaciteiten van de heer Smaling is dus niets mis.

Er is ook gesproken over de allochtone student. Het kabinet heeft doelgroepenbeleid in brede zin losgelaten. Doelgroepenbeleid vinden wij geen goede benadering. In de eerste termijn ben ik daarop ook al even ingegaan. Instellingen kunnen zich echter wel profileren. Een hbo-opleiding of een universiteit in de Randstad kan ervoor kiezen om zich te profileren met bijvoorbeeld programma's specifiek voor allochtone studenten. Dat is juist een van de gronden waarop een instelling zich kan profileren in het brede veld. Wij willen niet alle instellingen hetzelfde laten doen, maar instellingen juist de dingen laten doen waarin zij goed zijn. Op dat punt liggen dus mogelijkheden. Het kabinet voert echter geen doelgroepenbeleid via subsidiëring. Die keuze wordt overigens onderbouwd in allerlei rapporten, zoals men heeft kunnen lezen in de subsidiebrief. Uit die rapporten blijkt dat het voeren van doelgroepenbeleid via subsidiëring weinig effectief is. Daarom hebben wij daarvan afscheid genomen.

De heer Kuiper stelt dat het materieel heel moeilijk wordt voor de excellente student om twee studies naast elkaar te doen. Ik wil echter scherp stellen dat de excellente student dat wel zal lukken. Mijn politiek assistent is het zelfs gelukt om twee studies te volgen. Ik mocht het niet van hem zeggen, maar toch doe ik het. Hij volgde precies de twee studies die de heer Kuiper noemde. Als het hem kan lukken, moet het meer mensen kunnen lukken. Ook mij is het gelukt, weliswaar met vier jaar uitloop. Ik heb echter ook twee studies gedaan. Als ik de vakantie ervan aftrek -- daarover spraken wij al -- dan kan het. De excellente student die twee studies wil volgen, kan dat doen. Dat het moeilijker wordt, zal ik echter niet ontkennen; dat is gewoon een feit.

Over het maatwerk heb ik het gehad. Ik ben het eens met de heer Kuiper dat er sprake is van spanning op dat punt. Wij moeten echter niet willen suggereren dat wij elke uitzondering kunnen faciliteren. Als wij dat zouden doen, zouden wij enorme discussies krijgen over de uitvoerbaarheid. De Eerste Kamer heeft de traditie om daaraan altijd uitvoerig aandacht te besteden.

Ik kom op de premaster en de moties. Ik zal beginnen met de motie van de heer Kuiper, omdat ik de andere al even heb aangestipt. In de motie wordt de regering verzocht om premastertrajecten te rekenen onder de nominale studieduur van master- c.q. bachelorstudies. De nominale studieduur van bijvoorbeeld een wo-bachelorstudie is drie jaar. De nominale studieduur van een masteropleiding van een jaar is een jaar. Het premasterprogramma is een schakelprogramma. Als een student de bachelorfase heeft afgerond en daarna een masteropleiding wil gaan doen die niet helemaal goed aansluit op de bacheloropleiding die is gevolgd, dan moet hij een aanvullend programma volgen. De tijd die daarvoor nodig is, kan natuurlijk niet worden gerekend tot de nominale studieduur. Als wij dat zouden doen, ontstaat een gekke situatie. De regering vindt dat het premasterprogramma onderdeel is van de bachelorfase, niet van een individuele bacheloropleiding. Het is dus mogelijk het

schakelprogramma te volgen bij een andere instelling. Het premasterprogramma is wel onderdeel van de bachelorfase, maar valt zeker niet onder de nominale studieduur. Ik ontraad dus de Kamer het aannemen van deze motie.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Stelt de staatssecretaris dat het premasterprogramma in de uitlooptijd komt te liggen van de student? Dat is het argument dat staat in de overwegingen. Het jaar uitlooptijd wordt dus opgesoupeerd aan het volgen van de schakelklas of het premasterprogramma? Is dat correct?

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als je een driejarige wo-bachelor hebt gedaan en een jaar schakelprogramma nodig hebt, kom je überhaupt niet met de langstudeerdersmaatregel in aanraking. Omdat zo'n programma langer dan zes maanden duurt, geldt dan namelijk het instellingscollegegeld. Je volgt dan feitelijk een tweede bachelor in de vorm van een stoomcursus. Als je een jaar nodig hebt om je klaar te stomen voor een bepaalde master, ben je eigenlijk met een verkapte bachelorvooropleiding bezig en betaal je, in lijn met eerdere besluitvorming in dit huis, instellingscollegegeld. Als het programma zes maanden of korter duurt, valt het onder de bachelorfase. In eerste termijn heb ik al gezegd dat je, als je C+1 hebt opgesoupeerd en daarna nog een schakelprogramma volgt, je het wettelijk collegegeld moet betalen, hetzij het verhoogd wettelijk collegegeld. Duurt het nog langer, dan moet je het instellingscollegegeld betalen.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Mij gaat het natuurlijk om de opleidingen waarvoor wettelijk collegegeld geheven wordt, niet het instellingscollegegeld. Dit valt natuurlijk ook onder de regels van de langstudeerdersmaatregel. Als ik het goed begrijp, blijft het zo voor die gevallen. Dan soupeer je je extra uitlooptijd op.

Staatssecretaris **Zijlstra**: Als je een schakelprogramma volgt, gebruik je de tijd van je bachelorfase. Hierdoor kan de langstudeerdersmaatregel van toepassing worden. Als de tijd voorbij C+1 gaat, val je niet meer onder het wettelijk collegegeld, maar onder het verhoogd wettelijk collegegeld. De motie gaat echter over de nominale studieduur. Ik ontraad deze motie daarom.

De motie van de heer Ganzevoort zien wij als ondersteuning van ons beleid, waarmee de motie feitelijk overbodig is. De motie behelst precies wat wij willen uitvoeren. Hiermee ben ik gekomen aan het einde van mijn tweede termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de staatssecretaris voor zijn antwoord in tweede termijn.
**

De beraadslaging wordt gesloten.

De heer **Essers** (CDA): Voorzitter. Zouden wij, voordat wij gaan stemmen, een heel korte schorsing kunnen krijgen voor overleg?

De **voorzitter**: Hoelang is kort?
**

De heer **Essers** (CDA): Twee minuten.

De **voorzitter**: Dat kan.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: We gaan stemmen over de moties en het wetsvoorstel.
**

In stemming komt de motie-Ganzevoort c.s. (32618, letter I).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.
**

In stemming komt de motie-Kuiper c.s. (32618, letter J).

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf.
**
*N

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie is van mening dat het aan de universiteiten zelf is om hun programma's aan te passen. Wij hebben heldere regels. Als wij nu weer uitzonderingen gaan maken op deze regels, dan wordt de poort opengezet voor misbruik en wildgroei. Onze fractie vindt dat universiteiten zelf aan zet zijn om hun programma's aan te passen en steunt de motie dus niet.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de SP, D66, GroenLinks, de ChristenUnie, 50PLUS en de OSF voor deze motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de fracties van de VVD, het CDA, de PVV en de SGP ertegen, zodat zij is verworpen.
**

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring vooraf.
**
*N

De heer **Kuiper** (ChristenUnie): Voorzitter, ik kan het kort houden. Ik heb in dit debat mijn aarzelingen aangegeven en die zijn op een heel aantal punten niet weggenomen. Ik vind dat deze maatregel op zichzelf steun verdient, maar dat zorgvuldigheid ontbreekt bij de invoering en bij de vormgeving ervan. Ik zal dus tegenstemmen.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de VVD, het CDA, de PVV en de SGP voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de aanwezige leden van de PvdA, de SP, D66, GroenLinks, de ChristenUnie, 50PLUS en de OSF ertegen, zodat het is aangenomen.

Ik dank u allen, met inbegrip van de staatssecretaris, voor uw bijdrage aan de discussies van vandaag en voor uw uithoudingsvermogen. Ik wens u een heel goede recesperiode toe. Als u met vakantie gaat, wens ik u een zeer goede vakantie. Het meest wens ik dat u hier allemaal weer in gezondheid terugkeert op 13 september.
**

Sluiting 0.00 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende hamerstukken te doen plaatsvinden op 5 juli 2011:

Wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de aanpassing van de bewaartermijn voor telecommunicatiegegevens met betrekking tot internettoegang, e-mail over het internet en internettelefonie (32185);

Wijziging van de Wet voorkoming verontreiniging door schepen en de Wet op de economische delicten in verband met de aanpassing van de definitie van schadelijke stof, de uitvoering van de in Bijlage II van het Internationaal Verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen opgenomen voorschriften met betrekking tot het voorwassen van ladingtanks, de uitbreiding van de basis voor het aanwijzen van toezichthouders en enige andere onderwerpen (32375);

Wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met het invoeren van een regeling op grond waarvan adoptiefouders een tegemoetkoming kan worden verleend in de gemaakte kosten met betrekking tot interlandelijke adoptie (32446);

Wijziging van de Meststoffenwet (herinvoering compartimentering) (32469);

b. de plenaire behandeling van de volgende hamerstukken te doen plaatsvinden op 5 juli 2011 (onder voorbehoud):

Wijziging van de Wet milieubeheer (verbeterde aansluiting op de kaderrichtlijn water) (32427);

Wijziging van de Wet werk en bijstand, de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen en enige andere wetten in verband met het afschaffen van specifiek interbestuurlijk toezicht (Wet interbestuurlijk toezicht gemeentelijke inkomens- en werkvoorzieningen) (32453);

Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en de Arbeidstijdenwet in verband met de

invoering van een maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs (32531);

Implementatie van het op 23 februari 2006 te Genève tot stand gekomen Maritiem Arbeidsverdrag, 2006 (Trb. 2007, 93) (32534);

Goedkeuring van het op 23 februari 2006 te Genève tot stand gekomen Maritiem Arbeidsverdrag, 2006 (Trb. 2007, 93) (32535, R1923);

Wijziging van de Scheepvaartverkeerswet en de Binnenvaartwet in verband met de invoering van de ontzegging van de vaarbevoegdheid (32539);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-VIII);

Uitvoering van het op 23 november 2007 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake de internationale inning van levensonderhoud voor kinderen en andere familieleden (PbEU PM) en van de verordening (EG) nr. 4/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen (PbEU L 7/1) (Uitvoeringswet internationale inning levensonderhoud) (32617);

Wijziging van de Wet op het financieel toezicht en het Burgerlijk Wetboek ter implementatie van richtlijn nr. 2009/65/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 13 juli 2009 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende bepaalde instellingen voor collectieve belegging in effecten (icbe's) (herschikking) (PbEU L 302) en de daarbij behorende uitvoeringsrichtlijnen (32622);

Wijziging van de Wet implementatie EG-richtlijnen energie-efficiëntie (32626);

c. de stemmingen over het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 5 juli 2011:

Regeling van de tijdelijke vervanging van wethouders en gedeputeerden wegens zwangerschap en bevalling of ziekte (32209);

d. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen door de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie te doen plaatsvinden op 5 juli 2011:

Wijziging van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de normering van de vergoeding voor kosten ter verkrijging van voldoening buiten rechte (32418);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (VI) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-VI);

e. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor

Volksgezondheid, Welzijn en Sport te doen plaatsvinden op 27 september 2011:

Wijziging van de Wet op de jeugdzorg en Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, de Algemene Kinderbijslagwet en de Wet Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen alsmede enige andere wetten in verband met de verbetering van de positie van pleegouders (verbetering positie pleegouders) (32529);

f. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de vaste commissie voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke Ordening te doen plaatsvinden op 27 september 2011:

Wijziging van de Crisis- en herstelwet en enkele andere wetten (verbeteringen en aanvullingen) (32588);

g. de plenaire behandeling van de Algemene Financiële Beschouwingen te doen plaatsvinden op 22 november 2011.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Voorstel van wet van het lid Thieme tot wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren in verband met het invoeren van een verplichte voorafgaande bedwelming bij ritueel slachten (31571);

Wijziging van de Drank- en Horecawet met het oog op de terugdringing van het alcoholgebruik onder met name jongeren, de voorkoming van alcoholgerelateerde verstoring van de openbare orde, alsmede ter reductie van de administratieve lasten (32022);

Intrekking van de Wet Adviesraad gevaarlijke stoffen (32323);

Wijziging van hoofdstuk 17 van de Wet milieubeheer, houdende aanpassing van de regeling voor het melden van ongewone voorvallen (32445);

Wijziging van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie in verband met het invoeren van een regeling op grond waarvan adoptiefouders een tegemoetkoming kan worden verleend in de gemaakte kosten met betrekking tot interlandelijke adoptie (32446);

Wijziging van de Wet op de jeugdzorg en Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, de Algemene Kinderbijslagwet en de Wet Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen alsmede enige andere wetten in verband met de verbetering van de positie van pleegouders (verbetering positie pleegouders) (32529);

Wijziging van de Telecommunicatiewet ter implementatie van de herziene telecommunicatierichtlijnen (32549);

Wijziging van de Visserijwet 1963 in verband met de bestrijding van visstropen en het vervallen van de akte, alsmede enkele andere wijzigingen van deze en enige andere wetten (32574);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

(XV) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-XV);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-XVI);

Wijziging van de begrotingsstaat van Jeugd en Gezin (XVII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de incidentele suppletoire begrotingen) (32609-XVII);

Voorstel van wet van de leden Verburg, Aptroot en Dijkstra tot wijziging van de Wet houdende wijziging van de Mededingingswet ter versoepeling van de uitzondering op het verbod van mededingingsafspraken (32664);

Opheffing van het Spaarfonds AOW (32696);

Wijziging van de Wet op de Europese ondernemingsraden in verband met de uitvoering van richtlijn 2009/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 6 mei 2009 (PbEU 2009, L 122), houdende herschikking van richtlijn 94/45/EG, inzake de instelling van een Europese ondernemingsraad of van een procedure in ondernemingen of concerns met een communautaire dimensie ter informatie en raadpleging van de werknemers (32705);

Jaarverslag en slotwet van de Koning 2010 (32710-I);

Jaarverslag en slotwet Staten-Generaal 2010 (32710-IIA);

Jaarverslag en slotwet overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten 2010 (32710-IIB);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2010 (32710-III);

Jaarverslag en slotwet Koninkrijksrelaties 2010 (32710-IV);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Buitenlandse Zaken 2010 (32710-V);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Veiligheid en Justitie 2010 (32710-VI);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2010 (32710-VII);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2010 (32710-VIII);

Jaarverslag en slotwet Nationale Schuld (IXA) 2010 (32710-IXA);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Financiën 2010 (32710-IXB);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Defensie 2010 (32710-X);

Jaarverslag en slotwet Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en begrotingsstaat van het Waddenfonds 2010 (32710-XI);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Infrastructuur en Milieu 2010 (32710-XII);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie 2010 (32710-XIII);

Jaarverslag en slotwet Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2010 (32710-XIV);

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2010 (32710-XV);

Slotwet en jaarverslag van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2010 (32710-XVI);

Jaarverslag en slotwet Jeugd en Gezin 2010 (32710-XVII);

Jaarverslag en slotwet Wonen, Wijken en Integratie 2010 (32710-XVIII);

Jaarverslag en slotwet Infrastructuurfonds 2010 (32710-A);

Jaarverslag en slotwet Gemeentefonds 2010 (32710-B);

Jaarverslag en slotwet Provinciefonds 2010 (32710-C);

Jaarverslag en slotwet Fonds economische structuurversterking 2010 (32710-D);

Jaarverslag en slotwet Spaarfonds AOW 2010 (32710-E);

Jaarverslag en slotwet

Diergezondheidsfonds 2010 (32710-F);

Jaarverslag en slotwet BTW-Compensatiefonds 2010 (32710-G);

Wijziging van de begrotingsstaat behorende bij de Begroting van de Koning (I) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-I);

Wijziging van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-IIA);

Wijziging van de begrotingsstaat van de overige Hoge Colleges van Staat en de Kabinetten van de Gouverneurs (IIB) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-IIB);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken en van het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-III);

Wijziging van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-IV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-V);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (VI) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-VI);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-VII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-VIII);

Wijziging van de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-IXA);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-IXB);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-X);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (XII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-XII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (XIII) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-XIII);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-XV);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-XVI);

Wijziging van de begrotingsstaat van het Infrastructuurfonds voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-A);

Wijziging van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-B);

Wijziging van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-C);

Wijziging van de begrotingsstaat van het diergezondheidsfonds voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-F);

Wijziging van de begrotingsstaat van het BTW-compensatiefonds voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-G);

Wijziging van de begrotingsstaat van het BES-fonds voor het jaar 2011 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (32780-H).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister en de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Europese Raad van 23 en 24 juni 2011 te Brussel (griffiennr. 148773);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken van 21 juni 2011 (griffiennr. 148751.01);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 20 juni 2011 (griffiennr. 148755.01);

een, van alsvoren, inzake EU-uitbreiding/Monitoringsmechanisme voor Kroatië (griffiennr. 148794);

een, van alsvoren, ten geleide van het fiche "verordening algemene tariefpreferenties" (griffiennr. 148776);

een, van alsvoren, ten geleide van de rapportage uitspraken 2010 van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (griffiennr. 148791);

een, van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, ten geleide van een afschrift van de brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer inzake de Geefwet (griffiennr. 148774);

een, van alsvoren, ten geleide van het jaarverslag Rechtspraak 2010 (griffiennr. 148775);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van de geannoteerde agenda voor de Eurogroep van 3 juli en de Eurogroep en Ecofin Raad van 11 en 12 juli 2011 te Brussel (griffiennr. 148832);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van de Eurogroep en Ecofin Raad van 19 en 20 juni 2011 te Luxemburg (griffiennr. 148686.01);

een, van de minister van Infrastructuur en Milieu, inzake loodsensdossier (griffiennr. 145842.05);

een, van de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, inzake afschrift brief met betrekking tot inwerkingtreding wijziging Besluit beheer en schadebestrijding dieren (griffiennr. 148659.01);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de Evaluatie "dubbel toezicht" DNB en de AFM (griffiennr. 148778);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, ten geleide van de brief aan de Tweede Kamer inzake de reactie op de moties van 24 mei 2011 (griffiennr. 141709.120);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake ontwerpregeling tot wijziging van de bijlage bij de Regeling maximumprijzen geneesmiddelen (griffiennr. 148792);

een, van alsvoren, ten geleide van het Rapport "Drugs in lijsten" (griffiennr. 148834);

een, van alsvoren, inzake oprichting vennootschap verkoop NVI (griffiennr. 148831).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de directeur van het Kabinet der Koningin, houdende goedkeuring door H.M. de Koningin van een aantal door de Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen (griffiennr. 148852);

een, van het Sociaal en Cultureel Planbureau, ten geleide van de publicatie Wonen,

wijken en interventies. Het krachtwijkenbeleid in perspectief (griffiennr. 148779).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van J.A., inzake voorjaarsrapportage van de Rijksvertegenwoordiger over de stand van zaken op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (griffiennr. 148819).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties;

een, van H.B. te O., inzake overheidscriminaliteit (griffiennr. 148828).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissies voor Veiligheid en Justitie en voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van Ouderraad C.school te A., inzake bezuinigingen op speciaal onderwijs (griffiennr. 147612.01);

een, van E.E., inzake langstudeerdersmaatregel (32618) (griffiennr. 148053.11).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;

een, van T.K.S.v.H. te H., inzake extreme onrechtvaardigheid inzake verblijfsvergunning (griffiennr. 148827).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Immigratie en Asiel/ JBZ-Raad;

een, van A.O. te V., inzake schending van mensenrechten (griffiennr. 148781).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie;

een, van E.H. te R., inzake verlaging toeslag AOW (griffiennr. 147577.29).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid;

een, van P.W.C. te S., inzake de opname van zijn moeder in een verzorgingshuis (griffie nr. 148840);

een, van H.L., inzake zorg (griffiennr. 147732.01).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.